

M A G Y A R

KÖNYV-HÁZ.

Í R Á

M. J.

XX. SZAKASZ.

TRATTNER

PESTHÉN,

Nyomtatt. TRATTNER MÁTYÁS betűivel.

1 8 0 3.

301921

M. ACADEMIA'
KÖNYVTÁRA

A' MAGYAR KÖNYVHÁZ

20-dik Szakaszában foglaltatott Nevezetes
Embereknek 16-dik Betű-rendire, és a'
Zsidó szók hasonlításának 20-dik
Folytatásra

MUTATÓ TÁBLA

A.

Alger, Tripol. Numid. az *A* betű alatt.
Apollo, Aquila. Prisc. A.
Arezo Érsek. tit. *Holmi* §. 4.
Augustai Monatschrift-írók. és Exjesuiták, tit. *Oktatók.*

B.

Bayrer Leonárd. titulo *Oktatók.*
Bárthelmi. — Bonap. B.

M U T A T Ó

Belgrádiak. tit. Török,
 Bernárd nevűek. B. *alatt.*
 Bertránd Amerikában.
 Bertránd a' R. Pápáról B.
 Bonaparte. B.
 Bonifácins sz. Mart. tit. *Mogunt.*
 Bosforusiak. B.
 Brámák 20-dik *Zsidó Folyt.*

C.

Cápára R. Követ. tit. *Bonap. B.*
 Ceheliek. C.
 Cethimiek. C. *alatt.*
 Cisterciták. tit. *Oktatók.*
 Colossaiak. C.
 Cofniak. tit. *Török.*
 Constantin Orosz F. H. tit. *Holmi §. 22.*

D.

Dámáskusiak. D.
 Diógenus Antal. tit. *Roman.*
 Dondin Farnesiusról. F. tit. *Farnes.*

E.

Ecclesiasticusok. C. tit. *Ceheliek.*
 Fryed. E.
 Epifánius nevűek. E.
 Eszterházi Imre Primás. E.
 Emsei Congregatus tit. *Mogunt.*
 Ehrthal-Érs. tit. *Mogunt.*

T Á B L A.

F.

- Fáber Stabulai tit. *Seneca*.
Fáber nevűek. S. alatt.
Faxard. tit. *Velesius*.
Fábián Juli. és Molnár Borb. tit. *Oktatók*.
Fárnesius. F.
Friedrik Károly. tit. *Mogunt*.

G.

- Gálileusok. G.
Genuaiak. tit. Bonap. B.
Garnerin Levegői utazó. G.
Goldhagen. tit. *Veles*.
Gvadányi G. G. tit. *Oktatók*.
Gregoir. *Holmi*. §. 5.

H.

- Helvetusok. tit. *Bonaparte*.
Hypolitus nevűek. tit. *Portusi Hypp*.

I. J.

- Idióta. J.
Jamblichus. J.
Illesházy György Gr. I.
Jesuiták Orosz. tit. *Holmi*. §. 8.
István sz. első Márt. S.

M U T A T Ó

K.

Kaukasz. Orosz. — — tit. *Holmi.* §. 11.

Kastiglione K.

Kéry Paulin. K.

Kéry Frangipan. K.

L.

Lajos Toscánai K. tit. *Holmi.* §. 13.

Leopold 1. Ts. L.

M.

Mária Theres. M.

Mária Rósa Capucin. Fejedelem assz. — M.

Moguntziaiak. M.

Myniaie nevü nép. 20. *Zsidó Folyt.*

N. O. P.

Nápolyi Királyné. tit. §. 14. *Holmi.*

Oktatók. O.

Párisi, Angersi, Líóni Püsp. Papok. B. tit. *Bónaparte.* Egyező, vagy visszava vonó Papok Fr. Országban. tit. *Holmi.* §. 6. 9. 10.

Pallesch. tit. *Oktatók.*

Pármai Ferd. Hg. tit. *Holmi.* §. 20.

Panoplita a' Thébai. P.

T Á B L A.

Pótoló-Ofztozók a' Német Birodalomban tit. Németek.

Protesztánsok Rajna mellyékén tit. *Holmi.* §. 3.

Q.

Quintiánus. Q.

Qvintus Fábius Pictor. Q.

R.

Rábbin. — R.

Ráymund nevüek. R.

Román-írók.

Raux Chin. *Holmi.* §. 2.

Ruspoli Máltában. *Holmi.* 19.

S.

Scutáriak. B.

Senatorok Párisban. B. tit. *Bonap.*

Sowden Garnerin. G.

Serapis. tit. *Suidás.* S.

Sichelhart. K.

Sianda. S.

Seneca és sz. Pál. S.

Spanyolok. tit. *Holmi* §. 1.

Szétsényi Gr. Muséuma. *Holmi.* §. 13.

Szerzetesek, Turini rendelés szerént. tit. *Holmi*

§. 17. Báváriában. *Holmi* §. 4. Azokról kööltött köz beszéde Jósef Tsászárnak és

Friedrik Királynak. tit. *Német.*

Suidás S.

M U T A T Ó T Á B L A.

T. U. V.

Thuleiek. 1. tit. *Roman* 2. Zsidó *Folytatás*. 3. tit.
Suidás.

Touissaint. T.

Telkiek. *Holmi*. §. 16.

Ufzó Katonák. Tit. *Bonap*.

Velesius. V.

Vátzi Institut. *Holmi*. §. 11.

N É M E L L Y
NEVEZETES EMBEREKRÖL.

TIZEN-HATODIK BETÜ-REND.

A.

APOLLO, AQUILA, PRISCILLA.
Ezeokról az Apostolok Tselekedetiben a'
18-dik Rész a' 24-dik versétöl-fogva e'
képpen tudósít. „Egy Apollo nevű zsidó
pedig, ki Alexandriai nemzet vala ékes-
sen szólló férfiú (λόγιος = *eruditus, diser-*
tus) juta Efesusba, hatalmas az Irások-
ban (δυνατός ὡν ἐν ταῖς γραφαῖς) 25. vers. Ez
meg-tanított vala az Úr utára: és buzgó
lélekkel szóll vala, és szorgalmatosan ta-
nította vala a' Jésus dolgait, tsak a' János
Keresztségét tudván. (Ez az Úr utára meg-
tanított κατηχημένος Apollo hatalmas volt
a' Sz. Irás tudományában, a' Sz. Irás igé-
jét fejteni, a' Zsidók meg-világíttására,

A

a' Jéſus' hirdetésére azokkal élni hathatósan tudott, még tsak keresztölő Sz. János Kereszttségében részeseült catechumenus tanítvány lévén,) 26. v. Ez azért bízvaft kezdte tselekedni a' Sinagógában, kit mikor hallottak volna Priscilla és Aquila, melléjek vevék ötet, és szorgalmatosban meg-magyarázák néki az Ūrut. 27. v. Mikor pedig Achaiába akarna menni, intvén az Atyafiak, irának a' tanítványoknak, hogy bé fogadnák ötet. Ki midőn el-jutott volna, sokat használa azoknak a' kik hittek vala. 28. v. Mert buzgósággal torkollya vala meg nyilván a' Zsidókat, meg-mutatván az Irásokból, a' Jéſust Krisztusnak lenni. 19-dik Rész 1. vers. Lön pedig, midőn Apollo Korintusban volna, hogy Pál el-járván a' felső tartományokat, Efesusba érkeznek, és egynehán tanítványokat találna: 2. v. és monda nékik; elvöttétek e a' Sz. Léket miſekutánna hittetek? Azok pedig mondának néki: De még azt sem hallottuk, ha vagon e Sz. Lélek. 3. v. ő pedig monda: kiben kereszteltetted-meg tehát? kik mondának: A' János Kereszttségében. 4. v. Monda pedig Pál: János a' penitentziának Kereszttségével keresztelte a' népet, mondván: Hogy abban, a' ki utánna jövendő volna, hinnének, az az a' Jéſusban. 5. Ezeket halván, meg kereszteltetének az Ūr Jéſus nevében. 6. És midőn Pál reájok tőtte volna kezeit, ő reájok jöve a' Szent Lélek

és nyelveken szólnak vala, és profétálnak vala. 7. v. A' férfiak pedig minnyájan majd tizen ketten valának. 8. v. Bé-men-vén pedig a' Sinagógába, bizvást szól vala három holnapig, beszélgetvén, és intvén az Isten Országáról. — Az előtt Korintusban Aquilánál és Prisczillánál lakott Sz. Pál. — Apost. Tsel. 18. r. mivel hogy egy azon, sátor tsináló mesterségű vala.

Egy Párisi Ujság a' Mhírmondónál, Juliusban 1802-ban elevenen le-írá az *Algiri* Dey kevélységét, a' ki talán egész Európa ellen ellenséges indulattal mér vifeltetni; különössen pedig a' Spanyolokkal, Anglusokkal, Frantziákkal akar kikötni. Miolta a' *Dey* rabló serege egy 40. ágyúshajót el-fogott, mellyben 312 fegyveres ember volt, azolta egészen el-hiszi azt, hogy ő bir a' leg-nagyobb hatalommal. Midön a' minapában két könnyű Anglus hajót el-foglaltak volna emberei, és azeránt az *Algirban* lévő Anglus Consul panaszt tett volna, a' Dey következendő fellenges hangon felelt: Az Isten helyezettett engem *Algiria* Kormányára, hogy az igaz hívőkért a' hitetleneken boszszúmat állyam: ágyuim 's embereim vagnak: ha meg-támodtatom tudom az Isten irgalmaz. Spanyol Ország nem régiben 5. hadakozó hajókat készített-ki, hogy ezek által 3 el-foglalt könnyű hajóit vizszavegye. A' készületből semmi se lett, sőt a' Spanyol 60. ezer talléron vásárlotta viz-

fza hajóit. A' *Dey* a' Frantziákkal kötött
 egyességet sem hajtya semmibe-is; 's a'
 kereskedő hajójikat a' közép tengeren
 meg-támadta. — De a' mi a' Spanyol il-
 leti, a' Spanyol az Algiriekkal már meg-
 egyezett, a' *Tunisiakkal*-is munkába vete-
 tett az egyezés. — Hanem a' *Tripolisi* Ba-
 sa *Svédzia*-ellen forma szérent hadat izent;
 a' *Marokói* Tsászár pedig *Hollandia*, és
 Ejszaki *Amerika*-ellen. — Az *Algiriek* az
 Oroszokat-is meg-támadták a' tengeren.
 Azoknak egy rabló hajójok *Corfu*-körü-
 el-foglalt egy Orosz hajót, minekutánna
 azzal egy darabig viaskodott volna. Vité-
 zül oltalmazták ugyan az Oroszok mago-
 kat, 's készebbek voltak rakásra hullani
 a' hajóban, mint magokat minden ellent-
 állás-nélkül meg-adni; de 75-en holtak
 és sebesedtek-meg a' *Muszák*-közül;
 azok pedig a' kik életben maradtak, ha-
 jóstól együtt rabságba vitettek Algiriába.
 — *Brest* és *Tulon* partyainál már Augu-
 stus elején készen voltak a' ki-indulásra
 azok a' Frantzia hajók, mellyek arra ren-
 deltettek, hogy az *Algiriakon* meg-bol-
 szúllják a' Frantzia hajókon ejteni mert
 gyalázatot. De azt Anglia nem fogja tsen-
 dessen el-nézni, ha a' Frantzia Respubli-
 ca *Tunisba*, *Tripolisba*, *Algirba* be-teszi a'
 lábát; mivel ennek a' Napkeleti Angliai
 kereskedésre nézve nagy következései
 lennének. Akár nézi-el pedig akár nem
 a' Párisi Kurir így hangzott Augustusban:

Az első Consul meg-tudta hódítani Fr. Országának mind azon Tartományokat, mellyekkel nagy *Károly Ts.* birt. Ezután más dolgokban fog szorgalmatoskodni. Kevés idő - mulva a' Nagy Sándor hazáját (Macedóniát) és Anibalét (Afrikát) fogja rendbe szedni. A' durva Almanzornak Algéri Fejedelemnek) követőji gyalázatot mernek ejteni a' Frantzia néven és fegyveren. — Ambár a' Világ más részében van (Algiria) ollyannak tartathatik mintha Európának közepében sekünne, mivel Európai minden kereskedéses mozdulások Afrika partjai táján esnek-meg. — Egy olly hatalmasságnak el-kell tünni, melly mérészel nem csak az Európaiakon közönségessen, hanem a' Frantziákon különösen gyalázatot tenni. — Szükség, hogy a' világ ezen szép részét, a' tudományoknak, mesterségeknek, keresztségnek hazájává tegyük, mellyben eddig a' durva Nemzet uralkodott. Ezt javasollya a' Betsület, a' Politika, a' Revolutio. A' betsület javasollya azt a' Frantzia Respublikának, hogy leg-első oltalmazó legyen akkor, mikor Európa szabadsága és pallérozása forog kérdésben. — A' Politika ösztönöz a' Kereskedés hasznára, hogy a' Gibráltári szoros tengernél tudják ki-kötni az Afrikai partok-felé evezző hajóinkat. Végre a' Revolutzió kívánnya, hogy a' pusztítás és fosztás-miatt vallott károk ki-pótoltsanak. — Ki ütötte magát.

az egyenetlenség az *Amerikai 's Marokói* Státusok-közt, valamint az Algeri, Frantzia, 's Anglia Országok-között. *Barlow* Gibráltárból egy 74. ágyús linea hajóval, és egy Fregáttal evezett-ki, hogy az *Algeriaiktól* el-foglalt három kereskedő hajókat akár szép szerivel, akár pedig kényszerítettéssel visszsa-vegye. — A' Tripolisi Dey, Cederströmnek Svékus Admirálnak minden szép szerü igyekezete ellen hadat izént Svétziának. Cederström tehát az Amerikai segítséggel fogság-alá vette a' Tripolisi partot ('s blokirozza) Barlov hamar visszsa-tért Gibráltárba: mivel: a' Dey azt igérete hogy eleget tesz Anglia' kívánságának. A' sok száz ezer Piafter, vagy taller kívánsága-után, mellyet erőszakosan mutatott az említett Dey, a' Spanyol, Portugallus, Dánus, Svékus, Frantzia hatalomhoz, arra mutattak már Augusztusban a' környül-állások, hogy egyszerre fizetődik-ki a' Dey, még pedig golyóbissal. De Bonapártének úgymint első Consulnak hatalmassan hangzó Levelet vévén a' Dey, felelvén ki-jelentette néki az elég tételre-való készségét: azt az Algiriai embert a' ki roszszúl bánt a' Frantzia Kapitánnyal, halálra akarta veretni; de a' nála lévő Adjutansa Bonapártének, Hulin, kérte hogy azt ne tselekedje. A' kívánt 200. ezer piafterről azt írta, hogy az első Consulon áll meg-küldje é vagy nem. Ennek kívánsága szerént meg-

ígérte azt is, hogy az *Olasz* Respublika' Zászlóit szinte úgy fogja tisztelni mint a' Frantziákét. A' Frantzia Rabokon-kivül az *Olasz* Rabokat-is szabadon botsátotta. Mondá a' többi közt. Hogy-hogy álhatnánk - mi annak ellenne, a' ki az *Ur* Szab-láját fejünk-felett tartya? A' Frantziák *Tunissal* és *Tripolissal* is alkuba botsátkoztak, 's velek meg-egyeztek. — Az *Amerikai Anglusok* békeiségre léptek a' *Marokoi* Tsászárral Septemberben. *Dánus* hajó *Tripolisi* ki-kötő helybe egy se mehetett-bé még Septemberben-is: mert a' *Tripolis* és *Svetzia* közt való ellenkezés tartott még akkor-is.

B.

BARTHELEMI BONAP. Augustus elején 1802-ban a' Párisi Státus-Tanátsnak Præsesse *Barthelemi*, az ő Tanátsához tartozandó Tagokkal, az Audientzia Palotájában bé-lépvén Bonapartéhoz, hogy örökös Consulságra emeltetett, illy beszéddel jelenté - ki neki: „Polgár első Consul! A' Frantzia Nemzet örök hálaadatósággal viseltetvén azon száma-nélkül-való szolgálataidért, mellyeket érette véghez vitél, azt akarja, hogy a' Respublika első Hivatallya mindenko: *Te-nálad* maradjon. A' Nemzet ez áltai tsak azt tselekedte, a'

mit a' Tanáts már az előtt ki-jelentet. Új ut nyittatik ez-által, első Consul! előtted. Tsudálkozásra méltó vitézséged és katonai talentomid-által, véget vetettéted a' hadakozásnak, és olly békességet kötöttél, mellyel mi minden részben ditsekedhetünk. — Az a' Tanátsi végzés, mellyet elődbe terjesztünk, első Consul! az erántad-való különös tiszteletet fejezi-ki. A' Tanáts eszköze lévén a' fő Hatalomnak, úgy ítélte, hogy a' nép tzéljának minél jobban lehető tellyesítésére, a' mesterségeket vegye segítségül ezen nagy történetnek örök emlékezetben-való tartására. — *A' Frantzia Nemzet akarattya-szerént, ki-jelenti a' Senátus, hogy Napoleon Bonaparte élete fogytáig fog Consul lenni.* Egy békességét ki-ábrázoló oszlop fog-fel állítatni, melly egyik kezében tarttya a' gyöződelmi borostyánt, a' másik kezében pedig a' Státus Tanátsnak ezen végzését. Erre Bonaparte így felelt-vizsza: „Senátorok! A' Frantzia Nemzet azt akarja, hogy én az ő javára szenteljem egész életemet. Midön az erántam való bizodalmának zálogát ki-jelenti, akkor egyszer-mind kötelez engemet arra, hogy törvényeit támagassam. Az én törekedéseim, a' ti munkasságtok, a' töb' Tiszt-viselők igyekezete, és ezen nagy Nemzet erántam való bizodalma-által bátorságba fog-helyeztetődni a' Frantzia Nemzet boldogsága, szabadsága, egygyenlősége; a' fors,

változandósága és jövőidők bizontalansága-ellen. A' minden Nemzetek-közt leg job' Nemzet boldogab' lesz ez által, a' mint ezt leg-jobban még-is érdemli, és boldogsága igen sokat fog tenni Európa boldogságára. Ekkor meg-lévén elégedve, hogy annak igazgatása által, kinek mindenenek köszönhetik lételeket, hivattattam arra, hogy az igazság, a' rend, egyenlőség vizsgálja hivattasson a' földre, utolsó szempillantásomat tsendesfen elvárom minden panaszolkodás nélkül, és e' képpen a' következő Maradékra rólam leendő vélekedésén keveset törődöm. Fogadjátok-el, Polgár Senátorok! köszönetemet ezen lépétekért. A' Tanács ohajtotta a' mit a' Nemzet akart, és ez által szorosfan le-kötelezte magát mind arra, a' mit még a' haza javára kell tselekedni. Igen örülök rajta, hogy ez eránt illy nagy embernek (Barthelemy Praesnek) beszéde által bizonyos lehetek. — Augustus 15-dik napjára, melly egyszer-smind az első Consul születése napja, tétetek közönségessé a' Senátusnak említett végezése az egész Respublikában. — *Mhirm.* n. 15. Az örökös Consulság kihirdetése-után az új Constitutio vetetett-elé. Annak némelly részei e' féliek: A' békéltető Birák Cirkulussai ezután *Kanton* formán gyűlyenek-őlve: annak Praesését az első Consul teszi őt elztendőre. — Minden Departamentben lesz egy *Választó*

Collegium: tagjait a' Kántonok választyák a' Kormány Szék bé-folyásával. Tifztségek örökös lesz. A' leg-töb' adót fizető Polgárok közül választassanak. — A' Consulok tifztye örökös (avagy életek fogytáig tartó) ök egyetemben Senátorok, 's a' Senátusban előlülök. — Ha az első Consul szükségesnek láttya, egy polgárt javasol, ki halála-után első Consul legyen: ha azt el nem fogadja a' Senátus, az első Consul mást javasolhat; ha ez se tetszik, a' harmadik javasoltat tartozik el-fogadni a' Senátus. A' választott következendő első Consul tartozik meg-eskünni a' Respublika hűségére az első Consul jelenlétében: az esküvő mellett állyanak a' két Consulok, a' Senátus, Ministerek, Státus és Törvényadó Tanáts: Tribunátus, Cassatio Törvény tábla béliek: Érsekek, Püspökök: az Apellátzió tábla Præselle, a' választó Collegiom, az érdem-sereg Vitézinek, mellyet Bonaparte állított-fel, Fejeji. 's a' t. Az esküvés után a' harmadik Consul-után fog ülni mingyárt a' Senátusban. — Arra-is van jussa az első Consulnak, hogy a' maga voksát az utánna következendő eránt, bé-petsételve a' Kormányzék Archivumában hagyhattya, és azt, a' mint néki jónak láttszik, halála előtt meg-is változtathattya 's a' t. — A' Státus Tanáts tsak 50. Személlyekből állhat. — Az első Consul meg-kegyelmezhet, avagy *grátiát* adhat valamelly

bünösnek. — A' békesség kötéseket vagy a' had indítást a' Szenátus hadja helybe; nem pedig a' Törvénytadó Tanáts. Ezen új Constitution több hónapoktól fogva dolgozott az első Consul a' leg-derekab' Polgárokkal-egygyütt. A' mi az első Consul után következő Személy eránt való Rendelést illeti, mondják, hogy azok már a' *Touiffaint* által tett Sz. *Domingoi* Intézetekben-is meg-voltak. Bonaparténak holtig tartó Consulsága ki hirdetésekor nagy Aszszony napján, Augustus 15-dikén ájtatos és fényes ünnepet tartott Páris. Mindenütt az Isteni szolgálatkor el-énekeltetett a' *Te Deum*. Téged Isten mi ditsérünk: Cardinális Caprára Romai a *Latere* Követ, Misét szolgálván, *Fesch* Urat Bonaparte atyafiát a' *Lioni* Püspökségre felszentelte; a' Párisi Érsek ki-futtatott Pásztori Levelével, Sz. Pál igéjivel-is (ki a' Felsőségekért imádkoztat bennünket, hogy azoknak igazgatások-alatt tsendes életet élhessünk Isteni félelemben) inté a' népet a' hálaadásra és illy fohászkodásra: Ellyen Bonaparté a' Bölts Salamon, ki hasznos Törvényeket hoz, és meg-nyerte mindeneknek kedvességét. Az *Angersi* Püspök akkor így írt az alattavalóihoz: A' Frantzia Nemzet' boldogsága az első Consulban, ki hivatalában holtig meg-hagyott, és az ő két Tiszt-társáiban fundálódik. A' békesség, kereskedés, mesterség, boldogság ez által állandó léfzen hazánk-

ban. Most azért Frantzia nép innepeld-meg ezt a' napot, és adj hálát a' mindenható-nak! Estve az egész Páris meg-világosítatott; musika, tánc, tűzi játékok, olvasásra ki-tett purgomák, ábrázolások, bá-mítták a' nézőket. — Az-alatt *Majlandban* 's *Génuában* *Bonaparte* parantsolattjai változásokat szerettek; *Majlandban* a' *Vice Consul Malzi* (kiről lásd a' 19-dik szakaszt) le-mondott hivataljáról: mivel az első *Consul Bonaparte* azt kívánta, hogy az *Olasz Országi* (néhai *Majlandi*, *Cispadána*, *Cisalpina*) *Republica* 24 ezer emberből álló sereget állítson-ki, és azt tartsa-el. Ez a' kívánságnak tellyesítése a' közelebbi háború alatt meg-erőtlenített *Republicától* ki-nem telvén; *Malzi* *V. Consul* arra reá nem álhatott; hanem kézseb' volt véget vetni hivataljának, de tsak ugyan meg-marasztatott. — *Génuában* az első *Consul Cattaneo* helyébe, ki a' maga hivataljáról le-mondott, *Durazzo Hieronymust* nevezte-ki *Dogzénak*. *Othon Bonaparte* az alatt a' gyalog és lovas katonáit úzásra taníttatta: a' *Püspöknek* keresztet osztogatott: hogy az egyházi békesség viszsa került: *Lousiánát Mexico* mellyéki nagy *Tartományt* a' *Spanyol Birodalom*-alatt meg-marasztotta. *Augustus* 21-dikén 8 lovas hintóban ülven *Bonaparte* a' *Státus* tanátsba utazott, késértetvén a' két más *Consuloktól*, *Commendírozó Generálisoktól*, az *Ingenieur* 's *Ágyúzó* fő-Tisz-

teitől, Tanátsofok, Titoknokok, Gárdák seregétől. A' Tanáts palotája gráditsain tíz Senátorok fogadták, Bonaparté Lucia-non és Jósefen-kívül, kik az Érdem Sereg Fő Tifztségének Tagjai. Ezek 's a' Senátorok esküvéssel le-kötelezték magokat a' Fő Consul-előtt a' hűségre. Ez-után némelly dolgok meg vizsgálása terjesztődött elé; mellyen jelen volt Minister *Talleyrand Chaptal, Bárthelemy, Fargues, Regnier, Portális. Kellermann Bonaparte Iosef.* — *Elba* szigetének a' Fr. Respublikával-való egyesítéséről-is volt szó a' többi-közt. — Azon idő-táiban azt kívánta a' Frantzia Republica, hogy a' Genuai Kormányshék *Korsikáról* és ahoz szólló minden jussáról mondjon-le; és hogy *Cáprája* Szigét engedje-által a' Fr. Republicának Onegliáért, és Loánoért. *Bonaparte'* titulussai közt *Augustustól* fogva olvashatni már ezt a' titulust-is *son Auguste sublimite Moreaux* az *Autuni Püspököt* a' Pápanak *Cardinálisság*-ra ajánlotta; de *Moreu* éppen azon ajánlásnak idejekor halt meg. Az új *Constitutio* erejéhez képest töb' új *Senatorokat* nevezett-ki; ugymint *Abriált, Fouchet,* 's a' többi-közt a' Párisi *Érseket*-is. Különösen irásba foglalt ditséretet adott minde-niknek; a' Párisi *Érseket* nevezet-szerint így magasztalta: „*Polgár Dubelloy* 50. esztendeig folytatott *Püspöki* hivatalban tüköre volt a' Frantzia *Eklésiáknak*: most-is midön a' Fr. Republicában lévő első

Papi Megyébe állítottott, minden Apostóli, és Polgári virtusoknak példája.“ — Elnézvén sokáig Bonapárte a' Helvetusoknak már hofzfzas tzivódasokat, othon-való háborújokat, vér ontásokat; September végén így írt hozzájok: „Bonaparte első Consullya a' Fr. Republicának, Præsidente az Olasz Országának, a' Helvetiai Republica 18 Kantonnyaihoz. St. Cloudból. Helvétziai Lakosok! Már két esztendő-tül-fogva keserves Helvétziának a' te-kéntete. Részre hajló egyik Factió tok nyakazza, öli a' másikat. — Azt kívánta Kormányfzéktek, hogy az a' Fr. kis sereg Helvétziából parantsoltassék-ki. A' Fr. vezérség, hogy meg-tisztellye függetlenség-tek-et, örömeft szabta magát ezen alkalmatossághoz: de hamar erre új dühösség szállotta - meg Pártosságitokat, ontá a' Sweitzer vért a' Sweitzer kéz; három esztendeig veszekedtetek 's meg sem értetétek egymást. Ha magatokra hagyattatok, három esztendeig fogjátok még egymást ölni 's még sem lesztek egymástokat jobban értők. Azonba Történetetek bizonyíttya, hogy a' ti othonyos háborútok sohase végződhetett Fr. Országának erömüves közbenjárása nélkül. Én ugyan fel-tettem magamban, hogy nem avatom magamat dolgokba; — de boldogtalanságtokat lehetetlen hogy ne érezzem, 's az nekem ne fájjon. Le-mondok fel-tett szándékomról, közbenjárója fogok lenni a' szakadástok-

nak; de az én közben járásom erömüves lezend; a' mint illik azon nagy nemzethez, mellynek nevében szollok.“ Ezen Proclamatziónak ki-hirdetése-után öt nappal, Bernában a' Senátus öszve fog gyűlni: minden a' féle Magistrátusság, melly a' Bernai Capitulátzió - után egybe állott, öszollyon - el, és szünyön meg valamelly hatalom ki- szolgálására- való akár melly egybe gyűléstől: — a' fegyveres tsoportok öszollyanak széllyel: a' Helvet első és második fél Brigáda Bernában tanyázzon: azok a' Truppok, mellyek fel- állításától fogva töb' folyt -el hat hónapnál, maradjanak-meg egyedül tsak magok mint Truppi corpok: végezetre mind azon emberek kik a' hadakozó Hatalmasságoktól el-eresztetvén, most fegyvert viselnek, az ő születések helyei municipálitássánál adják-bé fegyverjeiket. A' Senátus küldjön három Deputátust Párisba: küldhet mindenik Kánton is egynehányat. Minden Polgárok, kik három esztendőből fogva Landmanok, Senátorok 's más Centrális hivatalyú Tisztek voltak, elé jöhetnek Párisba, hogy tudósíttást adhassanak az eránt mi módal lehessen az egyességet 's tsendességet vizsza vezetni, és minden Pártosokat egyeztetni. Magam részemről jussom szerint meg-várom azt mindenik várostól, közönségtől, 's hivatalban lévöktől, hogy ezen rendelésem-ellen, mellyet tudtokra adok, magát senki se szegezze. Helvé-

tzia Lakossai! ÉllyedjeteK fel ismét a' Re-
 ménységre!!! Hazátok a' sülledeS bér-
 tzen áll. Az elő-adott módnál fogva meg
 lehet azt szabadítani. — Ha sokan közte-
 tek a' Haza SzereteteT tulajdon vágyodá-
 fok 's elöitéletek háta-megé vetnék (ezen
 veletek közlött hirdetéssel nem gondol-
 ván) Helvétzia népe igen uta-vetett Nemzet-
 té válnál!!! Ez az én közbenjárásom, a'
 mint minden okos ember által-láthattya,
 Helvétzia számára jó téteménnye a' gond-
 viselésnek, melly olly fok szörnyü rázko-
 dása közt örökké számot tartott meg-létel-
 tekre, 's függetlenségtekre. Mindenik meg-
 tartására ez a' közbenjárás az egyetlen
 egy mód. Ideje-is vagyon azt meg-gon-
 dolnotok, hogy ha a' ti Eleitek Haza-Sze-
 retete és egyessége Respublikátokat fun-
 dálta; a' ti Factzióitoknak fel fordúlt lel-
 ke, ha úgy folytattya dolgát, bizonyos-
 san le-fogja azt döjteni; szörnyü volna
 pedig azt gondolni, hogy szint azon idő-
 ben mellyben töb' Respublikák születtek,
 a' leg-régieb' Respublica ki-vezett volna
 a' világból. Fel-irtam nevemet: *Bonaparte*
 's az első Consul részéről Status Secreta-
 riussa Maret. Vévén az első Consulnak
 ezen Proclamátzióját az egy akaraton lévő
 Helvetziai Hadi Tanáts, az ő Katonái-közt
 imégyen proclamált azonnal: — Addig-is
 míg a' Schweitzi Gyűlés további Rendelése
 hozzánk nem érkeznek. Fő Generális *Bach-*
mannal azt a' parantsolatot közlöttük, hogy

a' hadi mozdulásokat ne az eddig-való sebességgel folytassa; hogy az által-is meg-muttassuk az első Consul eránt-való tiszteletünket. — Már 7-dik October előtt Generalis *Bachmannal*, Polgár *Verminac*, forma szerént-való *katonai* egyezésre lépett. Octoberben egynehány Lioni Papok mutattak-bé Bonapartének. Ez azokhoz így szóllott: kedvetlenséggel hallottam a' köz-tetek lévõ egyenetlenséget, különös az a' katholika vallásban: hogy a' meg-bántás el-felejtését parantsollya: Minden Papnak bizodalommal kell lenni Püspökje eránt, kit a' kormány Szék és a' Szent Szék nékik Elöljárójokká tett. Kövessétek a' Párisi Papokat, kik közt nints vissza vonás.

BÉRTRÁNDUS LAJOS szent Dominikánus. Hamar Amerikának fel-talállása után, prédikállá Krisztust azon föld népének, és taníttása valóságát, tulajdon életének ártatlanságával, és tsuda tételekkel meg-bizonyíttá. Mart. R. 9. Octob. *Valentiae in Hispania Tarraconensi Sancti Ludovici Bertrandi ordinis Praedicatorum*, qui Apostolico Spiritu clarus, Evangelium quod Americanis praedicaverat, vitae innocentia, multisque editis miraculis confirmavit.

BÉRTRÁNDUS PÉTER. Frantzia Augustodunumi Püspök Cardinális. Felséges jó erköltsű, tudományú, hathatós igéjű, Egyházi méltóság. Gállia Szájának nevezetett. A' Római Pápa Hatalmáról írt könyv.

vei meg-vannak az Atyák Bibliothecájában. Istenben boldogult 1348-ban. Mich. Trin. tit. Pertránd. a p. 469. Ecclesiae Gallicanae *os et in genitum* fuit, ut loquitur P. Thomassinus. Scripsit *de origine et Usu Jurisdictionum*. — Coram Philippo Francorum Rege, pro Ecclesiae juribus adeo feliciter peroravit, ut, praesentibus adversariis facundia et autoritate praepotentibus favorabile Principis rescriptum obtinuerit. — Ex ejus doctrina liquido apparet, quae tunc esset Gallicanae Ecclesiae Sententia de Potestate Pontificia. (Asseruit:) *Petro datas esse Petrique successoribus Claves, per quos aliis deinde Praesulibus Consignentur*. Horrent ad haec Richeriani, Launojani, aliique hujus furfuris Pseudo-Theologi. Horret et Gilbertus cum Vanespem suo. Sed audiant *Magistrum Gallicanum*, audiant *Bertrandum*, Gallicanae Ecclesiae columnen ac praesidium. — Origo hujus Spiritualis potestatis (ait Bertr.) fluit a Deo immediate, videlicet a Christo eam tradente certae Personae, scilicet Petro pro se et suis Successoribus, quibus in alios derivatur. Cum praedictam Jurisdictionem habeat Papa sine limitatione loci et personarum, ideo omnes Christiani ubicunque sint, debent ei obedire. — Quoniam vero circa *Usum* potestatis nonnunquam evenire potest, ut aliud sit Papae iudicium, aliud Episcoporum, — ut plurimum tamen cesserunt Episcopi, ut par erat, Capitis autoritati et sapientiae, etsi

non satis intelligerent, quæ rationes et momenta pontificem moverent. Insigne hujus rei exemplum et epistolis S. Bernardi. Æpus Senonen, una cum Epistolis suæ Provinciæ, *interdicto* fulminato conatus est avocare *Philippum VII.* Galliarum Regem ab immani Ecclesiarum infestatione. Præcepit Papa solvi *interdictum* dura obedientia videbatur; paruerunt tamen Episcopi. Soluta, ajunt, ad vestrum imperium *Justo interdicto* etc. interim facti sumus opprobrium vicinis nostris etc. In quibus verbis observandum, quod Episcopi etiam cum Papæ cedunt, facti justitiam agnoscunt; bene intelligendo, deferendum esse supremi Ecclesiæ Capitis judicio, etiam cum jus proprium, propriæque Dignitatis honor quodammodo læditur: quia neque omne quod juste fit, eo ipso expediens est. Unde *Ludovicus* Galliæ Rex sanctitatis laude et nomine conspicuus, probe noscens, Dioceses et Dioecesanos cujuscunque Ecclesiæ omnes *immediate* subesse Romano Pontifici, quoties id vel charitas suadet, necessitas vel utilitas exigit, impetravit ab Innocentio IV. Rescriptum (Epist. 18.) quo suspenditur Æporum et Episcoporum omnium autoritas, ne regnum possint generali *interdicto* innodare, nisi ex speciali Papæ mandato. Hæc et alia privilegia Regibus data exscaturigine totius Ecclesiasticæ Jurisdictionis profluere potuerant, fons ille in Papa est. Principes Romæ illum

quæsierunt. Anselm. Bernard. Thomas Bonaventura Antonium illum pontem Reges miserunt, nec, ut Concilium Generale expectarent, unquam monuerunt. —

BERNÁRDOK. Bernárd nevü fok nevezetes Tudósok számláltnak - elé a könyvházok-íróitól. Köztök nem allrendü *Meynier Bernárd* Cleromonti Frantzia Jesuita. Élt és írt Urunk 1650-dike táján. *Mihály* Trinitarius könyveit így említi: Lit. Be. pag. 446. Edidit Gallice librum, cui titulus: *Sancta libertas Filiorum Dei, et Fratrum in Christo*. Nemausii. an. 1660. Item *Portus Regii cum Geneva sonspirationem contra SS. Sacramentum Altaris*, præsertim in æquivocationibus articuli 15. Epistolæ 2-dæ Antonii Arnaldi, Pictavii 1656. *Religionem sex Punctorum*, Nemausii 1659. *Sanctam Eucharistiam Catholicorám aprobatam, et Caenam Calvinisticam condemnatam* a Synodis Nationalibus, et præcipuis Doctoribus Religionis, quam vocant, Reformatæ. Nemausii an. 1660. Devotiones publicas *Calvinistarum*. Ibid. *Biblia Hugonotta condemnata ab Hugonottis*. Perenatii 1661. *Religionem sine Bibliis*. Nemaus. *Montalvanum justificatum*, quo demonstratur præcipuos Calvinistarum Scriptores docere, posse aquiri *Salutem in Ecclesia Romana: Papam agnitum a Lutheranis et Calvinistis*. Augustoriti Pictonum 1665.

BERNÁRD szent Apátur. Életét, Írásit lásd hofzizasan le-rajzolja ezen nevü

könyvemben: *Az Anyasz. Egyh. Történeti.* Nagy Szomb. 1769. 18-dik könyv. §. 8. a pag. 383.

BERNARDUS PEZ, Melliciumi Szerzetes Augusfriában illy nevü könyvet adott ki 1700-dik után: *Thesaurus Novissimus Anecdotorum*, hoc est, nondum publicatorum, seu editorum. *Mich. Trin.* p. 467. Quod opus aliquot voluminibus constat, et tam præsentium utilitati, quam præteritorum famæ deservit.

BOSPHORUSIAK Constantzinápol mellett. — A' ki az *Euxinus* nevü Pontus-tengerről, a' *Propontis* vagy Mare di Marmora nevü tengerre, és ebből azután a' *Hellespontusi* szük tengerre kíván hajózni; annak a' Constantzinápoly és Scutari-közt mozgó *Posphorus* nevü szük tengeren kell eléb' által ütni. A' *Bosphorusiak* azok számos Török, Görög, és más népek, melyek ezen Bosphorusi szük tengernek két partyain laknak. A' hol ez a' Bosphorus leg-széleseb', nem egygyez három mértfölddel; a' hol leg-szűkeb', nintsen egy mértföldni szélelségü: a' *Serail* fokától-fogva, végig, nem éppen 15. mértföldni a' hossza. — Ékesítik szüntetés nélkül a' Bosphorusi partokat mind a' két felől hegyek, völgyek, házok; mellyek' Lakosinak száma egygyütt vétetvén a' gyönyörű falukban, szint' olly nagy mint Konstantzinápolyban. A' szántás, kapállás, vetés, ültetés, mindennemü cultura-után az emlé-

tett parti faluhelyeken a' föld gazdagon nyújt mindent. — A' *Bosphorus*' vizét szüntelen temérdek fok hajó járja, és terítve tartja: hallal mód-nélkül bővelkedik: a' *Luphari*, *Dentále*, *Repülő* nevű halak különösen othonyosok a' *Bosphorus* öbleiben, valamint a' nagy dísznő-temérdekségű *Delfin* halak is, mellyeknek serege tsorda-számra fitzkándozik ott a' tenger Színén. — A' hol a' két part-egymás ellenében leg-szűkebb' a' *Bosforus*, áll mindenik parton egy-egy vár, szintén ott, a' hol *Dárius*-alatt a' *Persák*; azután a' keresztesek a' Sz. háborukor által-jártak: *Dárius* parantsolatyából tsinálta *Mándrocles* azon a' szűk helyen egybe tett hajókból azt a' hidat, mellyen a' *Persák* hadi nagy serege által-költözött. *Scutari*, a' *Bosforus*' Ásiai partyán éppen erányos ellenében fekszik a' *Seráilnak*. *Scutari* az-előtt *Chrysópolis* nevű volt: a' mellett verte-meg Nagy *Constantinus* *Litziniust*. Népes Város: az a' *Persa*-követ szállása, oda vonnyák magokat a' kegyelemből ki hült *Török* *Tisztek*. *Scutari* mellett campíroz egynehány hétig az a' *Török* *Szarándok* *Sereg*, melly a' *Sultánnak* költségével *Mechába* vándorol. De egynehány esztendőktől fogva annak a' seregnek száma látszatosan meg-keveledett. Mert már aláb' hagytak a' *Török* *Tsászárok* azon az igen költséges haszontalan adakozáson. *Scutari*-mellett széle hofszá nints a' *Török* *Temető*-helynek: a' halot-

tak annyi helyet foglalnak ott el, a' mennyit az élő emberek. A' Törökök hitelt adnak egy jövendelésnek, mely szerént Constantzinápoly városát, valamikor akkor, el fogják foglalni a' Keresztények. Azért a' leg-hatalmasab' Törökök magokat Scutariban temettetik-el: hogy valaha az ő Temetőjük Uraivá ne vállyanak a' Keresztények: mert Ásia a' Muselmen vallásuak hazája. Mikor a' Bósforuson meszszeb' hajózó Constatzinápoly-felé visszanez, el vesztvén Scutari, 's más helységek tekintetét, láttya gyönyörítő álmélkodással a' Seráil 's a' Sónia Temploma tündöklő tetejét, tornyai tsuttsait; mintha egy rendes rendetlenséggel a' tenger kebelében uszkálnának, úgymond *Dallavay* a p. 126. ad p. 142. Ugyan az ő tolla-után lerajzolt Seráilt és Sóniát lásd a' Mkház 18-dik Szakaszában S. tit. *Seráilbéliek* a p. 133.

C.

CEHÉLIEK, vagy Kehálik; az az: *Gyűlésbéliek*, vagy *Ekleziabéliek*. $\zeta\eta\rho$. masc. = kahal = coetus $\eta\lambda\eta\rho$ = kehillah. fem. congregatio. olvashatni: *Celeh*, kelah. — *Coheleth*, Ecclesiastes, = $\eta\lambda\eta\rho$. és, mivel hogy a' η sokszor S módra ejtetik, a' *coheleth*, idővel, hajdan így mondathatottki: *cohelesz*. *Cehelesz*, *cahlesz*; abból a' Görögök az ő $\kappa\alpha\lambda\acute{\epsilon}\omega$, 's $\acute{\epsilon}\nu\kappa\alpha\lambda\acute{\epsilon}\omega$, ki-hivást

jelentő Szózatyaikat készíthették. Így eredhedett az *Ecclesia*-szó és talán leg-először-is a' *tzéh*, és a' *Coetus*-szó. *ECCLESIASTAE*, *cap. 1. v. 1. Verba Ecclesiae filii David.* Dibrei *COHELETH* ben-David. Az *Ekklesia* szó sokszor csak annyi mint akármi-féle egybe-gyűlés p. o. Midőn, az Apostolok Tselekedetinek 19-dik része-szerént, az Efesusi Diánnának bálványozó gyülevész seregei Sz. Pál Apostolnak társait, mint Diánna ellenségit, *Gájjust és Aristarchust* a' Birák elejbe ragadnák, az öfve-sereglett nép' gyűlése *Ekklesiának* hivattatik. v. 32. *Alii autem aliud clamabant. Erat enim Ecclesia confusa: et plures nesciebant qua ex causa convenissent.* ἡ ἐκκλησία συγκεχυμένη. v. 35. *Et cum sedasset scriba turbas, dixit: Viri Ephesii - etc.* v. 39. *Si quid autem alterius rei quaeritis; in legitima Ecclesia (seu legitimo coetu) poterit absolvi.* ἐν τῇ ἐννόμῳ ἐκκλησίᾳ ἐπιλυθῆσεται. v. 40. *Nam et periclitamur argui seditionis hodiernae: cum nullus obnoxius sit (de quo possimus reddere rationem) concursus istius. Et cum haec dixisset, dimisit Ecclesiam.* ἀπέλυσε τὴν ἐκκλησίαν. — Az *Ekklesia* a' Kereszténység szokása szerént, annak elejétől-fogva különölsen jelenti azt a' világon el-terjedett Társaságot, melly a' Jesus Kristushoz egygyesült-nyáj. Erről a' Püspökökhöz így ízöll Sz. Pál Apostol: *ACT. 20, v. 28.* Vigyázzatok magatokra, és az egész nyájra, mellyen titeket a' Sz.

Lélek Püspökökké tött, az Isten Anya Sz. Egyházát (Ecclesiam Dei) vezérteni, mellyet a' maga vérével keresett. (nyert) *Attendite vobis, et universo gregi, in quo vos Spiritus Sanctus posuit episcopos regere Ecclesiam Dei, quam aquisivit Sangvine suo.* DUHAMEL in hunc versum; *regere ECCLESIAM DEI, quam a quisivit Sangvine suo.* Qui quidem locus Christi divinitatem aperte demonstrat. ποιμαίνειν τὴν ἐκκλησίαν τῷ Θεῷ ἢ περιποιῆσατο διὰ τῷ ἰδίου αἵματος. Ahoz a' nagy Ekklesiához tartozandók a' vele egyet-értő aprób' Részek, mellyek a' Cáholicus vallásu. Isteni szolgálatra, Áldozásra, az Úr szavára egybe-gyűlnek: illyen volt péld. ok. az a' Troási, mellyben Sz. Pál Apostol a' Szentséget ki-szolgálá, predikállott, a' predikátzió-alatt el-szunnyadt és a' harmadik emeletből (contignatio) le-hullott, 's meg-holt *Eútychus* nevű legényt fel támasztá. — (TROAS Phrygiae minoris civitas ad littus maris Aegæi, eadem vox etiam pro tota fere regione accipitur *onomast. urb. in append. Menoch*) T. ACT. 20. v. 6. *Nos vero navigavimus post dies azymorum a Philippis, et venimus ad eos Troadem in diebus quinque, ubi et demorati sumus diebus septem. v. 7. Una autem sabbathi cum convenissemus ad frangendum panem, Paulus disputabat cum eis, profecturus in crastinum, protraxitque sermonem usque in mediam noctem. v. 8. Erant autem lampades copiosae in coenaculo, ubi eramus con-*

gregati. v. 9. *Sedens autem quidam adolescens nomine Eutychus super fenestram, cum mergeretur somno gravi disputante diu Paulo, ductus somno cecidit de tertio coenaculo (contignatione ex Menoch) deorsum, et sublatus est mortuus.* v. 10. *Ad quem cum descendisset Paulus, incubuit super eum: et complexus dixit: Nolite turbari, anima enim ipsius in ipso est.* v. 11. *Ascendens autem, frangensque panem, et gustans, satisque allocutus usque in lucem, sic profectus est.* *Duhamel* in hos versus. *Una autem Sabbathi, seu prima die a Sabbatho: Cum convenissemus ad frangendum panem h. e. Eucharisticum.* Jam enim COETUS Christiani die Dominico celebrabantur. *Lampades copiosae* non solum ad pellendas noctis tenebras: neque enim opus fuisset copiosis lampadibus; sed etiam ad decoranda mysteria. Quorsum enim illud commemorasset Lucas, si non alia fuisset ratio tot lampadum, quam ut locus ille illuminaretur? Eucharistiæ celebrationem clauderant Agapæ. v. 6. *Post dies azymorum-DUHAMEL.* Agnus quidem Paschalis Jerosolymis tantummodo mactabatur; sed azymos panes ubique edebant Judæi, etiam qui ad fidem erant conversi: idque observabat Paulus, ne Judæos offenderet. — v. 12. *Adduxerunt autem puerum viventem, et consolati sunt non minime.* — Az Antiochenus Keresztények serege-is Ekle-siának hivattatik ACT. 13. v. 1. Erant autem in Ecclesia, quæ erat Antiochiæ. *τις*

ἐν Ἀντιχείᾳ κατὰ τὴν ἄσσαν ἐκκλησίαν, prophetae, et doctores. — APOCAL. I. v. 4. *Joannes septem Ecclesiis, quae sunt in Asia.* —

CETHIMIEK. Ezekén mind a' Cyprus Szigetiek, mind a' Macedonia-béliek értetnek. ISAIAE c. 23. v. 1. *de terra Cethim* כֶּתִים *revelatum est eis.* MENOCH. hic: Ut notat D. Hieronymus, *Cethim* sunt Insulae Cyprī, Italiae etiam et Macedoniae regiones, unde ex *Cethim* dicitur egressus Alexander Macedo MACHAB. c. 1. v. 1.

COLOSSAIK., Colossæ, város volt Frigiában, a' mint azt Xenophon, Strábo, Plinius, es egyebek emlegetik. Nem is kell ezt *Rhódus* szigetére magyarázni, mintha oda írt volna Sz. Pál, írván a' Colosseiekhez; noha Rhódusban állott az a' temérdek nagyságu, oszlop, mellynek *Colossus* volt a' neve, 's mellet a' RÉGI JELES ÉPÜLETEK-közt emlegettem. Sz. Pál a' Colosseiekhez levelet írván említi Hierápolist és Laodiciát, mellyek *Frigia* városi valának, 's azt akarja, hogy a' Colosseiekhez írt levele olvastásék-el a' Laodiceaiaknak.

D.

DAMASCUSIAK. Fenitziának ἐπίσημος, nobilis, nemes városa *Damascus*, úgymond Euseb. in *Onomastico Urbium*. p.

194. De inkább Syriának, hogy sem Fenitziának városa, mert ezen titulussa *Syria Damasci*, gyakran meg-vagyon a' szent Írásban. Némellyek néha napján Syro-Phoeniciához, sőt Arábiához-is tartozandónak lenni mondották. *Tertulian. L. 3. contra Marcion. cap. 13. Damascus Arabiae retro deputabatur antequam transcripta esset in Syro-Phoenicen.* Az ő tündöklő méltósága-miatt, *Napkelet szemének*-is neveztetett. *Bonfrer*, *Damascust*, a' *Dam* mesec gyökerekből így deákosítja: *Sanguis*, seu, *filius procuratoris*; azért, mert a' *dam* annyi, mint *Sanguis*, vér; 's a' *vér* valaki véréből eredetettet-is jelent; a' *mesek* pedig mixtort, egyelített, ki a' vízzel az *Ura* parantsolattya - szerént egyelített bort nyújtja-bé, házi gazda, ki hol *procurátor*, hol *pincerna*, hol *oconomus* nevü. Ezt a' *Damasek* így olvassák *Ha-masek*; a' *d* helyébe ה = h betűt helyeztetvén; melly szó annyi, mint, ez a' *mixtor* = *procurátor*, 's a' t. *GENES. 15. v. 2. Dixitque Abram: Domine Deus, quid dabis mihi? ego vadam absque liberis: et filius procuratoris domus meae iste Damascus Eliezer.* u. *BEN-MESEQV* beithi כן משק ביתי, hua *DAMESEQ* *Eliezer. v. 3. Addiditque Abram: Mihi autem non dedisti semen: et ecce vernaculus meus, haeres meus erit. v. 4. Statimque sermo Domini factus est ad eum, dicens: Non erit hic haeres tuus: sed qui egredietur de utero tuo, mi mehheika = ממי,*

ipsum habebis haeredem. — MENOCH. in hos versus: „*Filius procuratoris.* Hebr. *ben mesech.* Varie vertitur, et exponitur idest *filius Mesech*, quæ est ancilla mea oriunda Damasco. 1. *filius relictionis domus meae*; 2. is cui curam omnem rei familiaris meæ, reliqui, et commisi. 3. *filius excusationis* (fors excusationis) vel *discursionis domus meae*, idest oeconomus qui per domum discursat, ut omnibus prospiciat. 4. *filius potum dantis domui meae*, quod etiam procuratorum est, qui cibum et potum familiæ præbent. - - *Iste Damascus Eliezer.* Servus hic meus, cui nomen Damascus Eliezer, vel *Damascenus*, quod matre Damascena natus: Hebr. דמשק, Dammasech, et videtur præfixa litera *daleth* loco literæ *he* demonstrativæ, quod Syri solent, nihil aliud significare, quam *iste procurator*, — *vernaculus meus*, servus domi meæ natus. *Damascus vizei* 4. REG. 5. 12. *Abana és Pharpnar.* Benjamin Itinerar, apud Menoch hic: *ABANA Damascum influit, cujus aquae per tubus in ones magnatum domos, atque etiam in forum et plateas deducuntur.* PHARPHAR *Urbem ipsam præter fluit, et hortos, paradisosque omnes irrigat.* Sz. Pál Apostol *Damascusban* kereszteltetett-meg. ACT. 9. v. 18. IBID. c. 22. v. 16. *Damascusban* menekedett-meg *Aretás Király* Præfectussa kezétől, írván a' *Corintusiakhoz* így említte epist. 2. c. 11. v. 32. *Damasci praepositus Gentis Aretæ Regis, custodiebat civita-*

tem Damascenorum (Praepositus. Constitutus ab Areta rege Arabiae Petraeae Praefectus) DUHAM. — Ut me comprehenderet: v. 33. Et per fenestram in porta dimissus sum per murum, et sic effugi manus ejus. — A' Damaskusi néhai kardokról. Tamerlános idejü mesier-embereiről, mostanyi bástyáiról, selyméről, manufacturáiról, néperől, kertyeiről, széle - hoszszáról lásd *Mkház.* 17-dik szakasz, titulo *Browne* a p. 43. — Vagyon a' *Damascusi* atzélról tudossittás a' *Mkház.* 4-dik szakaszában-is 54. könyv p. 188. Vagyon a' 2 *dikban-is* 48. könyv. a pag. 124.

E.

EPIPHANIUS SZENT, Cyprusban Salaminai Püspök volt Urunk 368-dik esztendeje tájától fogva. A' könyvei: 1. *Ancorátus* a' hitről: 2. *Pánárium* 80. eretnek-ség ellen. 3. A' Zsidó mértékről, pénzről, Sz. Irás magyarázásról. Az Ankorátusban nyilván-való szókkal vallya, hogy a' sz. Lélek az Attyától és Fiutól ered. num 82. *Igitur Deus est a Patre, Filioque procedens, cui mentiti sunt ii.* Tudományát, szentségét, mind egyebek, mind nevezet szerént sz. Jerónimus, *Libr. adversus Joann. Hierosol.* pag. 411. editionis Valarianæ, e'

képpen ditséri: *Nec aetate, nec scientia, nec vitae merito, nec totius orbis testimonio major es illo* (Epiphanio) Epiphanis könyveinek ki-nyomtatásai-közt leg-job' az, mellyet Petávius eresztett - Görögül, és Deákúl. Parisiis 1622. Melly munka ki-nyomtatott azután Coloniában 1682-ben in folio. Volumina duo. Utób' új könyve találtatott-fel a' sz. Atyának, *Commentarium S. Epiphanii in CANTICUM CANTICORUM, quod ex Bibliothecae Vaticanae Codice publicae luci donavit Franciscus Fogginus, anno 1750; et id genuinum esse S. Epiphanii Opus luculentissimis monumentis ostendit Sz. Epifánusról lásd Mkház. 8-dik szakasz pag. 78.*

A' Ticinumi, vagy Pápiái sz. *Epifániust* így említi a' Romai Martirologium 21. Jan. „Papiæ sancti Epiphanii Episcopi et Confessoris. — *S. Ennodius*, kiről a' R. Martyrol. e' képpen szól 17. Julii: „Papiæ sancti Ennodii Episcopi et confessoris“ meg-irta Pápiái Sz. Epiphánus életét; abban az Irásban Hozzá illy szókkal fo-házkodik: „Üdvöztönknél hatalmas Lélek! add, hogy e' világi gondoktól menten élvén, téged úgy a' mint kívántatik, tiszta ditsérettel magasztallyak, 's engem, ki Isten után benned helyheztetem reménységemet, el-ne hadgy.“ *habentem in te post Deum fiduciam non relinquant.* Lásd az A. Sz. Egyh. Történ. 11. könyvét Ur. 521-dik esztendejében. §. 14. a p. 20.

April. 7 - dik napján ismét más szent *Epiphánius* Püspök és Martir emlegettetik: in Afrika natalis sanctorum Martyrum Epiphanii Episcopi, Donati, Rufini, et aliorum tredecim.

Julius 12 - dik napján sz. Epiphániának ez az emlékezete: Apud Leontinos sanctæ Epiphaniæ, quæ sub Diocletiano Imperatore, et Tertyllo Præsidente uberibus præcisis, reddidit spiritum.

EGYED. Tiszt. P. Hollósy Egyed sz. Renedek nagy 's régi érdemü Szerzetesse, 1802 - ban Komáromban illy titulusú könyvet erefztett szárnyára: *Egymással való bátorságos Beszélgetés.*

G. ESTERHÁZY IMRE, ÉRSEK. (Lásd Mkház. 6 - dik szak. pag. 40.) Magyar Ország Primássa, Esztergami Érsek Sz. Pál szerzetéből; az ő Papi Jubileumát a' vagy, Papsága' ötven esztendő elmulása - után első Sz. Miséjét, 1738 - dikban, Julius 27 - dik napján tartá Posonyban. Azt a' válogatott deáksággal le - irt ünneplést, ki - adá az Anonymus, mind azért, mert arra kérettetett; mind pedig, hogy az akkori Ratisbonai Ujság - írónak arról az ájtatos pompáról adott tudósíttását meggyengesse. „In his (Novis Ratisbon) quæ laude ceteroquin sua non carent, multa videbam solum attacta, cursim atque obiter esse pertractata, — nonnulla omissa, pauca quædam etiam perperam, nec suo loco posita. — Gróf Esterházy Érseknek széles tudományát

tudományát, kegyességét, bőkezűségét, ajtatosságát az Iró felséges ki-fejezésekkel magasztallja. „*Emericus Esterházius S rigoniensium Pontifex, Antistes post homines natos doctissimus, mansuetissimus, æquissimus, liberalissimus, pientissimus, sanctissimus.* — Mi fényes öltözetben, mi fényes rend tartással késértetett-bé a' Primás az ő Város-allyai kertipalotájából az előtte, 's utanna ragyogó Hintóktól a' sz. Mihály kapujáig (a' hol a' városiaktól köszöntetett) onnét a' Verdericzy kapunál álló sz. Márton Temploma gráditsájig, puskák, ágyúk durrogási-alatt, az Országból eie jött Méltóságok jelenlétében, maga hintóban ülvén *Berényi Sigmonddal és Esterházy Jánossal* (a *domesticis in tessera ejus vestiaria existentibus, a patriæ, exteræque Nobilitatis flore*) lerajzolván, Irását így folytattya, summásan. A' Templom gráditsainál, mellyek a' koronáztandó Király' azokon való hágásától királlyiaknak mondatnak, a' triumphális portánál várta az Érseket a' Clérus (*Collegium Posoniense Sacerdotum, lineis, denticulatisque superne atque inferne supparis, et violacei coloris amiculis, indutum*). A' ditső kapun ezek olvastattak: „*Secundam dimidio post sæculo in hac Basilica a se magnifice instaurata, Deo litan-ti Hostiam, Principi Emerico Esterhazy, Archiepiscopo et Patri optimo Præpositus cum Capitulo, æternum grati.*“ Az Érsek ki-szállván a' Hintóból, bársony széken

a' Templom ajtajáig vitetvén, *Maki Apaturtól*, Posonyi Plébánustól szentelt víz nyujtással tiszteltetett, melly az Érsektől a' nyujtójára, és egyebekre hintetett. Az üdvözlő rövid beszéd után (mind ez mind a' hintés a' ditső Kapunál esett) a' Misericordiánusok, Trinitáriusok, Franciscánusok, sz. Imrei Alumnusok, Káptalon-béliek előljáró sorától sz. Márton Ol-táraig vezetetett, szüntelen zörgő 's kedveskedő Musika-alatt. A' szentség imádása után, le-ült az Érsek a' sanctuariumban umbella-alatt, melly gazdag munkával készítettett ezen napra, az ő Evangélium oldalu trónussára. Mind a' két oldala mellet 9 kartalan, ékes székek állottak 's aranyal, ezüstel, virág-fürtökkel, az Egyházi Udvarlók számára ki-rakott öltözetekkel (paramentis) villogtak: ellenben által-is hasonló ékességű székek látattak. A' Tsászári Királyi Commissarius számára azokon kívül még egy trónus módú fél szék tündöklött (pro Imperatorio, Regioque Legato seu Commissario Excell. Supremo Castrorum Praefecto Comite *Joanne Palfio*) ki minekutánna az érette követül küldetett. Egyházi Tisztoktól kísértetve, Udvari Spanyol öltözetben „chlamide Hispanica, ac paludamento ornatus“ az oltártáján meg-jelent, 's helyet foglalt volna, le-telepedtek az székeiken az udvarló Egyháziak; a' Státusok és Rendek a' Canonok Urak állásiban; az Asz-

szonyságok a' kar táján épült alkotványon, a' prédikáció hallására. Mondá azt P. *Weismayr* József a' Posonyi Residentziában Superiorjok a' Jesuitáknak. Annak vége lévén magokra vették az Assistens Méltóságok az oltári öltözeteket. Gr. *Patatics*, Gábor kalotsai Érsek, mint Director: Gr. *Erdödy* Gábor pedig, Egri, *Acsády* Adány, Velzprémi, Gr. *Althán* Mihály Vátzi, *Adolf* a S. Georgio Györi Megyész Püspökök (in Rocheto, Stola, Pluviali, et Infula) Gr. *Eszterházy* Imre, Esztergami fő Præpost, Báro *Klobusitzky* Ferentz, Eszterg. Sector, Gr. *Forgáts* Pál, Posonyi Præpost. Báro *Sinersberg* Zágrábi fő Præp. (egyetemben fel-szentelt Püspökök. In Tunnicellis et Infulis) Első Ceremoniarius, Gr. *Berényi* Sigmond Mállai P. Esztergami Cántor Canonok. — Diáconus, *Bártakovic* Pál Almisi P. Eszt. Canon. Subdiáconus Gr. *Zichy* Ferentz Novi Püsp. Vág Újhelyi Præpost. — Ad Librum, Báro *Májthényi* Adány Apátur Eszterg. Canonok. Ad Mitram *Peltz* János, Stágnai Püsp. Szepes Cápatalanbéli Præpost. Ad pedum *Bánovic* Pál. Eszterg. Canon. Második Ceremoniarius Gróf *Bárkótzky* Ferentz Egri Canon. Ad Lumen *Handler* Ggyörgy *Sovadri* Püsp. Egri Custos. Ad pallium *Aepis*. Újvendégi Præp. Canon. Ad Gremiale, *Mader* ordin. Crucigerorum Præpos. S. Sigismudi Budæ. Ad Crucem *Aepisop*. *Hellmár* Poson. Canon. Ad Thuribul. et Naviculum *Beitel* és a

Marca Pofonyi Canonokok *Acolythi Báro Májthényi* Bajmótyz Præp. és *Van den Driesch* Szepesi Canon Director Planetæ, Dámiáni Pofon. Canon. Jelen volt a' Keresztfetek fő Urok-is. Ordinis Equestris Militaris cum rubea Stella Generalis Magnus Magister. — Midön a' Mife kezdetén *Eszterházy* Érsektől a' *Veni Creator Spiritus* énekeltetett voce ad omnem pietatem et modestiam composita, a' Jelenlévők majd minnyájan könyveztek örömökbe. — A' Mife-alatt, a' temjényezéssel, és a' Kereszt-tsókolásával először a' k. Commiszárius tiszteletet (Incenso et Pace) a' vár-ból 12. ágyu szállamlott-meg. — A' *Te Deum* után, a' k. Comisz. meg-tévén az új első Misés Érseknek az örvendező tiszteletet, a' Méltóságoktól késértetvén, tulajdon szállására; az Érsek pedig hamar utánna, azon házba indúlt, tiszteletére; kitől-is a' grádcitsoknál fogadtatott. — Következik az Érseki kerti palotába vizsgálmenés pompájának, az ebédlő asztalon VI. *Károly* Ts. k. fényes neve ki-tétetésének; a' pompás ebédkor az emlékeztető pénz osztásának, a' Palota-ellenében, a' nép számára a' bor eresztésnek, az estélimumfikának le-írása. Ezen Vasárnapi pompa-után el-érkezett Bétsből a' Kereszt-iszombadon melly addig el nem készülhetett, Crux ex smaragdis et adamantibus composita. Azt vévén Gróf Gen. fő Vezér Pálfi, az Érseknek által-adta. Decima noctis instabat,

cum supremus Exercituum *Ductor Pálfius*,
 crucem tunc primum sibi Consignatam ad
 Primatem deferebat, et Cæsaris Verbis ac
 nomine, quis liberis eum gratulatoriis,
 manu sua exaratis non ita pridem digna-
 tus clementissime fuerat, hanc ipsi offere-
 bat in Signum perpetuæ et nunquam inter-
 morituræ Cæsareæ ac Regiæ benevolentiae.

F.

F Á R N E S I U S S Á N D O R. Fárnesius
 Sándornak, Belgium Præfectusának Fran-
 zia Diadalmiról hoszszas historiát írt Don-
 din Guilielmus Jesuita. Három könyvbe
 szorítottatott ez a' deákul írt elmés, igaság-
 szerető Történet-írás. *Guilielmi Dondini e'*
S. J. Historia de Rebus in Gallia gestis ab
Alexandro Farnesio, Parmæ et Placentiæ
Duce III. supremo Belgii Praefecto. Pestini
 edit. 1750. — 2-dik könyv. pag. 104. Pár-
 mai *Fárnesius* Sándor, Filep Királynak
 parantsolattya - szerént utnak eredvén a'
 Frantziák-felé! (kiknek része akkor a' ká-
 tholikus frigyben lévén a' Hugonot nevű
 Kálvinisták, 's 4-dik Henrik-ellen, háborút
 folytatott) Bruxella városából, a' Hállai-
 aknál különös tiszteletben lévő Szűz Má-
 riának segítségül - hívására utazott: hogy
 az ő Sz. Fiának ditsőségre fel-vállalt új
 hadakozását esedezésébe ajánllya. Onnét
 Montesbe, azután Válentziánába érkezett.

Itt a' Párisi Követektől tiszteltetett és tudakozott. Nagy boldog Afzszony böjtén bé szállott az ő seregével *Sándor* Frantzia Országnek első Várába Guisiában két napot töltött, mert ritka tábori példával, a' boldogságos Szüz Mária napjait gyonáfsal és áldozáfsal szokta meg-üllen. Laudumba jövé, az Oltárnál meg-esküdt, hogy egyedül a' katolikus Hitnek védelmezésére jött-be Frantzia Országba a' katolikus Királynak táborával. Lisiákumnál *Majnének* a' Frigyes katolikus sereg Fr. Vezérének katonait *Sándor* muſtra-alá vette. A' tábor mozdulása illyen rendet tartott. Előre járulának a' Trombitások és Dobosok, hadi muſika hangal ébresztvén a' vitézeket: utánnak a' régieb seregek. Ez a' csoport tizenhat ezer Spanyol, Olasz, Válo és Német katonákból állott. A' Spanyolok ruházattya kurta, az Olaszoké és Válloké bőveb', a' Németeké leg-bugyogósab vala. Fejeken réz sisak, mellyeken réz pántzély villogott; némellyek dárdás puskákkal valának fel-fegyverkezve; sok Német kezében halabárda, az az, szekertzékkal, négy élű fejszékkal meg-tüzött tsida láttatott. Azt két kézzel emelvén, vágák, huzák, döfék az ellenségét. Ezeket mintegy három ezer lovas katona érte, végtére magának a' Pármai Hertzegnek tulajdon vitézei következtek. Ezek-közt száz husz könnyeb' szerű lovas szemléltetett piros, fodros, aranyos bársonyban;

Zászlós dárdák a' kezekben, tollal rakott Sisakok a' fejeken: Utánnak két száz lovas, ezek-után ismét lóháton szint annyi különös öltözetben, és fegyverben: továbbá test-örző száz gyalog, mindenik olly magas szál ember, hogy a' lovakon ülőket fel-érnék magassággal, ezek-után nemes Urfiakból álló husz inas, tizenkét kengyel-futó, Sándor Hg. Zászló-tartója, kit fő rendü Urak 's Hertzegek környékeztek; úgymint *Leva Antal Askuli Hg., Rántiák, Aremberg, Collalto, Beltrumi, Chimáchi,* 's más Hgek, Grófok, Marchiók. De mindeneknek szemét magára fordíttá maga Pármai Sándor, kinek diadalmai tizen-hat esztendeig, a' Török, és Belgiumba rohanó új-vallásuak-ellen, várak, 's tartományok el-nyerésével jeleskedő győzodelmei hirrel meg-töltötték a' világot: mindenütt mindenek néki, mint 5-dik Károl unokájának, igaz hit védelmezőjének áldást szerentsét kívántak, valamerre utazott. Gesztenye színü Spanyol lovon ülven *Sándor*, aranyos pántzélyt viselt a' mellyén, azon piros patyolatból álló kendő függött, a' mint bal vállról job' oldalra vetődött: piros volt a' mentéje-is, nyerge kápáját két felől egy egy piftoły foglalta el: bal kezében a' gyeplőt, 's a' Vezéri buzogányt tartá, jobjával szüntelen kalapját hajtogatá a' köszöntők elejekbe. Midön oda érkezett, a' hol *Mainé Fr.* frigyes Vezér várta, a' nemes Lovasokkal, örvendez-

ve kezét fogtak, 's *Maine* Hg. *Sándor* Hgnek a' job' kezü részszel szolgált: egybe-állott mind a' Belgiumi, mind a' Frantzia frigyes sereg. Az még akkor nem ment többre négy ezer Lovasnál, és 12000 gyalog katonánál; *Henrik* K. tábora ellenben husz ezer gyalognál, és hét ezer lovas katonánál többet foglalt magában. Ezek-közül némelly rész fogva tartá az éhezö Párist. *Maine* a' tanátsban azt javaslá, hogy rohannyon az egygyesült sereg a' Királyiakra, 's Páris Városát ütközettel szabadítsa-fel. *Sándor* pedig állatván, hogy a' még hátra maradt és minden órán el-érkező serege elé nem jö, addig halzontalan tsatáz, az erős Király ellen, kettöt kért a' Frantzia frigyesektől: ágyukat, mert azok héjával volt, és annyi eledelt, a' mennyi az éhes város megelégtítésére elegendő lészzen a' gyözödelem-után. *Maine* sem ágyukkal, sem annyi eledellel nem szolgálhatott. Minnyájok helyén hagyásával tehát a' várt sereg-re tsak ugyan várokozni kellett: pénzek sem volt a' Frantziáknak a' katonák zsoldjára, 's fájt *Sándornak*, hogy mind vérrel mind pénzel kell Spanyol Országból tartani az egész frigyet; holott pedig a' Spanyol pénzt a' várt sereg hozá, azért-is új ok adatott a' várokozásra.

Azomban a' Királyiak, és a' Frigyesek-közt tanátskozás tartatott a' békefésgről, és arról, hogy ideig oráig állyon-el mind a' két fél az ellenkedéstől. De mivel

hogy azon időközben a' *Párisiakat Maine* akará tartani eledellel; azt a' tartást pedig a' Király magáévá akará tenni, semmire se ment a' tanátskozás. (a pag. 116) Gyűlt színt ezen időközben mind a' két ellenkező táborhoz az új segítség. A' számat igazán ki nem lehet tenni, mert a' Tisztek azt tsalárd nyereséggel titkollyák. „Tribuni quidam Centurionesque, ut stipendia intercipient, in censum bellatorum complures referunt nomine tenus militaturos; lustrationis vero tempore, quo æra solent emeritis erogari, certos homines militari ornatu producant, velut in scenam horarios bellatores, quod latrocinium in castra receptum domesticumque, ut cohonestent, *industriam* appellent. Neque Ducibus vindicandi cura; seu consciis olim paria peccavisse, seu metu militaris invidiæ, seu denique ne frustra obnitendo palem faciant, quibus flagitiis impar sit severitas. Imperatorum.“ Az igaz, hogy *Sándor* a' Gyalogossággal; *Henrik* Király a' Lovas vitézekkel tehetőbb' volt. — A' Király *Sándor* elejbe, *Sándor* Páris-felé indúlt; 's *Meldárol Clet*, és *Frenre* nyomódott az egész táborral, a' honnét színt akkor, takarodtak-el *Henrik* seregei. A' *Király* hogy a' Frigyesek uttyát meg-gátolná vitézeit Páris-alól Sz. *Gertrud*-felé parantsolta, melly helység a' *Meldárol* Páris-felé tartó utnak éppen a' közép helyét foglallyá-el. Annak táján fekvő erdős, dombos lesben *Fárne-*

sius a' Frigyes tábort le-telepítette és körül belől derekasan meg-erősítette, következett egy kis ütközet; de annak hamar vége lett, 's azon közben jól meg-tekéntvén Sándor a' Király táborát, Tiszteinek jó hirt mondott, tudniillik, hogy a' mint ő itéli a' Király táborának ezen állapottyából, Páris városa már-is fel-szabadult. Meg nem-is tsalta ezen gondolattya. Mert vévén *Nemorosi* Hertzegnek levelét, abból azt értette, hogy, holott tsekéllyebre lapúlt a' Páris-alatt ört-álló Királyiak száma, már annyi élés hordatott-bé Párisba, a' mennyi tizenöt napi tartására elegendő. Azért *Fárnesius* arra inté a' Frigyeseket, hogy most Páris ne legyen a' gondjok, hanem a' háború folytatása módja. Midőn tudniillik a' Páris-alatt marasztott Királyiak, vennék-észre, hogy a' Király őket elhagyta, éjszakának idején ők-is el-illantottak; 's ott magok-után sok sátort, ruhát, Izerfzámat, eleséget hagytak; szaladtak a' markotányok-is. A' mit meg-tudván a' Párisiak, minden kapun ki-robantak a' maradék fel-fzedésére, 's meg-telvéen-böven mindennel, seregefsen folyamodtak a' Templomokba, meg-köszönvéen az Istennek a' jó teteményt. Midőn a' két ellenkező tábor egymásnak ellenében készen állana, Henrik Király, izenő Tisztet küldött a' Frigyesekhez, fel akarván őket az ütközetre lázítani. *Maine* azt *Sándorhoz* igazította, *Sándor* a' Tisztet meg-aján-

dékozá, 's azt izené vizsgálja, hogy akkor ütközik-meg mikor néki tettszik. A' tanáts tartás után ki-jelenté Izándékát *Fárnesius*, hogy mutogatni fog ugyan ütközet-re való készülletet, de meg nem ütközik, hanem *Lániakum* vára el-foglalására menend, hogy *Páris* felé az ellenségnek vára ne légyen, 's így *Páris* tellyeséggel felszabadúllyon. Látván a' királyiak, mint ereszkednek a' Frigyes katonák a' dombokról, Henrik Király örömében könyvezett, hogy im' a' szerentse már az ellenséget a' markába hozta. *Sándor* öszve-nézvén a' Király táborát, helyes el rendeltetését meg-dítsérte, de *Mainéhez*, ki már induló félben volt, kezét meg-fogván, minek már az ütközet, úgy-mond: már meg gyöztük az ellenséget. Ezt mondván, a' közép sereget, előre parantsollya, az utólsót középsővé teszi, az elsőt *Rentiác* vezérlése alatt a' hátulso helyre igazíttya. Maga vidám ábrázottal nyargalván minden-felé, az utat *Lániakum* vára-felé mutattya, 's az egész sereget arra parantsollya: sipot, dob, trombitát harfogtat, lövöldöztet helyel közzel: három óráig és hoszszasb idő alatt, hol erre hol amarra mozgattya táborát, 's függőben hadja a' királyiakat: mert *Fárnesius* seregének olyan láttattya volt, mintha szüntelen lefelé marschirozna a' hegyekről, de le nem érkezne: neveték-is már a' frigyeseket a' királyiak, hogy im' podágrások a' lovaik, hogy tekenyös

béka gyorsaságuk, kiknek esztendő kell a' le-mászkálásra. De a' Tisztek meg-döb-bentek, tartván attól, hogy ne talán Fárnesius mást mutasson, mást titkollyon, látván pedig azt-is azután, hogy Fárnesius serege ritkúl, ofzlik, el-enyészik, mérge-lödni kezdettek, hogy íme a' Frigyes tábor tsufot üz belölök, utánna lódúltak seregelsen, de már halfontalan. A' Királyiak' minden igyekezetek-ellen, Laniác erős városát meg-vette, nagy vér-ontás-után, ott a' gyenge nép a' Templomokba szaladván, életben tartatott Láfinnal a' vár-nak fő tiszttével-egygyütt. Akkor a' Királyiak közül 9. százan, Fárnesius részéről tsak tizenketten estek-el; de meg-sebesedtek sokan. — Meg-vette Corbelium városát-is. Akkor annak védelmezőji közül a' bástyákról a' vízbe ugráltak némellyek, 's azok-közt másokat a' víz ölt-meg, másokat a' le-ugrottakra hullott társok nyomtak-el: azok pedig, a' kik ki-usztak, a' Frigyesektől, vagy a' parasztoktól szenvedték a' halált. A' kik a' Templomokba folyamodtak, életek engedtetett, sok győzödelmei-után a' seregébe esett sok féle nyavalya, a' Frantzia irigykedés-miatt, akár mint marasztá *Maine Sándort*, ez Belgiomba haza-utazott.

Bondin. 3-dik könyve, Belgiomban haza-jövet sok háborúságokon által-esett Fárnesius, a' vádolójinak Filip Király azt felelte: „Tam grandia sunt tenenturque

conscientia generis humani Parniensis erga Catholicam Religionem promerita, Hispanamque amplitudinem ut quanta cunque malignitatis et invidiæ caligine obscurari non possint. — p. 183. A' Király új parantsolattyára, noha nem örömeft, de tsak ugyan be-ment ismét Fárnesius a' Frantzia földre. Rotomag városát meg-vette, abban örvendetesen fogadtott, 's hálát adott az Istennek. — Kaldebiáknál sebbe esvén, és abból le-betegedvén, *Mainera* és tulajdon fiára Párma 's Placentia Hgére *Ranutzira* bizta az érkező dolgokat. — Majd tsak nem halálos betegségből fel-lábodozván, új ütközetekkel fárosztotta ellenségeit. — Egykor rosz helyre talált szorúlni mások vétke-miatt. Abban mesterkedett tehát, mikép vehetnék - ki onnét magát minden kára-nélkül. Ki-küldi a' fiát ütközetre; az míg a' Királyiakkal tsatázott, maga Fárnesius a' frigyes táborral látorságos tanyára költözött a' frigyes táborral-együtt, a' hová a' fia-is érkezett. Kergeté ugyan a' Király, de nem nagy kártevéssel. Sequana vizén Sándor által akart utazni *Páris*-felé. *Maine* ezt az igyekezetet szörnyű dolognak tartá lenni: hajói nem voltak, kérettek Rotomagból, de pénz-nélkül nem ígértettek. Mit tett *Sándor*? foga tulajdon, 's katonáji pénzét *Sándor*, arany, ezüst holmelmélet-is pénze tévén, Rotomagba küldé a' hajókért: ezek el-érkeztek: mind a' két-partra várt épitt hamarjában;

's midőn a' Királyiak az által-kelést ellenzenék, mind a' két várból ágyukkal elődítetták: a' Batáviai hajók-is ott termettek akadékra; de visszaverettek azok-is. Által-kelt seregével Fárnesius, a' maradék talpokat pedig és hajókat, hogy az ellenség hasznokat ne vegye, felibe Rotomágba küldé, felibe el-égeté; 's Párisnak vette uttyát. Siettek utánna a' királyiak, némellyeket meg-is öltek; de uttyában Sándor mind az által *Neoburgot*, és *Eudamot* maga hatalma-alá kerítette.

Párisnál meg-állott, 's nagy tisztelettel, fogattatott, p. 267. Seregének nyugalmat engedett; zsoldot osztogatott. Onét egésségtelensége miatt a' *Spái* vizekre indúlt; kérte egyetemben Filep Királyt, hogy helyébe mást küldjön; de meg nem halgattatott.

Érezvén pedig *Fárnesius* utolsó napja közelgetését, többszöri gyónással, és-áldozással el-készült a' halálra: Testamentomot tett. Atrebatumban el-esett az ereje első Decemberben, 's Urunk feszületének ölelgetése alatt fel-adá a' lelkét. A' Testamentoma merő jó teteményekből állott. Minekutánna Testamentomi rendelése-szerént kapuzinus ruhába öltöztetett volna, Bruxellában (mert oda vitetett - vissza Atrebatból) a' temetése Királyi módra pompás volt. Szent Ferentz Templomában, a' Szentelt viz edénnye-alá temette-tett; a' mint kívánta. Temető kövére illy

igék metzettek: *Alexander Farnesius, Belgis devictis, et Francis obsidione levatis, ut humili hoc loco ejus cadaver reponeretur, mandavit III. Nonas Decembris. M. D. XC. II. = 1592.* Temetési pompát tartott emlékezetére 8-dik Kelemen Pápa-is.

G.

GARNERIN, 1802-ban, Julius hónapjában ezek irattak Londonból: Midön a' Királynak, és számtalan sokaságnak látátára az ő levegővel bélélt labdájára kötött hajóán *Garnerin* egynehány társaival egygyütt fel-emelkedett a' levegőégbe annyira, hogy szemei-elöl a' földet-is el-vesztette, szerentsélsen repült fel-felé; de midön le-szállott, a' nagy szél a' hajóját a' fákhöz és tövésekhez tsapta, mindazáltal maga abból épségben ki-szállott. — *Sowden* Kapitány, ki akkor *Garnerinnel* együtt utazott a' felhők-felé, le-írja azokat, a' miket észre-vett. Midön, úgymond *Sowden*: mint egy három száz ölnyire fel-emelkedtünk a' föld-felett, és éppen a' város-felett lebegett a' hajónk, kértem *Garnerint*, hogy ne repüllyünk fellyeb': hogy London lakosai láthassanak bennünket. Azután a' sűrű fellegek-közé emelkedtünk-fel, melyek három részben simultak-el egymásfelet. Midön az első rendbéli feleg-alatt lébegettünk, a' meleg-mérő-tsönkben 14. gráditsra szállott-le a' kéneső a' hideg-miatt:

szintúgy vatzagott a' fogunk a' hidegben, úgy ~~hogy~~ kéntelen voltam fel-venni a' köpönyegemet. — Mennél fellyeb' emelkedünk, annál jobban kezdett meleg lenni a' levegő ég, és a' meleg-mérő szerzőzámában a' kéneső a' nyári hideg pontyán fellyül öt grádittsal emelkedett. Midőn a' földtől már igen meszszire voltunk, úgy tettűzett, mint ha a' hajónk csak egy helyen állana, semmi lebegését se vettük észre. A' lábunk-alatt lévő fellegek meszszre kezdettek elofzlani, 's azonnal szemünkbe tűntek a' földön-lévő mezők. Én egyébaránt nem igen meszszre látok, még-is olly élelsen láttam ekkor, hogy meg tudtam különböztetni a' földön lévő leg-kisseb' tárgyakat-is; akár azért, hogy ritka volt a' szemem-körül a' levegő, akár azért, hogy a' földön lévő tárgyak eléggé meg voltak a' Nap-által világosítva; fel-vehettem a' földön az egymáson keresztül menő utakat és a' mezőn-való barázdákat-is. úgy tettűzik, a' füleim-is meg-nyíltak az élesb hallásra: mivel 15. ezer lábnyi magasságra hallottam az uton menő kotsik zörgését, és a' nézők kiáltását. Nevezetes az-is, hogy oda-fel, a' hol a' földön esett lármat meg-hallottuk a' mellettem lévő társaimmal-együtt, alig tudtuk meg-érteni egymás szavát. — Sokszor hallottam, hogy mennél fellyeb' emelkedik valaki a' levegő égben, annál nagyobb hideg-van; én pedig tapasztam, hogy a' meleg olly gráditsenként

ditsonként nevededett, hogy utólyára a' ruhámat-is le kellett vetnem; hallottam azt-is hogy szédelgés-nélkül nem lehet lenézni; én ellenben gyönyörűséggel néztem le azon a' nagy mélységen, melly alattunk volt; de mikor oldalaslag néztem, azt gondoltam egynehány minúta mulva, hogy meg-vakulok. Lélekzetet könnyen vehetem, 's jól lehet hajónk hihetetlen sebességgel repült fel felé, még-is alig mottszantak-meg a' közünkben lévő 's a' hajónkra ki-tüzött Zászlók. Nem tsak a' levegő-ég meglegsége, vagy hidegsége változott azon több rendbéli fellegekhez képest; mellyekhez fel-emelkedtünk hanem még a' Szél-is, melly majd egyik, majd másik oldalról lengedezett. — A' Londoni Kurir, úgymond a' Neuwidi: *Garnerint* szüntelen így titulálja: *Garnerin Abbe*, és a' felesége. Tudva van, hogy Egyházi ember volt.

GALILEUSOK. Kettő volt a' Galileusok Tartománya. Azoknak egyike a' Nemzetségek Galileájának hivattatik, *Galilaea gentium*, közel a' Tyrusiakhoz, ahol Salamon Király húsz várost ajándékozott Hírámnak Tyrusi Királynak. 3. *Regum* c. 9. v. 11. Ez a' Galilea a' *Nephtalim* sorsu Zsidóságban fekütt. Galilæának másik Tartománya *Tibériás* táján, a' *Genesareth* nevű Tónal a' *Záburton* sorsu Zsidósághoz volt tartozandó. Amaz *Jordan* vize eredetéhez közeleb' esett és felső Galilea nevet-is viselt, 's abból foly le-felé

Jordán vize az alsó Galilæába. *Nazareth* az alsó Galileának helysége, *Tábor* hegyéhez két mértföldnyire esik *Adrichomius*-szerént; *Brochárdus* szerént pedig három mértföldnyire. Mi némü légyen mostanában, lásd *Browne*-után a' Mkház' 17-dik Szakaszában pag. 42. Sz. Lukáts hegyen fekvő Városnak írálenni Názaretet, c. 4. v. 29. *Et duxerunt illum usque ad supercilium montis, super quem civitas illorum erat aedificata.* *Browne* hegy mellyikivé teszi, 1795-esztendők alatt változás eshetett. *Nazarethi* Sz. Házról lásd Mkh. 5-dik szak. a pag. 66. tit. *Frangipán* és Mkh. 14. szak. tit. *Acarotus* a pag. 1. Most is vagyon *Nazarethben* Conventtyek a' *Franciscánusok*-nak. Abban Gvárdián volt P. Csiganyi Mariánus, ki Zábrágban, 75. esztendőskorában 1802-dikban, 3-dik Octoberben tartá az Jubiléumi sz. Miséjét, Suppanstits Cánonok vezérlése-alatt.

H.

HOLMI Urunk 1802-dik esztendejében meg-újítatott az a' *Spanyol Királyi Rendelés*, melly már 1784-ben hirdettetett ki, mellynél-fogva, nem szabad semmi névvel nevezendő akár melly materiáról,

akármilyen nyelven, idegen Tartományban írt könyvet be-venni Spanyol Országba; míg arra a' Censúra engedelmét nem ad, hogy be-vitessen, és vele lehessen szabadon kereskedni.

A' Chinai Császár meg-engedte 1801-nek Szeptemberében, Rauxnak, a' Peking-be érkezett Frantzia Misionáriusok fejének, hogy szent tzeljának el-érésére mindenütt meg-tehesse a' szükséges rendelkezet. — Mikép viseltettek a' Chinai Tsászárok P. *Hallerstain* idejében a' Misionáriusokhoz, lásd Mkház. 5. dik szakasz, tit. *Hallerstain* a pag. 84. és Mkház ezen 20. dik szakaszában, titulo *Kastiglione*. Az utóbbi, Chinai, Tunchini, Cocin-Chinai Keresztény elő-menetelről, hosszvas tudósítás foglaltatik az oda-való Frantzia Misionáriusok' Leveleiből a' Mkháznak 13. dik szakaszában, titulo *Constantzi*. *Andránnak* azok-közül-való egygyik Misionáriusnak halottas emlékezetét a' Mkház' 18. dik szakasza említi. pag. 16. tit. *Cocin-Chinai Keresztények*.

Az Evangelikus és Református nevű Vallásuak, új változással, a' Rajna balmellyéki négy Depártmánokban, önként, egyesítették magokat, a' Vallásra, Consistoriumra, közönséges nevezetre nézve, úgy, hogy ezentúl mind Protestánsoknak neveztessenek. Már lépések tettek arrais, hogy hasonló egyesülés mennyen végbe az amazoktól különböző Rajnai más

Departmánokban is; sőt az Strasburgban már munkába vetetődött.

Ferentz Ts. k. 1802-nak 4-dik Augusztussában adott audientziát *Arezzónak* Seleucia-i Érseknek, ki, úgymint különös Követtye a' Sz. Széknek, az Orosz Tsászári Udvarhoz Bétsben kerefztül ment.

Abbé Gregoirének, (kiről lásd a' Mkház. 15-dik Szakaszát, a p. 82.) Londonban, a' hová utazott, a' Hollandiai Zsidók egy Templomi Kelyhet ajándékoztak, mellnek árra 300 guinéval egyez. Azt azért, mert a' Revolutió elején a' Jerusalemi Polgárokhoz irván, megígérte a' Zsidóknak, hogy Napkeleten nagy Országgal fognak birni. Ez az ígélet, úgymond a' Neuwidi: ama 190 ezer hazugságok-közé tartozandó, mellyek az ő jutalmokat már meg-nyerték.

Azon Frantzia új Érsekek, kik hajdan Püspöki méltóságokban, a' Római Sz. Szék meg-erősítése-nélkül állottak, következő értelmű Levelet írtak 7-dik Pius Pápa ő Szentségének: „Szentséges Atya! A' Frantzia Republica első Consullya-által Érsekekké ki-neveztetvén, semmi úgy nem fekszik a' szivünkön, mint, hogy azon vizfsza-vanások magvát ki-irtsuk, melly a' Frantzia Revolutzió-nak mulhatatlan következése volt. Hogy Szentségednek semmi kétsége se lehessen ezen el-tökéltett szándékunk-eránt, tiszta szível ki-jelentyük; hogy önként el-állunk

a' Papságnak úgy mondatott Constitutiójátúl, hogy azon egyezést, melly Szentséged és a' Frantzia Republica-közt véghez ment, el-fogadjuk, és mind Sentséged, mind az utánna következők-eránt engedelmességgel vífeltetünk. Esedezünk Szentségednek, tekéntse ezen magunk ki-nyilatkoztatását úgy, mint el-tekeltt szándékunkat: méltoztásék bennünket úgy nézni, mint a' katholikus Eklesia engedelmes fiait; és tölünk azon meg-erősítést (institutionem canonicam), meg ne tagadni, mellyért hasonlóképpen esedezünk. Midön Szentséged Apostoli áldását, mint a' kerefzteni szeretnek erántunk-való zálogát reményük, vagyunk Szentségednek alá-zatos és engedelmes fiait, 's a' t. — Ezen Levélnek az a' haszna lett, hogy ő Szentségének Párisban lévő legátusa-által fel-szabadítottak a' fellyeb' említett Érsekek mind azon büntetések-alól, mellyeket akár egy, akár más, ez-előtt el-követett rendtelenségért, az Eklésiai rendelések-szerént várhattak volna.

Julius elején a' Beneventi Hertzegsből és Ponte Corvóból (Nápolyhoz tartoztak) a' Nápolyi seregek ki-takarodtak, és helyekbe 7-dik Pius Pápa katonáji nyomúltak-bé.

Midön I. Sándor Orosz Tsászfár Junius végén, Memelből, a' Pruszfszus Királytól, haza-felé utazott, Polotzk városában meglátogatta az ott lévő Jesuiták kalasstromát,

örömmel szemlélte az ifjuság nevelésére, taníttására tett intézeteket, 's megelégedve vette azon rajzolásokat, festéseket, mellyek a' tanuló ifjak munkáji voltak: meglátogatta a' szerzet' Igazgatóját-is beteg ágyában, és igen sok jeleit adta különös le-botsátkozásának, és embereket szerető szívének.

A' kik Frantzia Országban új Püspökségekre emeltettek, azok-közül némellyek egyenesen a' R. Pápához folyamodtak a' meg-erősítő Bulláért. De a' Constitucionális Egyháziak-közül sokan meg-általkodtak az Anyasz. Egyház üldözésében. Üldözést szenvedett azon közben a' Katholica Religio Baváriában-is. Roma 31. Julii 1802. — *Ex novis Gallicanis Episcopis nuperrime canonice institutis nonnulli jam coeperunt recta ab Apostolica sede sequutæ Institutionis Bullas confirmatorias expectere. Ex illis plurimi, qui antea Constitutionales erant, multa et gravissima summo cum Catholicorum scandalo adversus Religionem impudentissime perpetrant, in aequè destruenda vires omnes impendunt; et quod gravius est, nulla spes affulget, eos ad bonam frugem redituros esse. — Haud nos præterit, secularem Principem Bavarum in dies nova semper moliri adversus Religionem S. Catholicam, ejusque Cultores. De quibus certior factus summus Pontifex Pius VII. postquam studium omne frustra adhibuit, ut eum Principem in viam*

bonam revocaret, ne in pejus res ruerent, totum Dei providentiæ commisit, spem reponens in singulari Zelo ac religione Episcoporum, et aliorum Ecclesiasticorum, qui svasionibus, scriptis, maxime vero exemplo suo componere, et tot tantaque mala avertere pro viribus studeant. — Julius közép napjaiban, Baváriának azon kalasziromiból, mellyek ott el-töröltettek, negyvenhat Barát érkezett Bétsbe, 's ezek mint fel-vetettek az ott lévő Auguftiniánusok kalastromába.

Juliusban a' Párisi tudóssíttás a' meg-esküött, és meg nem esküött Papokról azt, hirdeté hogy az a' *Concordatum* (mellyről lásd a' Mkh. 19-dik szakaszát) melly a' R. Pápa 's a' Fr. Respublica - között el-készült, még sem szerezhette vizsza az egyességet azok között, kik a' Papi rendből le tették az előbbi Constitutio mellett az esküvést, és ellenben a' kik azt le nem tették. A' minapában zürzavar esett a' két fél-között, mellybe elegyedtek töb' Polgárok-is, és a' katonaságnak kellett el-olzlalni az egymással illetlenül bánó feleket.

A' kik Hazájokat meg-unván Scotziából és Hyberniából Amerikába költöztek, Junius hónaptól-fogva, azok' száma más-fél ezernél többre tétetik. — Magok az Anglus Hazafiak meg vallották már Juliusban, hogy az Indiai kereskedő Anglus Társaság kegyetlenül bánt a' *Poligár* nevű Nemzettel *Bengala* szomszédtságában. Sem-

mi igaz ok sem volt az ellenek indított hadra. A' *Poligárok* fejei el-fogattak, hogy a' népet Zenebonára ne indítsák; hajokra rakattak, zokogó feleségeik, gyermekeik, rokonságok láttára, kik a' partra ki-terjesztett kézzel ki-állottak: keserűségekben, ezeknek láttára, minyájan rablántzaikkal-együtt a' tengerbe ugrottak.

Julius havában az *Irtinskajiai* Tzárné Petersburgba érkezett egy 12 esztendősfiaival együtt: hogy a' Tsászár segítségéért azok ellen esedezzen, kik az említett tartományban (a' Káukasz-mellett fekszik, másfél millio Lakosai vagynak, és a' Muszka oltalom alatt van) fiát erőnek erejével tömlöztbe tették; sőt magát-is meg-fogták volna, ha csak titkon el nem utazott volna. Tizenhat ezerből álló Muszka sereg kíséri viszsa a' Tzárnét a' Tsászár parantsollatyából. —

Vátzon a' siket-Némák Institutuma, *Almásy* Antal Ur-által, mint Királyi Commissarius által 1802-dik 15. Augsztuusában bé-vezettetett. A' fel-mondott beszédek, a' nevendék katonák ki-állása, tüzellése, a' Dominikánusok Templomában tartatott két Prædikatio 's *Te Deum*, a' TT. káptalan bőkezősége, a' Város ki-világosítása jellestette azon napot. Az Institutum Fundátora Ferentz Ts. K. — A' *Siket-Némák* Párisi, Bétsi, Vátzi Tanítójiról *de l'Epée-ről*, *Sicádról*, 2-dik *Jósef Tsászarról*, *Tsászár Andrásról*: *Vátznak* arra a' tanításra-

való ki-nevezéséről, lásd Mkház 15-dik szakasz. titulo *Párisiak*. p. 187. 188.

Gróf SZÉCSÉNYI Ferentz, belső titkos Tanács, Simeghi Fő Ispány, a' Hét Személyű Tábla Alsefsora, az ő ritka érdemű Gyűjteményeit, mellyek könyvekben, kézírásokban, képekben, tzimmerekben, földabroszokban, és pénzekben állanak, a' Magyar hazaköz hasznára ajánlékozta, és ezen ajándékát *Ferentz* Ts. király el-fogadván, azt rendelte, hogy annak őrző tárháza Pesten; de a' királyi Universitásával öszve nem elegyítettvén, fel állittasék, a' Páulínusok néhai Biblióthekájok palotájában: úgy hogy a' Grof Úr míg él, nem tsak azon Bibliothekának gondviselőjét hat száz forint esztendőbéli, 's az Universitas fundusából járandó fizetéssel, hanem a' Cancellistát négy száz, és a' szolgát 200 forint fizetéssel maga nevezhesse; és hogy ezen Gyűjteményének Catalogusát maga költségén ki-nyomtathassa, és a' Magyar Haza Tudótsai-között ki-öszthassa. Magára vállolta a' Grof, hogy míg él ezen Hazabéli Muséumot szaporítani meg nem szünik. Igy idővel, minden tudós Hazafi megláthattya nagyob' részént ezen Museumban, a' mi addig Magyar Országáról, vagy annak hazafiaitól irattatott.

A' Nápolyi királyné, ki Bétsből Tergezbe, onnét Manfredóniába érkezett, Nápolyba Manfredóniából 24. óra-alatt bejutott. Elejbe ment a' Király jó távolság-

ra, ő Felsége be-érkezése ágyu-dörgések-közt, esett. September 23 - dikán Antoniát kedves leányát hajon utnak eresztette Barcellona-felé, a' hol már várta az Spanyol udvar.

Augustusbann, Lajos Toskánának új Királya Spanyol Barcellonaba szándékozván hajózni, az útra már fel-készült. Azt meghallyán a' Florentziai Senátus, esedezett, okoskodott a' Felséghez bé-adott irással: hogy ezen szándékáról le-tegyen. Meg köszönte a' Király a' Senátusnak, királyi Háza eránt-való gondoskodását, és az egész utat a' Spanyol király és királyné akarattjától függesztette-fel. Azomban Septemb. 4-dikén már kélzzen várta Livornónába Lajost 's a' királynéját egy 120. ágyus Spanyol hajó ezer fegyveresekkel együtt, hogy maga egész familiájával egyetemben, Karthágénába hajózzon. De *Pisa* váróságában le-betegedett; 's 12-dik Septem-berben éppen alig bírta magát, Meg-gyógyulván, el-utazott Bárcellóna-felé a' királynéval az említett hajón.

FŐ T. POINTNER TELKI Apátur, 80. esztendő öreg Úr, 's ezen Buda táji Apáturságnak 36. esztendeig vólt Prélátusa, T. Kleffer Úrnak az Apáturság Adminisztrátorának segítségével, *Teiken*, Sz. István király tiszteletére, szép templomot épített. Azt 1802-nak 29-dik Augustusában a' Rátothi Prépost *Paintner* Mihály Úr Egyházi szokott tzeremóniával meg-áldotta:

benne Németül predikállott, Budáról, Pestről, Jenőről, Zsambékről, Patyról oda gyűlt halgatói-előtt; Magyarúl *Fehér György Kovátsi Plebánus* Úr tartott prédikátziót: az Isteni szolgálat-alatt durrogtak a' mőzsarak: *Jenőbe*, a' hól az Apáturság Adminisztrátora lakik, kék köntösbe öltözött *Telki* ifjak késérték a' Ráthoti Prepositot. Az említett nap jubiléumos nap volt; mert 1702-ban adatott Leopold Diplomájával a' Bétsi *Scott* Benedictinusoknak. Elejintén a' Sz. Margit Szigeti Apátzáké volt a' *Telki* Apáturság; azután az *Etyeki* Familiához, utób' az Ó Budai Apátursághoz tartozott: 1593-ban Budai biró *Crodener János* birta, utób' a' Sz. Mártonyi Benedictinusoké lett; végre a' Bétsi Benedictinusoknak adatott. Telken-kivül Jenőben Sz. Péter és Pál tiszteletére, Templomot 's Plébániát; Pátyon más Templomot Sz. Imre tiszteletére állított a' *Telki* Apáturság.

A' *Turini* 1802-dik esztendeji, első Septembri végezése a' Republica Consullyainak azt foglallya magában; hogy a' *Doire*, *Eridán*, *Marengo*, *Sesio*, *Sture*, *Tanaro* hat Depártmánokban el-fognak oszlani a' Szerzetesek, és e' féle töb' Congregátiók. A' Jőszágjaik Nemzeti jőszágokká válnak. Kinek 6. száz, kinek öt száz liyer adatik pensióúl. September 23-dikától-fogva nem szabad Szerzetes ruhákat viselni. El-viheti ki ki a' maga szobajából,

a' miknek csak ő vette addig hasznát. A' betegek gondviselésére, vagy taníttásra rendelt Apatzák maradjanak-meg ezután-is. ¶Simplomban, kis Sz. Bernárd, Cenis hegyén Ginevrebén és Tendében ezután-is lesznek olly klastromok, mellyek-közül abba mehetnek az elofzló Szerzetesek, mellyekbe akarnak. Ki fognak választani a' Szerzetes, és Apátza háfzokból hat leg tágosab', és leg-job' jövedelmü épületek, a' hová mehetnek azok a' Szerzetesek, kik ezután-is meg akarnak abban az életben maradni. Hasonló képpen azon Szerzetesek számára-is, négy illyen Klastrom fog választódni, kik már a' 60. esztendőt el-érik; de együtt akarnak lakni.}

Nagy szárazság érte (1802-dikban) Szepességét az őszi vetéskor: hasonló Liptó Vármegyét, a' hol a' keserves gyulladásokon-kivül, igen érezhető volt a' viz-fogyta: jobbára a' kutak és a' folyók ki-száradtak: Vág vizén éppen nem lehetett hajókázni: a' szárazság nevelte egyetemben a' drágoságot-is. — Semlinben 7-dik Octoberben ezek irattak: A' mi folyó-vizeink még máig-is apadnak: Száva vize, a' hol majd leg-méllyeb szokott lenni, harmad fél lábira sem mély; azért a' Ts. K. szállító hajóknak sok a' kárvallása. — Mártziustól fogva Augusztus végeig a' Nápolisiakat csak egy eső áfztatta-meg, hanem a' reggeli és esivéli harmat sokat használt nékik, de a' Salernóiaknál rakásra hal-

tak az emberek. — Bétsben közönséges esedezések tartattak az esőért: 10. Octoberben ezerenként lehetett látni Béts nagyob' uttzáin azokat, kik szép rendben egymás után mentek, esedezvén az Istennek, hogy Béts vidékét könyörülő szemmel tekintse-meg. — Triefztból Septemb. 23-dikán iratott: A' négy hónapig szüntelen tartott forro meleg után, három óráig olly jég-eső volt nálunk, hogy hasonlóra nem emlékezünk. Az egész vidék vízbe állott, és a' hegyekről rohanó zápor mázsás köveket görgetett-alá. A' kár igen nagy.

Az Amiensi és következő egygyezések-szerént, Romában, 12-dik Septem-berben lett a' Máltai nagy Mesternek választása. A' végre a' Jerusalemi Sz. János ordója Tagjai egybe-gyültek: hogy arra a' fő méltósagra a' Cándidatusokat ki választják. Azután a' Nagy Prior Cardinális Braschi, a' Rendbéli Kéttársal a' Sz. Atyához járultak: hogy a' Gyűlés szandékáról tudósítsak: holott a' Tráctatusok szerént ötöt illeti a' végezés. A' Sz. Atyának választó végezése-szerént *Ruspoli* Bertalanra esett a' sors, ki 1754-dikben Romában született: Már 1780-ban Maltába ment: hogy szokott káravánát vezzerellyen a' hitetlenek-ellen; de a' Máltai hajós sereg vezérévé tsak 1785-ben tétetett. Minekutánna ezen hivatalát négy esztendeig ditséretesen folytatta volna: külömbféle Euró-

pai városok és udvarok látogatására utazott. A' választáskor Skótzsiában mondott lenni, 's tudtára adódott választatása, kurirok-által.

A' Pármai Hertzeg Ferdinánd, a' Hertruriai Király édes Atya, a' hasfájásban ki-mult a' világból October elején. Halálát a' Bétsi udvar hat hétig gyászolá.

Octoberben érkezett a' Párisi Szerentsés békeltető Török követ Bétsbe. Itt az Anglus Követtől adatott Bálban megjelent, 's dolgait végezvén, Konstantinápolyba folytatta útját.

Constantínust-is az Orosz Ts. Testvéret, octoberben fogadta Béts, vendégül. Elejbe az Udvartól küldetvén Hg Eszterházy Miklós egézlén az Orosz földekre, a' Bétsi utolsó három Státziókról magalovain hozta a' Városba ő Tsászári Hertzegségét. Ő Felsőgeekkel az udvari theátromba menvén, háromszori tapsolással fogadtatott. 24-dik Octoberben Vasárnap dél tájban fel-gyültek a' Ts. Királyi Udvarhoz a' belső és külső Miniſterek 's egyéb Méltóságok, 's a' Tsászárral-lévő Orosz nagy Hgnek tiszteletére voltak. El-ment Hg. Eszterháznak, Grof Generál Hadik Andrásnak, mint Esmerősének látogatására: a' fegyverház a' Gyalog, és Lovas katonaság gyakorlása meg tekéntésére; 's azokban maga gyönyörüségét találta. Ezen Pavlovics Constantinus akkor 23. esztendő volt. Mivel pedig a' Testvérenek Sándor

Tsászárnak fia águ magzati nintsenek, Tsászára lehet üdövel az Orosz Birodalomnak. Házas, elég nagy termetű, szöke kelleme-tes ábrázatu, hasonló Hugához a' megholt Palatínusnéhoz.

J.

JÁMBLIKUS, Chalcisból Syria Városából eredt Pythágorás-rendű Philosophus, az istentelen Porfiriusnak volt tanítványa. Rómában Konstantinusnak idejében tanítgatott. Ennek, és más e' félieknek könyveik ki-nyomtattak Velentzében 1497-ben *Pray LL. rarior Jamblichus de mysteriis Aegyptiorum, Chaldæorum, Assyr. Proclus in Platonicum Alcibiadem — Porphyrius de divinis, atque de dæmonibus. Eppositio Prisciani, et Marsilii in Theophrastum — — Alcinoi Platonici Liber de doctrina Platonis. Speusippi Platonis discipuli liber de Platonis definitionibus — Pythagorae, Xenocratis etc. venet. in ædibus Aldi, 1497. editio prima et rarissima.*

IDIÓTA. Erről az A. Sz. Egyház Történetiben 15. könyv Ur. 900-dik esztendejét emlegetvén, tsak ezt irhattam: §. * * Belarminus Idiotam, cujus extant (*Contemplationum Libri quinque, in Biblioth. pp. Tom. 10. ponit ad ann. 902-dum Mihály Trinit. így ír felöle: Idióta, nomen humili*

litatis gratia a viro *vere* Sapiente assumptum, a quoque inscribitur *Liber Contemplationum* de Virgine Maria, nonnulla alia opuscula in Bibl. PP. Eorum tamen Author neque anno 300, ut Salazar existimavit, neque 850, ut Genebrard, et Trithem credidere, floruisse videtur, sed posterior fuisse S. Bernardo, ut colligitur ex Prologo. — *Pray in L. Index Rarior. Librorum Bibliothecæ Univers. Budens. edit. 1780. pag. 536. Idiotæ Contemplationes* de amore divino; de Virgine Maria: de vera patientia: de continuo conflictu carnis, et animæ: de innocentia perdita: de morte. Parisiis, in ædibus Henrici Stephani. 1519. in 4. folior. 95. Præfatur Jacobus Faber Stapulensis, ad Michaellem *Briconettum* Episcopum Nemausensem. Reperit librum perlustratis Sanctorum Virorum (ita Religiosos vocat), coenobiis. Stilus, ut Faber ait: egoque (*Pray*) legendo expertus sum humilis est, at sincerus, et nescio quid supra eloquentiam profanam sapiens. — In fine, aversa folii facies exhibet: IDIOTÆ RAPIUNT COELOS.

ILLYÉSHÁZI György Gróf, illy titulust viselő könyvet írt: „Oratio in genere demonstrativo, continens quadrigam columnarum ethicarum, quibus Regum imperia Principum provinciæ, Comitum comitatus, vere ininituntur, et solide sustentantur. *Trenchinii* typis Doretheæ Wocalii viduæ in 4. sine anno — *Pray. Rar. LL. pag. 539.*

pag. 539. Scriptum rarissimum, et valde paucis in Hungaria notum.

K.

KASTIGLIONE József. 1766-ban, 24-dik Septemberben erről P. Hallerstein Agoston Pekinből Pruxellába küldött Levelében így írt: „Ezen esztendőben, Jul. 16-dikán, megholt itten, Mediolánumból szakadt, Társaságunk-béli Fráter *Kastiglione* József. Derék kép-író, de még annál is job' szerzetes vala. Kevés napok-héjjával 79 esztendő végeig élt, azokból ötvent töltött-el ezen Pekin városi lakásban. Három egymás-után országlott Tsászároknak (úgy mint Cham-hy, Yung-tchin, és kienlognak) színek-előtt álhatatos kegyelmet tapasztalt. Tsinos, alázatos, szorgalmas, békességes-tűrő maga viselése példájával meg-téríthette volna az Udvar, ha az Fáráo szívé nem volna „Si ea convertibilis esset.„ (apud PRAY. p. 52. Epistolæ Anecdotæ) A' Tsászár, holta-után, nyilvános végezéssel, öszve-ditsérvén a' Frátert, egy grádittsal fellyebre emelte a' méltóságát (*Pray* in scholio: Id magni honoris loco sinæ censent; alii non item, quibus consentio, umbratilis enim post mortem dignitas) három! száz! lot-pénzt-is ajándékozott temetése tiszteletére. Helyé-

be P. *Sichelbart* Ignátz Cseh következett, ki Fráter *Kastiglione* társaságában annyira ment a' kép-írásban, hogy hivatalyának elégségesen meg-felelhessen. Atque hujusmodi quidem artes, ut isthic placeant, et nobis serviat, astronomia, et quid quid est scientiarum mathematicarum, est hic unice, et maxime, eritque semper necessaria.

(KÉRY) I. LEOPOLD Ts. ellen a' támadást indítottók-közt egyik *Frangipán* volt, a' másik *Zrinyi*, 's a' többi, a' mint a' Mkház 18-dik szakaszában már említett, titulo *Vexelényi* a' pag. 153. Ellenek a' T-ászár *Sporek*, és *Spankau* Generálisait igazította. Zrinyit és Frangepánit Csaktornán *Spankau* erőssen meg-szorította ugyan; de onnét idején ki illantottak, 's *Kéryhez* szállásra folyomodtak; bé-fogadta őket; de azután el-árulta. *Pray* in Leopoldo I. pag. 274. *Spankavius Zrinyium cum Frangepanio Csatornæ obsessum pene cepisset, nisi mature elapsos Kéryes hospitio accepisset, qui nocte exacta, utrumque captivum Viennam deduxit, tantum ob violata hospitalitatis jura infamiæ apud suos, quantum laudis apud exteros consequuntur. *)*

KÉRY JÁNOS. Remete S. Pál szerzetesse, illy nevű könyvet nyomtatott-ki

*) *Lásd Nádasdiról's a' Társairól az Anya Sz. Egyh. Tört. 4-dik szakasz. 29. k. §. 40. a pag. 136*

Pofonyban, 1672-ben Gründer Gottfried-nél; 's azt Pray igen ritkán találandónak mondja Lib. rar. p. 2. Tom. 2. *Martis Turcici ferocia* anno a Chrifii ortu supra millesimum sexcentefimum sexagesimo III. et IV. in Hungariæ viscera irruens, invictisque Auguftiffimi Cæfaris Leopoldi primi agminibus enervata. Libri II.

L.

LEOPOLD. I. Ts. 1657-diktől-fogva, 1705-dikig országlott. Örök emlékezetet érdemlő Tetteji emlegetetnek a' *Török Történetek*-között. A' M. Könyvház' 4-dik szakaszában a' 310—311-dik k-ben főképpen a' 364-dik Levél-laptól-fogva, és az Anya Sz. Egyház Történeteiről írt 29-könyvben a' 112-dik Levél-oldaltól-fogva. *Nyomt. Kolosvárott* 1788-ban. Azon Könyvekből ki-tetfzik ájtatossága; a' Bétsi öreg Templomban tett fogadása. (*Asz. Egyh. Tört.* 30-dik könyv §. 12. p. 157.): imádsága (*Mkház. 9-dik szakasz Denis*-után Codd. Mss. Biblioth. Palatin. a pag. 165) Prédikátziók-hallása és olvasása (*Mkház 17-dik szak. a pag. 46. titulo Brixiai Bucellini, és Trautt. Kristof. Leopold Tetteit, ditső munkájiba, a' Magyar Ország Történetiről írt könyveibe, foglalta Fő Tiszt. Katona István Kalotsai Kánonok, Bodrog Monostori*

Apátur: utób' bóldogúlt *Práy György Váradi K.* Apátur, halála-előtt két esztendővel, hozzas tudósíttást erefztet-ki első *Leopoldról.* a pag. 158. ad pag. 332. in L. cui tit. *Historia Regum Hungariae Stirpis Austriacae.* — Budæ. 1799. Ezen könyvnek ez a' Vége: *Leopold I.* an. 1705.) obiit III. Nonas Maji, a rebus gestis cognomentum *Magni* adeptus. Ludovico XIV. Gallia Regi, leges toti Europæ volenti dictare, perpetuum se, junctis cum Germania viribus, et si hæc Domus Austriacæ incrementa limis fere oculis intueretur, obicem opposuit, cui armorum felicitate nihil inferiorem, religione autem, hujusque tuendæ studio superiorem fuisse, concors Scriptorum ætatis illius opinio est, tametsi et in hac ardori suo ita norit temperare, ut, qui diversam a sua sequebantur, ea, quæ sanctione publica jam indulta erant, salva eis, integraque, esse vellet, ultra autem progredi non sineret alia enim religionis, alia item civitatis ut instituta, sic diversas utrisque immunitates, exemplo aliorum regnorum, in quibus Catholica religio ultimum locum tenet, persvasus, existimabat. Bellum nunquam nisi læcessitus, nec ante, quam his amica compositione transigi non posset, vel socialia foedera id poscerent, gessit, in ducum delectu plerumque felix. Hungariam, quam a' Turcico duorum fere seculorum jugo liberaverat, stirpi suæ hæreditariam ordinum consensu asseruit,

ad pristinum fortassis florem redacturus, nisi intestini motus, quos Zapolyæ regnandi cupiditas primum excitavit, auxit subinde novitas religionum, aluit exterorum invidia, et fovit domesticorum ex alieno habendi cupiditas, perpetua fere obstacula objecissent.

M.

MARIA THERESIA, 1740 - töl, 1780-dikig országlott Halottas tiszteletére illy beszédet mondottam-fel: Oratio Funeris ad solennes Exequias Mariæ Theresiæ Rom. Imperatricis. Hung. etc. Reginae a Reg. Univ. Bud. celebratas. Budæ. 1781. *Praynak* említett könyvében róla ezek is olvastatnak: „Paternam hæreditatem adiens illud sibi præcipue habebat propositum, ut regna sua situ, lingua, et moribus diversa, suis quodque institutis reget, nec quidquam horum illis non consultis, vel invitis mutaret. Hoc æquabili in omnes, quibus præerat, Nationes animo, fiduciam cujusvis præsertim Hungariæ, priorum temporum in jura labefactatam, sibi, Domuique suae conciliavit. — Luxatas Hungariæ partes *Banatu* Temesiensi, ultra *Seculum* avulso, et agro *Fluminensi*, in alienam ditionem traducto *Juri Hungariæ vindicatis*, suæ integritati; intestinis

motibus vastas terras, deductis coloniis cuitas reddidit, auxit proditionum situ commercia — agriculturam latius propagavit, — Professoribus, qui jam ante fama inclaruerant, vel doctrinæ suæ periculum, publice fecissent, *ubique* constitutis, larga Stipendia; Sacerdotibus tamen, non tam animo suo obsequuta, quæ homines ex meritis, non item *amictu* aestimare solebat, quam aliorum consiliis deferens, minora decrevit; *praemia* insuper omnibus proponens, qui editis operibus auctarium ad scientias facerent. Moderando autem huic corpori (Universitatis Budam Tyrnavia traductæ etc.) ex variis et loco disjunctis membris Senatam præstituit, penes quem universe, literaria, et politica administratio esset. Scientiis studium quoque religionis, sine qua facile ingenia in utramvis partem exorbitant, conjungi voluit. Idcirco Seminaria — erecta annuis redditibus locupletans, et parentibus, quibus res domi currior erat, et avitæ religioni consuluit. Hanc ipsa Majorum suorum exemplo impense coluit. — nulli impune fuit, qui Catholicam religionem vel affecisset injuria, vel cavillis, scriptore laccessivisset. Huic in regno corroborandæ Episcopatus, Albensem Neosoliensem, Rosnaviensem, Sabariensem, et Scepusiensem, excerpta partim ex aliis, quæ latius diffusæ erant, dioecesibus, partim ex fundis, qui olim ad Clericos regulares de Societate Jesu dictos dono re-

gum perinebant, portione, addito cuivis Sacertotum Collegio, instituit. Primum conditorem divum Stephanum regem Apostolicum imitata, cujus titulum a decessoribus fere neglectum anno 1758. Clemente X. III. P. M. libenter prorsus annuente ab oblivione vindicavit.

MÁRIA ROSA, Apátza szüz Szárdia Szigetének Ozieri nevü helységében, a' Szászári Érsekség-alatt, kapuzinus-rendü, ezer nyóltz száz másodikban = 1802. Tsudálatos Történeti ki-nyomtattak Romában Crácásnál Olaszul; Németül pedig 1802-ban, a' következő titulusu Augsburgiaktól: „ *Augsburger Monatschrift für Katholische Religion und Litteratur*. May. pag. 275. A' sássári Érsekhez, *Sequi-Nitöl*, annak Vicáriusától, a' Fejedelem afszonynak választatásáról, és *Mária Rosáról* adatott LEVÉL: “ (A' szokott regulák-szerént) a' kapuzinus Fejedelem afszony választatására léptem. A' választó vok-sok *Mária Rosára* estek egygyezőleg. Die Wahl fiel einhellig auf die wohl ehrwürdige Mutter, Schwester *Mária Rósa Serra* im 35. Jahre ihres Alters, und 23. ihrer Profession. — Vasárnap azon nap-előtt, mellyen a' választást el-kezdém, 's a' választó szókat egybe kívánám gyűjteni, sokan az Apátzák-közül, 's azok-közt *Mária Rósa*-is öfzsze-beszéltek a' választás kötelefégéről, 's hogy az választásék Fejedelem afszonnyá, ki leg-inkáb' tettzik az

Istennek. Akkor hirtelen *Mária Rósa* ortzáján a' szüz Társnei vett k észre olly alázatofságát, szépségét, és szemei ragyogását, hogy egészfzen el-bámúlván, meg nem elégedhettek annak szemlélése kívánattyával. Minnyájan Angyalinak tarták inkább', hogy sem emberinek azt az ábrázatot. Mondá *Rósa* egyvégben: ha a' jövő Pénteken a' Communió-után egy az Apátzák-közül úgy fog meg-jelenni, mint *Nazárea*, minden tétovázást félre tévén, azt válászfzák, mind Istentől válászfzottat; ha pedig ez nem történik, kiki járjon maga esze-után. Midön ez a' jövendölés a' Gyontató Atyának, nékem mint Delegátusnak, 's egyéb Apátzákknak tudtokra adatott, látni való, mi békételenül várta kiki a' jövő Péntek regvelét. El-érkezett a' várt idő: a' Gyontató Attyok meg-áldoztatta minnyájokat: m'g a' szokott hálaadás tartott, tudtára adatott a' Lelki-atyának, hogy a' soror *Mária Rósa* ábrázattyát egészfzen el-öntötte a' vér. A' Gyontató Atya azonnal értem küldött. Akadékom esett, hogy a' Kalasztromba tüstént nem mehettem. Tanátsonra, meg parantsolta a' Pap, hogy *Mária Rósa* egyéb Apátza társaival a' Portához jöjjön. Az a' hogy meg-nyittatott, a' Gyontató Atya 's a' Fejedelem alszszony a' fejét fel-fedeztette, 's azt minnyájok-által meg-nézegettette. Tsudálatos tünemény! Az Artzája friss eleven volt, mint a' *Verónika* képe fefletik: Meleg és füstölgő vér

folydogált köröskürül a' kaponyájáról hofz-
 zasan az ábrazattyára és nyakára, olly
 bőven, hogy nem tsak az áldott fátyolyát
 meg-nedvesítette egészfszen, hanem a' szö-
 möldökén és vak szemein is tömötten meg-
 aludt. Erre minnyájoknak hangos fohász-
 kodások következett: tsak némellyek mer-
 ték kaponyáját újjokkal illetni, vettek ezek
 észre bőre alatt lévő hegyes tövéseket; de
 hőrrel egészfszen bé-voltak vonva, 's a' hus-
 sal egyeledtek. Die aber mit der Haut be-
 deckt, und gleichsam eingefleischet wor-
 den. Azomban a' boldog szenvedő mély
 el-ragadtatásban volt (in einer tiefen En-
 zückung) in extasi; minden mozdulás nél-
 kül fél életben a' sok vér kiontás-miatt,
 de a' Gyontató Atyának, kinek hiven en-
 gedelmeskedni szokott, szavára, magához
 tért. Az azt parantsolta, hogy *Mária Rósa*
 kérje az ő Isteni jegyefsét, hogy ha az ő
 ditsőségére válik, veszen határt kegyel-
 mének kevés szempillantás-múlva meg-hal-
 gattatott. Ismértem 's tudtam ezen Apáztá-
 nak szent életét, és a' vele közlött kegyel-
 meket. De ezeknek kut forrására hogy va-
 lójában reá talállyon mind ő, mind az ő
 Gyóntatója; miként *Ozieribe* érkeztem, kér-
 te *Rósa* a' Gyóntató Attyát, hogy velem
 szabadon közöllye minden lelki tulajdonit.
 — Magam-is láttam ki-nyilt sebeit, és a'
 kezeire 's lábaira folyó eleven vért magam
 törültem-le, 's meg-szünt a' folyása szemem
 láttára: illettem sebei helyeit, de azután

ezek-is el-tűntek; de ki-nyiltak bizonyos napokban, a' mint az Urnak tetszett. Tulajdon szemlélésem - után, parantsolám, hogy nézegefsék-meg mások-is. A' Fejedelem Afzszony más Apátzákkal - együtt láttak az oldalán egy tágos nyilást, mellyből temérdek sok vér folyt-ki. Ez a' seb olly mély volt, hogy mikor a' kéz közel-ért hozzá, érzette a' belőle ki-jövő levegőt, és lélekzetet. Illy itéletre fakadtam: Rósa jó erköltsei azon mérték-szerént nevedednek, mellyel az Isteni kegyelem ötet tetézi: nevededik egyetemben az egész katalafstrom szentsége-is a' szerént egy azon üdöben. Az ördögnek ehez köze nem lehet, mert az nem építt, hanem ront. Az Isten az Eredete tehát azon tsudálatos tüneménynek. Ezzel vigasztaltam az Apátzákat 's a' Lelki-attyokat, kire-is azt biztam: hogy vigyázzon *Rósa'* minden tetteire, 's a' mennyire lehet, azokat jegyezze-fel. Annyi tsudálatos kegyelem fel-jegyeztetett róla, a' mennyi a' *Katalinok*, *Magdolnák*, *Gertrudok* 's hasonló egyebek életek rendiben nem olvastatik. A' mi a' Fejedelem afzszony választatását illeti minnyájan egy szivel lélekkel *Rósát* választaták, mondván: hogy nem mást választhatnak; hanem a' kit maga az Isten választatott. Tellyes tehetségemet ellenek vetettem, 's *Rósa*-ellen egynehány fogyatkozásokat hordtam-elé, hogy éppen nem arra-való; Az Apátzák pedig a' mellett maradtak, hogy

az Isten az ő fogyatozásait ki fogja potolni, Mindenek voksa *Rósára* esett azután-is, hogy a' valóságos választásra keltek. Meg-kellett tehát erősítenem a' Fejedelem afzszonyi hivatalban az ő ki-mondhatatlan ijedségére ugyan, de a' Választók tellyes örömére. Nem volt *Rósa* még 40. esztendős melly esztendő számát a' Tridenti Gyűlés az ilyen választotban megkivánnyá; de tudván, hogy a' Püspök mint Pápa Delegátusza, és én a' Püspököm tellyes hatalmu mindenesse abban dispensálhatunk; az esztendő fogyatozására nézve *Mária Rósát* dispensáltam, bizonyos lévén abban, hogy annak tellyes tökéletes meg erősítését ki-nyerem a' Püspöktől. Megparantsoltam továbbá, hogy vallyam, ha Mennyekből meg-jelenetetett-e néki, hogy ő és nem más fog Fejedelem Afzszonnyá választatni? Sebes foházkodások és könyhullatások-közt, parantsolatommal kínszerítettvén, így felele: Nur gar zu gewiss. Igenis bizonyosán: untattam továbbá, meg-jelentette-e az Ur azt-is néki, melly személlyek fognak segítségére az Apátzák-közül választatni? Felele: igenis, és egymás-után meg-nevezte azokat. Azt parantsolám, senkinek se jelentse-ki ezen neveket, 's egyebeknek-is meg-tiltottam az erről-való kérdéseket. Választásra kelt a' dolog; 's pontra, nevezet-szerént azok választattak segítőjivé, *Amtsfrauen*, kiket nékem külön meg-nevezett.

Ez engem örömmel meg-töltött, 's bizonyossággal. Az Isten ítéletibe nem szabad embernek erefzkedni; de ezen dologra nézve ~~ezt~~ lehet mondani: hogy az tellyességgel ki-nyilatkoztatott. A' nagy szegénység, mellyre juttatta ezt a' kalasfrotmot az üdök keserves állapottya, a' rendi-fellőtvaló adózás, a' szeretet el-hülése fenyegette azt már végső pusztulásával, már tsuda-nélkül el nem élhetett. Az Ur ezen különös jó erköltsü Élöl járóné szentségének hire és illattya-által akarta az emberséget ezen ügye fogyott kalasfrotm szánakodására figyelmeztetni. A' következés ezen ítéletemet meg-erősítette 's bizonyította. 's a. t. Alázatosfan ösztönözvén az Erseket, hogy *M. Rósa* tsudálatos szentségének tapasztalására jelennyen-meg a' kalasfrotomban maga-is személlye-szerént, nevét így írja a' Levél-ála: Alázatos engedelmes szolgája: *Don Gavin Luigi Sequi Nini.* —

Ugyan azon Augsburgi Gyűjteményben, *Mária Rósáról*, a' Szerviták Szerzetes Rendin, *Szászfzariban* élő *Brándini Jósefnek*, Romába tulajdon Generálifsához *Cerássoli Filep Máriához* iratott Levele' summája így következik a p. 283. — — Uj dolgok történtek az *Ozieri* Fejedelem aszszonnyal *Mária Rósával*, nagy Szentsegü személlyel az *Ozieri* Kaputzinák kalasfrotmában, a' *Királyi Hertzegek'* jelenlétekben, kik szinte azoknak hirétől buzdittatván, *Ozieribe* utaztak. Vegye-észre

T. Atyaságód, a' miket ér azokról *Gri-gióni*, Sárdiniai Regementbéli Tiszt-Ur, ki a' *Hertzegekkel* jelen volt; az ő levelében; mellyet örvendezve küldött az említett Fejedelem afzszony bátyyához, mellyet olvastam én-is. — A' királyi Hertzegek, hogy a' dolog mivoltáról magokat bizonyosokká tegyék, *Máriát* meg-látogaták. Én társaságokban jelen állottam. A' mint a' kalasfom portája meg-nyitattott, térdre esett *Mária Rósa* a' Hertzegek-előtt. A' Gyóntatóatya alig emelte-fel őtet a' földről, azonnal négy különös izben a' levegő égbe fel ragadtatott; azután mintegy fél holtan egy székre le-hulott: akkoron egyetemben el-fogta a' vér a' homlokát, kezeit, oldalát, melly vér az egész hábitusát meg-nedvesítette. A' Hertzegek gyer-tya világot parantsoltak-elő. Meg-nézeget-ték a' feje tetejét, látták a' tövis koronát, melly a' homlokától-fogva köröskörül be-lül be-nyomattatott volt; láttak által lyukasztott kezeit, 's ezen tekintetre lelkek annyira meg-indúlt, hogy a' könyhullatástól meg nem tudnák magokat tartóztatni. Aján-lották néki az imádságaiba magokat, a' Királyt, a' Királynét, és az egész Udvar; kivántak-is tőle valamitskétreliquiára; so-kan mások a' Hertzegek követőji-közül az ő kezkenőjiket vérebe mártogatták. Tel-lyes örvendező meg-elégedéssel, minek-utánna kezét meg-tsókolták, vettek butsut tőle a' Hertzegek; 's a' kalasfom' számára

84. Scudiból álló álamisnát hagytak. Illy tsudával tellyes tünemény-után, sietett nem tsak az *Oziéri* nép hozzá. hanem egyebek-is sokan, kik a' történt tsudálatos dolgokat kétségbe hozták, vagy ki-tsufoltak, lábaihoz borúltak, kérték hitetlenségek bortsánattyáért, kezeinek sebeit tsókolgaták; melly sebek, mint leg-először be-hegedtek. Igy volt és nem más külömben az egész Történet, mellyet tulajdon szemeimmel láttam. Sok más tsudákat mellyet az Urnak ezen szolgálója tett számlálhatnékelő. Mellyek valójában a' mi szent vallásunknak és ezen szegény Országnak nem kis betsületére válik, melly egy élő szentel bir, kit az Isten olly különös kegyelmekkel meg-áldott. — Sásáriban, aláztos, engedelmes szolgálója és alattvalója *Fr. Jósef Brandini, Servita.* — különölsen az Augsburgi Gyülemény ki-adójhoz az iratott Rósáról: hogy *Mária Rósa* közönségesen Istentől előre szeretett léleknek tartatik, kit ő Sz. Felesége különös kegyelmekkel fel-ékesített: azok-közé tartozandók a' Sz. Sebek, mellyek Attyának Assisi Sz. Ferentznek sebeihez hasonlók. Azok által a' Szárdiniaik. K. Hgek. meg-erősítettek, kik *Rósához* Május 15-dikén dél-után 6. órakor érkeztek. Látták (az elő-számlált tüneményeken-kivül a' sebeiből-való vér folyásán, és tövés koronáján kívül) Paraditsomi szépséghez hasonló ábrázatyát. Nun mußte Sie auf dringendes Ersu

chen den Weihel, welcher das Haupt bedeckte, hinweg thun; da eröffnete sich ein Paradiesisches Schauspiel. Man sahe ihre Augen sich schliessen, Sie ward in eine Entzückung, wie in einen süssen Schlaf, hingerissen, ihr Angesicht erschien dermalen lieblich, und übermenschlich, das sich alle darüber erstaunen mußten. — Immer kam frisches Blut aus den Wunden hervor, wo bey doch die Hände sich ganz in ihren natürlichen Gesundheitsstande erhielten; so das man Sie ohne einiges Zeichen einer Geschwulst oder Aenderung der Farbe des anderen Tages um 6. Uhr morgens sehen konnte, wo sich die Wunden, vollkommen wieder geschlossen hatten, ohne das ein anderes Zeichen der erlittenen Oefnung mehr zu sehen gewesen wäre, als nur ein leichtes Maal. Az lsten illy jelekkel hitre int minnyájunkat! és jobbulásra.

Gróf Erthal Fridrik Károly Moguntziai Érsek, választó Fejedelem (kit Moguntziából mikép' turtak-ki a' Frantziák, lásd a' Mkház 12-dik szakaszában, titulo *Ráftádiak*, 1797-ben a. p. 251) Aschenburgi tulajdon palotájában, 1802-diknak 25-dik Juliusában ki-múlt a' világból. — A' Neuwidi a' Moguntziai Erthalról, a' Moguntziai néhai Sz. Érsekhez Bonifáciushoz Aschenburgburgból illy levelet igazított 27-dik Jul. 1802-ban: Die Rathschlüsse, 's a' t. Summáját elé-fogom adni, 's először-is a' Biográphiájából Szent Bonifácius életét; no-

ha az már tellyesen meg-iratott az A. sz. Egyház Történetinek 2-dik szakaszában, 13-dik könyv a §. 10. ad 17. etc. a pag. 128. ad 141. etc. Nyomt. Nagy Szomb. 1770.

Bonifácius, a' Szent (így ír a' Neuwidi Biográphiája) ki először *Winfrid* név alatt volt isméretes, mint Német ország Apostola, Angliában született Urunk hat száz nyoltzvanodikában. Barát volt, 's 710-dikében Papságra szenteltetett II-dik Gergely Pápa az Éjszakiak meg-terítésére küldte Bonifaciust, Véghez-is vitte kötelelségét a' Thuringi, Helsen, Friesland, Sachs Tartományokban, és nagy számu Pogányokat tett keresztényekké. A' Pápa Romába idézte, Püspökségre szentelte, és Déli Német Országba küldötte. Az Apostoli fáradságnak haszna itt még amannál is gyorsab' volt. Egész Báváriát meg-terítette (Minek-utánna ott már Theodó Hg. idejében Salisburgi Sz. Rupert nagy elé menetelt tett volna. Lásd az A. Sz. Egyh. Tört. 13. K. §. 10.) 3-dik Gergely Egyházi Palástot küldött néki, Erseki méltóságra magasztalta, a' Püspökségek fel-állítására hatalmat adott néki. Urunk 747-ben Moguntziai Érsekké lett. Úgy halt-meg, mint Mártir. Midön tudniillik egykor a' Bérnálás Szentségének fel-adásában foglalatoskodna, Dokum táján a' Frisiai pogányok által-szurták. *Lullus* a' tanítványa következett utánna a' Mäintzi Érsekségben.

Sz. Bonifácius

Sz. Bonifácus Levelei meg vannak *Serrarius* Gyűjteményében 1691. Dr' Martame egybe szedte ájtatos Beszédit. — A' szenthez írt Levél így szól. „Az Ur Tanácsa végezései ki-kereshetetlenek. Bé-írta az a' Tartozandóság könyvébe, hogy a' mi Érsekünk, és választó fejedelmünk a' Sekularizációnak végre hajtását el-nem élte. 25-dik Juliusban hét órát ütött a' harang pörölye, 's ez volt az ő utolsó órája. Meg-holt. Gróf Erthal Friédrik Károly Választó Fejedelem 3-dik Januáriusban 1719-ben született, 1774-ben Mog. Érsekké 18-dik Juliában; 26-dik Juliában pedig Vormáziai Püspökké választatott. Moguntzia Urunk 744-dikben emeltetett Zachariás Pápától Érsekségre, és így ezer ötven nyoltz esztendőök előtt: a' mi a' világ krónikájában egyik a' leg-régiebb' Szerezmények-között. Te voltál, Tisztelendő Bonifácus! a' Moguntziai Egyháznak első Érseke. De az már nem Német Ország-hoz tartozandó, egy szereztséttlen háború azt Frantzia Ország-hoz kaptsolta, ezt a' szomorú Epochát a' böldegült el-érte életével. Mi fokféle elmélkedések tünnek szivünkbe Moguntzia Történeti eránt! 872-ben a' föld indulás Moguntzia városát tsak nem egészszén le-rontotta, 1080-ban májđ egészszén el-égett. A' mi töb', taval, a' Lunevillei békesség-által Frantzia Ország-hoz jutott. Könnyű észre venni, mellyik szereztséttlensége volt a' leg-nagyobbik.

A' tizedik századnak vége táján egy nagy érdemű ember jött e' világra, *Villigise* volt a' neve. *) A' Braunschweigi Schöningen faluban született. Az atya kerék-jár-tó volt: érdemei 2-dik Otto Tsálszárnak, és 3-dik Henriknek Cancelláriussává tettek, utób' Moguntziai Érsekké lett. A' Történetek rendi azt bezzéli, hogy ez volt a' Moguntziai első Választó Fejedelem. A' nagy méltóságban nagy volt mindenkor az alázatossága, és hogy tulajdon alaton eredétere magát szüntelen emlékeztetse, palotája mindenik ablakára kereket festett, 's ez a' Moguntziai tzimmernek kufforrása. 1280-ban *Kueders* Henrik, Schváb-sági egy faluban sütő atyából eredett fiú első Rudolf Tsálszártól a' Lutzerni Franciscánusok kalasstromából emeltetett a' Moguntziai Érsekségre. Látni-való ezekből, hogy hajdan az érdem a' születési teken-tetett meg-előzte. Tsak harmadik *Albert*-kor, ki a' Brandeburgi házból származott, 's 1545-ben halt-meg, lépett az érdemesség eleibe a' vér betsülete a' Moguntziaiaknál leg-először gondollya-meg az ember, mi tehetségü volt már akkor Brandenburg, és mit tselekszik máig. De minek ezen emlékeztetés? — Friedrik Károly meg-holt, 's én tsak azt akarám írni. 28. esztendeig fejedelmeskedett: még vén korosságakor-

*) *Villigisről* lásd az Any. Sz. Egyh. Történ. 16-dik k. §. 15. p. 286.

is mezfze-látó elevenséggel birt. Még az ellenségei-is (és kinek nints ellensége?) meg-vallyák, hogy a' tudomány, böltse-ség, ítélő erejének mélysége felséges érdemei voltak. Szerette a' Német Confitu-tziót, 's a' Választó Fejedelemség jufsait talpon tartani. Tisztjei, szolgái atyát tapasztaltak benne: még a' háborúkor-is egész fizetést adott nekik. — Fridrik Károly meg-holt. — Ő a' második választó Fejedelem, ki a' Secularizátziót meg nem élte. Maximilián a' Coloniai, előtte haltki. A' Történetek rendi-közt fel fog jegyez-tetni az-is: hogy az ő idejekben nagy változás érte mind az Egyházi, mind a' világi állapotot. — Fridrik Károly meg-holt. Az ő élete merő fontos munkák foglaláttyából állott: az *Emsei Congressus*nak ő volt az egyik lelke (melly Congressusnak botránkoztató tikkelyeit mikép lehetne jobbatkára magyarázni, meg-mutattam illy nevű könyvemben: *Responsorum ad eas hujus temporis objectiones etc. Cassoviae 1789. Tom. 1. Libr. 2. §. 410. p. 498*). Az *Emsei Congressus* a' következett pusztítá-soknak kengyel futója volt, és sok jó tör-vény le-rontásának. Fridrik Károly a' pusztító idő lelkével tartott, míg tapasztalva által nem látta a' kárát. Warum muß man alt werden, um Erfahrungen zu sammeln? Der Congress von Ems war ein Vorbote der Zerstörung aller Rechte, und man wollte doch die Rechte ausphilosophiren!

Friedrich Karl brauchte also, ungeachtet seiner Weisheit und seines Alters noch die Probe der Erfahrung, und er hat sie erlebt. — Friedrik Károly az úgy nevezett Német frigyhez állott, zu dem berühmten deutschen Bunde. De annak se volt haszna a' Rajna bal partyának, 's Moguntziának meg-tartására. Die Bundsgenossen von deutschen Bunde abgetreten, und ihren Nutzen allein gesucht haben. Ki-állott az ütközetre a' Ministerje Albini, le-tévéen idejig a' tollat, 's a' Diplomatica Rendből a' táborba állván, akár mint tsufitták; de a' hiven vitézül viselték magokat. A' békeség ezen szerentsétlenségeknek véget vetett. A' Tudományok és mesterségek nevelésére nagy költséget tett: a' Moguntziai Universitásba hívta a' nevezetes Hoffmant, Vogtot, Wiedemant, Forster, 's másokat; hálaadatlan hát fordították váltak sokan belőlök; de boszszu-álló szemet Fried. Károly soha se vetett reájok. Aschafenburgban új egy Iskolát tartott el. *) Reménylyük, ó boldogult Lelkek, hozzátok érkezett. — Az új választó fejedelem *Károly*

*) AUCH hier hat ihn die Erfahrung belehrt, die wahren und nützlichen Kenntnisse von der Flitter-Philosophie zu unterscheiden. A' mi Forstert illeti, ha nem az említették é itt? kinek nem jó hire vagyon a' Mkház 11-dik szakaszában tit. FORSTER pag. 59. Hasonló hirü Professor *Hoffmant* említ Moguntziában a' Mkház 12-dik szakasza tit. *Rástádiak* pag. 252.

Thódor Moguntziai Coádjutor ide hozzá, Achaffenburgba várattatik. Báró Albini kurirt küldött hozzá, 's azután az egész katona Rendet (Garde, Grenadier-bataillon, Genie-Artillerie, Hussarenkorps) meg-esküttette Károly Tódort illető hűség-re, 's engedelmeszségre. Das gesammte Militär schwur hernach den ihnen vom General-Staabsauditor vorgelesenen Eid der Treue ab, und

Friedrich Karl, der Kurfürst, unser Herr ist gestorben. — Es lebe unser Kurfürst Karl *Theodór!*

N.

NÉMETEK 1802-ban. A' Pruszus Udvar, és a' Frantzia Republica-között véghez-ment magános és szoros egyefségnek egy tikkelye azt foglalta magában, hogy ha valamely Hatalmanság meg támadná a' Pruszszus Udvar azon Tartományaiért, mellyeket az új *Német országi* osztály-szerént fog el-foglalni, a' Frantzia Republica fegyverés erővel segíti azon Tartományoknak oltalmazását. — Minden Tartományoknak, mellyek a' Német országra vetett új osztás-szerént a' Pruszushoz estek, új rendbe szedésére, a' Pruszsziai Udvarból egy-egy Kommissió rendeltetett, mellynek egy része a' törvényes, más része a' Finántziára tartozó dolgok' el-in-

tézésében foglalatoskodik, egy főb' kommissio vigyázása, és Gróf Schulenburg Elöl-ülése-alatt. A' Münsteri (*Monasterium*) *Hildesheimi*, *Páderborni* Püspökségek: az *Esseni Verdeni*, 's *Elteni* Apáturságok el-foglalása-által öszve-köttetnek a' Pruszfiai Udvarnak *Vestfáliában* lévő Tartományai. — *Eichsfeld*, *Erfurt*, *Goslár*, *Mülhaus*, arra rendeltettek, hogy egy *magányos kerület* vályyék belölok. A' Pruszustól nyert Tartományok el-foglalására (a' Berlinből irt Levél.szerént) Julius 20-dika határoztatott-meg: hogy indullyanak a' katonák, 24-dik Juliusban illy rendelés hirdettetett-ki a' Münsteri Birtokban: „ Mi a' káptalon Dekánnya, Seniorja, és a' Münsteri Cathedrális Eklesiának kaptalonbéli Kanonokjai, 's mostanában a' Münsteri fő Fundatiónak Fejedelmes Urai 's a' t. Parantsollyuk minden akármilyen rendű alattvalóinknak, hogy a' Pruszsus Király seregének hozzánk bé-költözésekor tsendesen visellyék magokat, a' bé-kvartélyozott katonáknak barátságos vendég fogadásal szolgállyanak, segítsék ki-telhető képpen az elő-adandó alkalmatosságokban őket, ha tölök valami baj érkezik, nemagok végezzék a' pert, hanem a' Felsőségek elejbe mozdítsák azt, 's a' t. Az említett Fejedelmeskedökhöz 26-dik Juliusban el-érkezett a' tudósítás *Blüchertől* Pruszsus Generálístól, hogy a' Münsteri helységekbe 2. ezer hét száz Prusz. Katona 6.

száz lóval Gantonirungra bé fog szállani 3-dik Augusztusban. — Ferentz Tsászárnak Királynak Berlinben lévő követe Gróf *Stá-dion* tudtára adta ugyan a' Pruszfziai Ministeriumnak azt, hogy a' Pruszfzus Udvarnak eső Tartományokba nem lehetne addig katonát szállítani, míg a' Német Országi osztályok dolga el nem dül; de azt a' felelet vette; hogy a' néki eső Tartományokban bé szállítása a' Pruszfzus katonaságnak tsak úgy vetettefsen, mint tsupa előre-való intézet, és hogy a' Prusz Király nem tartya magájének azon Tartományokat addig, míg a' Német Országi Regensburgba gyűlt rendek Deputatiója el nem végzi a' reá bizott osztályos dolgot; hanem az már meg nem eshetik, hogy a' foglalásra ki-rendelt katonaság a' rá bizott dologban hátraltafson. 6-dik Juniusban adta ki a' Pruszfzus Felség azt az ő Levelét, mellyel a' *Gosláriaknak* és a' *Hildeshcim* Káptolonnak, az Hildelsheimi Hertzek Püspök várofsainak, faluinak meg-parantsolta az engedelmeffséget, Schulenburg Generálifsától-való függést, és meg-igérte nékik az atyai kegyelmet, gondviselést (A' Pruszfzus és egyéb' Felségek kára ki-pótolásában a' Secularizáció által-is, meg-egyezett a' Frantziákkal, kik Bonopártet örökös Gonsullá tették Augusztus elején, az Orosz Tsászár; de szivére vette mind a' Pruszfzus mind az Orosz a' Sardiniai K. kára ki-potolását-is) Azomban az a' Mün-

steri és Colóniai választás, mellyről a' Mkház 18-dik szakasza szól, tit. Német, a' pag. 81, mire vált? *Erfurt*-is a' Pruszsziai Királynak jutott. Turingiai leg nagyob' város. Hét benne a' kalasitrom, egy az Universitas: 1665-től-fogva a' Moguntziai választó Fejedelemséghez tartozott: tizen hét ezer Lakosai vagynak, a' vidéke igen termékeny, mellyen hetven öt faluk fekszenek. Pruszszus kézre került egyetemben *Eichsfeld* Turingiában hozzá tartozandó hét nagyob' és kisebb' Városakkal és száz ötven falukkal-egyetemben: a' Lakosai száma 75 ezer; Goslár, Nordhaus, Mühlhauz, mind a' Pruszszusé lett. — Augustusban, a' BÁVÁRIAI választó Fejedelemséghez kaptcsolandó Tartományoknak el-foglalására ki rendeltettek a' Báváriai Batalion svadron, Artilleriás, vasas, könnyü: lovas, gyalog seregek, *Isenburg*, *Gatza*, *Derói*, *Crome*, és más Generálisok, 's Obersterek vezérlése-alatt, hogy el-foglallyák Schweinfurtot, Rothenpurgot, Vindsheimot (Imperialis Városokat; azonkévül *Bamgerget*, *Eichsfádot*, *Weissenburgot*, *Nordlingent Dünkenspielt*, *Keiserheimot*, *Ulmát*, a' *Schöflingeni Apáturságot*, az Augsburgi Püspökséget, *Elvangent*, *Füssent*, a' *Verdeni Grófságot*, A' *Kempteni Apáturságot*, *Freysingent*, *Kaufbaurent Irseet*, *Ottobeurent*, *Passau* és *Saltzburg* vidékére *Bartels* Generalis rendeltetett az ő fegyveres seregével. De a' mi *Saltzburgot*

illeti, ezen városból 19-dik Augustusban illy értelmű Levél iratott: Ma dél-előtt tiz órakor bé-költözött hozzánk a' Tsászári Királyi *Jordis* Regement; mintegy két vagy háromszázból álló seregetske átköltözött a' Városon *Berchtesgadenbe*: har-mad fél batallion az éjszakát a' Városban, 's annak szomszédságában tölti-el, azután a' hegyes tartományokra igazíttatnak. A' *Stein* Regementjéből ma este jön bé egy batallion. *Meerfeld* a' Commandirozó Ge-nerális, tizen egy óra tájban jött ide, 's *Mirabella* várába ment lakni: A' Tisztek 's köz emberek a' Városiakhoz, káptolon-béliekhez és a' Szerzetekhez rendeltette-tek, a' Ts. K. *Rosenberg* nevű Regement az Érsekségnek róna-helyeit foglallya-el. A' Saltzburgiakhoz szóló első *Proclámá-tzió* illy hangu: A' Ts. Királyi katonák ma reggel ide bé-költöznek; és provisorie a' Ts. Király nevében el-foglallyák Saltz-burgot a' Toskánai nagy Hertzeg számá-ra: az Érsek ö Hertzegsége meg-tartya a' kormány-vezérséget, 's mindenek meg-ma-radnak az előbbeni talpon: az Érsek pa-rantsolatlya-szerént tsendesen tartsa ma-gát minden ember: 's várja-meg a' továb-bi rendelését: a' seregeknek tsak szállás adafsék; egyéb szükségre ö Felsege fog számat tartani, Saltzburg August. 1802. — *Paszszau* környékéről, a' Bavarusok *Bar-tels* Generális vezérlése alatt, magokat vizszau-huhták, 's Paszszau városát és vá-

10
 18

rát a' Ts. Királyiak a' Toskánumi Au-
 stria Fő Hertzeg számára el-foglalták. A'
 Német Birodalomra nézve, a' Fr. Respub-
 lica, és, a' Petersburgi Udvar-között olly
 egyezés lett, hogy az úgy nevezett Impe-
 riále Cellegiumban egy Papi választó Fe-
 jedelem maradjon; az mint fő Cancellarius
 Regensburgban lakjon, birja a' Sz. Eme-
 rámi felső és alsó Monasteriumi Apátursá-
 gokat, Aschafenburgot; annyira pótoltas-
 sanak birtokai, hogy egy millióni jövedel-
 me légyen. — A' Badeni Markgróf, Wür-
 tembergi Hertzeg; Hefencasseli Mark-
 grof ezután választó Fejedelmi méltóság-
 gal birjanak. — A' nagyob' káptalanok
 jószágai a' Püspöki jószágokkal egyesít-
 tetsenek, 's együtt adásanak-által azon
 Hertzegeknek, kiknek osztályában esnek.
 's a' t. Az említett, és más Német biro-
 dalmi el-foglalások, (úgy mond Ferentz
 Tsászárnak a' Regensburgi Diätán tett ki-
 jelentése) merő titkos és magános egyezé-
 sekkel mentek-végbe; 's azért a' Tsászár-
 is Saltzburgot, Palsaut 's Austriával hatá-
 ros más vidékeket úgymint Berchtesga-
 dent el-foglalta (olly intézettel, a' melly
 fellyeb' jelentetett) 's meg-jövendölte, hogy
 azon Bávarus, Pruszszus foglaló Lépések
 nagy zuzavaroknak okai lehetnek; fájt-
 is néki a' sok változás, Már September
 elején ki-hirdettetett a' Regensburgi Gyű-
 lésben, a' Frantzia és Orosz Gábinetben
 el-készült Indemnisátio — projectuma,

melly a' Német Birodalmi Directorium elej-
 be adatott két *egyező* exemplárban, melly-
 nek egyikében Bonaparte első Consul szól,
 a' másikában I. Sándor Orosz Ts. Azon
 Plánumban rendre, elé-számlaltatik, a' kár-
 vallott Fejedelmek hol és mivel elégétet-
 nek-ki. Annak közre botsáttása-után sok
 felől jött Regensburgba a' panasz, hogy az
 a' Plánum még fogyatékos. Elé-jött Octo-
 ber elején a' Planum egyengetése is. Tud-
 nillik a' Frantzia Respublica és az Orosz
 Udvarnak tellyes hatalmu Miniflerjei-ál-
 tal közöltetett az említett Plánumnak *Tol-
 dalékja*, 's melly mint egy javítása aman-
 nak. A' Deputátzio azt meg-visgálta, róla
 ki-adta a' voksokat. E' szerént a' *Toská-
 nai* nagy Hg leendő Birtokai nagyobbod-
 nak valamivel. A' nagy Hertzege lesznek
 Toskána helyett a' Saltzburgi, Trienti, 's
 Brixeni Püspökségek, a' Berchtoldsgadé-
 ni Prépostság, a' Paszaui Püspökségnek az
 a' része, melly az Ilz és Inn mellett Au-
 stria felől fekszik 's ezzel egyesítettik Inn
 és Ilz városán-kévül, a' nevezett Városok
 külső Várasaitól 500 ölet számlálvan. Vé-
 gezetre, az ezen Megyékben fekvő kápta-
 lanok, Apáturságok, és Klastromok. El-
 szakasztódnak ezen Birtokok a' Baváriai
 kerülettől, és Austriával egyesítettnek. A'
 Papi dolgok a' két kerületek határi-által
 választatnak-elegymástól. — Azután a' *Ba-
 varus* ki-elégítése következik. — A' *Prusz-
 szus* Udvar ki-elégetésére nézve tsak az a'

változás tétetett, hogy a' *Münsteri* Püspökségben az *Oldenburgi* Hertzegé lesznek *Vechte*, és *Kloppenburg*. Az *Arenbergi* és a' *Croyi* Hertzegé a' *Ligni* Hertzegé, földes Uri jussal, mit nyernek, ki-tétetik. Azon Káptalanok, Apáturságok, Klastromok, mellyek ezen vidékben seküsznek, és a' Monásteriumi Püspökség egy részét teszik, azokkal öszve-kötődnek. — Azután a' *Salmi* Uraság mi Apáturságokat nyer? ki-mutatódik. — Az *Angliai* Királynak, mint *Hánnoveri* választó Fejedelemnek Birtoka az *Osnabrugumi* Püspökségben áll. — Egy végben a' *Braunschweigi*, *Wolfenbütteli*, *Bádeni*, *Württembergi*, *Treviri*, *Coloniai*, *Urac*, *Hgek.*, V. Fejedelmek miképpen elégettetnek - ki? nevezet-szerént emlittetik. Ez a' hofszas Toldalékja a' kielégítés Plánumjának 34. paragrafkusokból áll. — A' szerént a' hat nagyob' Imperiális Városok, úgymint *Hamburg*, *Bréma*, *Lübek*, *Frankfurt*, *Augsburg*, *Norimberga*, tudva-lévő állapotokban megmaradnak *Vetzlár* Városa a' *Regensburgi* Püspökség vidékével az eddig volt *Moguntziai*; de ezután *Aschafenburgi* Választó Fejedelemnek adódik, ki egyszersmint Német ország Primásza lesz Káptalonnyának kárai ki-pótoltatnak. — A' mi az *Orániai* Hertzeget illeti, a' közötté és a' *Fr. Respublika*-közt illy alku támadott: Az *Orániai* Hg. maga és maradéki nevében lemond örökösen az ő *Bátáviai* méltóságá-

ról, mint annak néhai kormányozója: lemond az ott lévő jószágiról, 's a' kolóniai birtokairól-is. A' Hertzegé lesznek pedig a' Fuldai és Corvey Apáturságok, Dorthmund, Isni, Buchorn, a' Veingarteni vidék. Azon esetben, ha az egész Familiája kihalna, az említett Tartományok a' Prusz-sziai Királyi Házra szállanak. — Az említett Plánumtoldalékában, az ötödik tzikelyben a' *Badeni* Márk Gróf meg-elégítése adodik-elé; a' 6-dik tzikelly-szerént pedig a' Würtembergi Hertzeg meg-erősítettik a' néki már ki-rendelt Birtokokban; de hogy ez a' rendelés sok az-előtt Birtokos Hertzegeknek, Grófoknak kárára ne eszen, minden esztendőnként szép summából álló pénzt tartozik azoknak fizetni. A' választó *Treviri* még életben lévő Fejedelem arra kérte a' Deputátziót, hogy az ő választó Fejedelmi méltósága egész eddig volt ki-terjedésében meg-maradjon; vagy ha az lehetlen, eddig volt jövedelmével fel-érő ki-elégéttéséről gondolkodjék. — Bé-adatott a' *Kolóniai* választó Fejedelem részéről-is a' Deputátziónak az a' kívánság, hogy ezen Fejedelemség meg-maradására is gondot kell viselni. *) Már ezen lött vagy kivánt dolgok-előtt a' Kalafiro-

§) A' PLÁNUM TOLTALÉKA az egész Plánummal együtt, még új változásokon mehet keresztül; míg azt a' Regensburgi Gyűlésnek közönséges helybe hagyása *Constitutióvá* változtattya.

miaknak a' Regensburgban lévő Püspöki fő Consistorium a' választó (Bavar) Fejedelemnek akarattya-szerént azt jelentetteki, hogy az ott körül-belül-lévő Kalasitromokban lakó személyek azokból ki-léphetnek. Ha más-képpen nem élhetnének, 's szolgálatot akarnának tenni, Monáchiumban-jelentsék-bé magokat, 's ott a' ki-kérdtetés-után fel-vévődnek érdemek-szerént hivatalra; de úgy mint világi Papok. — A' Neuwidi ezen változásokra nézve, illy igéket rakott Fridrik és Jósef Ts. nyelveikre az Elisiumi réteken. JOS. Most-is tudálom böltsefségedet. Mondhattsa Fridrik! miért voltál abban álhatatos: hogy egy Kalasitromot se törülnél el? *Fridrik.* Slesiát meg-nyervén, hogy az Egyházi Hierárchiát meg-tartom, embere-is voltam szavamnak. Által-láttam, hogy az Országom idővel töb' Kathólikust, mintsem Protestánst foglaland magában. Az meg is történt, egy szóval, abban az el-törlésben egy tsep hasznot sem láttam. *Jósef.* A' Filozofusok szavára, kik annyit fognak a' Szerzetesekre, nem tartottál számat. *Frid.* A' Filozofusok semmit se tudnak az Országlás modjához. *Jósef.* De a' nötelenség nem árt-e a' Státusnak? *Frid.* A' mi katonaseregeink nötelenségekhez képest az tsekélység. *Jósef.* Az Egyháziak (Szerzetesek) jószágokkal, egész Tartományokkal bírnak, 's a' köz jónak semmit sem használnak. *Frid.* Kivánnám tudni; a' mi

gazdag Mánálsaink, gazdag kapitális-
 saink mi hasznót hajtanak a' közjónak?
 ki-vezsem közülök azokat, kik nevezet-
 fzerént arra rendeltettek, hogy a' Státust
 szolgállyák, 's az ő gazdagságokkal arra
 élnek. Vannak-is köztök valóban ollya-
 nok, kiknek a' sziveken csak a' közjó hasz-
 na fekszik, tulajdon hasznok keresete-nél-
 kül. De olyanok-e minnyájon? Nem köl-
 tik-el a' fő Városokban az ő jövedelme-
 ket? nem vonnyák-e azokba-bé a' falukon
 forgó pénzeket mind? nem tíkozolnak-e
 el a' Bálokban, Komédiákban, a' mester-
 ségesen ki-gondolt gyönyörűségekben, né-
 ha egy játékban egyszerre többet, mintsem
 a' mennyivel egy hónapig bé-éri egy egész
 Kalasstrom? Általában pedig a' mit a'
 falusi Kalasstromok jel-költének, a' falu he-
 lyeken marad, nem hurtzoltatik a' Váro-
 sokba; 's a' mellett némelly éhező bűn-
 sök-is jól laknak velek. Jós. Hiszed tehát
 Fridrik: hogy nem jó az Apáturságokat,
 Kalasstromokat, mellyek a' mostani ki-po-
 tolásra esnek, el-töröltni? *Frid.* Leg aláb'
 azt én nem tselekedném. — Midőn vala-
 melly Kalasstrom el-töröltetik, a' ki-lépett
 Szerzetesnek *pensiót* kell adni, és a' jószá-
 gokat adminisztráltatni. Igy bántál velek,
 magad-is, Jósef, Jós. Mit gondolsz: mit
 nyertem azzal? *Frid.* Igazán, nem sokat.
 Mert sokba kerülnek az Adminisztrációk,
 és a' melléjek füzött Personale; ha azok
 betsületes emberek-is; a' mi ritkán esik.

Az a' szolgálat annyiba kerül, hogy az elztendő végén kevés vagy semmi sem marad. Nem tapasztaltad-e? — Az Egyháziak, Szerzetesek magok viselnek gondot a' magokéra. semmiekbe se kerül az Adminisztráció. Mindennek hasznát tudják venni: hivek az ő Kalasíromjokhoz. Magok közönségére (Comunitásfokra dolgoznak.) Ha tehát valamelly Fejedelem valamelly Apáturságot nyer, és azt tulajdona-mellett marasztya; de együtt meg-kivánnya az adót, e' képpen meg-van a' jószág Adminisztrációja, költsége-nélkül: a' Szerzeteseknek pensiót nem ad. Emlékezhétel arra, hogy én egy Kalasíromot se szállítottam-ki; de az adójokat fellyebb emeltem, mint egyéb birtokosokét, 's így neveltem jövedelmeimet. *Jós. Való Fridrik*, igaz! *Frid.* Meg kell különböztetni a' mostani ki-potolást a' Vestfáliai békeesség politikája és az akkori Seculárizatió ügyétől. Akkor ezen Tartományok már Protestánsok voltak, 's így magok seculárizálták magokat: most ellenben a' Kátholikus Tartományok jobbára a' Protestáns Fejedelmek alá esnek, és Kátholikusok maradnak. Azon igyekezzék tehát a' Fejedelem, hogy ezen tartományok Kátholikus ritusait marasztja; és ezen ritushoz tartó Lelki Atyákat adjon nékik. Plébánust, Iskolát 's a' t. A' Kátholikus rendü Istemi szolgálat azon kívül-is terjedteb': töb' Lelki Atyákat kíván, mint a' Protestánsoké. *Jósef.*
Éppen

Éppen most egynehány napja, hogy öszsze-találkoztam a' Maintzi Választó Fejedelemmel, ki téged a' Seculáritzió dolgában követésre méltónak ítelt lenni. Az azt bizonyította, hogy a' Moguntziai földön, a' töle Sekulárizáltatott Kalasstromoknak, fő kép' a' Kárthusiánusokénak jövedelme majd első gondviselőjök' kezek-alatt el-enyíszett. Hozzá adta azt-is, hogy a' nép ezt az ellen vetést forgattya szüntelen a' nyelvén: hogy illy operációk, tselekedetek futamatyában semmi Isteni áldás sintsen. *Frid.* Reménylem, hogy a' ki-pótoltatott Német Fejedelmek példámra vigyázni fognak, 's a' magok hasznát kereső Projectistáktól el nem hadgyák magokat ámíttatni. — Követték-is a' Pruszszusok. A' Lengyel osztálykor azok minden kalasstromokat megmarasztottak, 's mái napig-is forog Varschóban minden rendű szerzetes, tsak az adózások nagyob'. A' státusnak mindegy akár ki légyen birtokos, tsak azt jövedelmivel segíttse. Miért ne birhatna tehát az Egyházi, ha fizet a' Világival együtt? amaz, a' ki az ő birtokát talán jobban documentálhattja mint más némelly Fejedelmek. Az a' kinek még az-is az hivatallya hogy a' nép jó erköltsét ápolgassa, és a' Vallást, melly az országoknak egyetlen egy istápjá, terjeszse, 's terjeszti-is látszatossabban, mint némelly gyönyörűség üzők, gazdag henyélők: az, a' ki az ő maradék gyűjteményét a' háború ki-ü-

tésékor, vagy más tsapáskor hamaráb előadhattyá, mintsem más nagyok, kik mindeneket el-pazarlották; 's mászorra semmit sem tettek-el. *Jós.* Meg-győzöttetem. Ha más világon volnék, egy kalasstromot se rontanék-el. — 10-dik Octoberber Regensburgból az iratott: hogy ottan a' *Máintzi* Választó Fejedelem titulussa, *Aschafenburgi* Választó Fejedelemségre változtott. *Kur-Aschafenburg.* Az eddig való Megyején kívül, mint Német Ország Primásáé lezend Erfurt, Eichsfeld, a' job' Rajnai részü koloniali Birtokok, 's azon részü Máintzi jószágok. 's a' t. A' mi azon Moguntziai választónak jussait illeti, azokat a' Plánum Toldalékának 25-dik Tzikkelye így említi: A' Papi jussa ki fog terjedni a' volt Moguntziai, Treviri, és Coloniai Tartományokra, mellyek tudniillik a' Rajna bal partyán feküsznek (ki-vévén a' Pruszfiai Király birtokait) valamint Szaltzburgba-is, a' mennyiben az a' Baváriai Választó Fejedelemséggel volt egyesítve. Az említett Moguntziai Választónak Jövedelmei egy millióra pótoltaffanak-ki, mind-össze. — A' Német és Máltai Rendek Tagjai szolgálattyokra való Tekéntetből nem szekulárizáltaknak. — Le-iratik ki-pótoltatások.

O.

OKTATÓK: — Pestis-ellen valók az olajos Ingek: Bizonyságok erre a' Leván-
teiek. Lásd *Mkház* 18-dik szakasz. pag. 77.

A' nagy Udvarhoz küldendő Követ
illy tulajdonságokkal birjon: Hathatós ékes-
fen szóllással az el hitetésre, *eloquentia ad
persvadendum*: méltóságos tekéntettel a' do-
log elé-mozdítottására, *auctoritate ad pro-
movendum*: egyenes szivü jó akarattal az
egygyeztetésre, *benevolentia ad concilian-
dum*. Lásd *Mkház* 17-dik szakasz titulo
Cárol. p. 48.

A' Keresztény léleknek az eledele, az
Ur törvényen való nappali és éjjeli elmél-
kedés. Sz. HIERONYM. Florentziushoz.
Lásd *Mkh.* 8-dik fak. p. 73.

Me quoties moveo, quoties Suspiria duco,
Quod lego literulas, toties Te Schaddai, laudo:
Schaddai! El! Elion! Ab, Ben, ue Ruach Elauhim!
Omnipotens, fortis, altissime! Trinus et Unus!
Ter Sanctus! cujus, terram omnem gloria replet.

Lásd Magyar könyvház 9-dik szakasz, ti-
tulo: *Hármas Töredék* 1. Sz. Damascenus-
ból. §. 8. a pag. 20.

Stobaeus Éclogáiból. Lásd *Stopæusról*
a' *Mkház* ezen 20-dik szakaszát. titulo *Sto-
baeus* Libr. 2. c. 14. Sapiantum consvetu-
do magni facienda; fugiendos vero impro-

bos, atque imperitos. c. 17. Eos, qui aliis insidientur, seipsos potius imprudentes lædere. c. 23. Fictionem sive hypocrisim, quæ non iis tantum, apud quos exercetur, sed ipsis quoque fingentibus nocet, ex animo esse pellendam. 24. Curiositatem esse vitandam; præbere enim ansam invidiæ atque calumniæ. 25. Optimum esse respicere, in quibus ipse deliqueris. 30 De voluntate. Non esse eam temere differendam. 31. Adversis affligi summæ sæpe numero utilitati esse. NB. ex Schoti ad Phot. nota v. p. 112. in margine, tertium Stobæi Librum De virtute, vitio, seu: De prudentia, et imprudentia; De prodigalitate, et tenacitate etc. capit. 42, totidem et iisdem inscriptionibus, Sermonum nomine, una cum quarto Libro edita fuisse sæpius, Græce venetiis, Græco Lat. Tiguri non semel; ac denique Francofurti cum Ant. Melissa, aliisque *Gnomologis*.

Gróf Gen. *Gvadányi* N. T. *Nedeczky*
Elekhez: Podwilki Plebánushoz 1797-ben.

Aztat írja ugyan betses levelébe:

Hogy hozzám vonzását okozták szivébe

Játékos munkáim, mellyeket versekbe

Ki-adtam; ó! de nints olly mágnes ezekbe,

Melly magához vonná az idegeneket,

Szivemhez kaptsolná azoknak sziveket. — —

A' vén Hegedüsnek minő a' nótája,

Ősz Poétának-is ollyan a' munkája. — —

Ifjuságomnak el-múlt már zöld kora,

Nints elmémnek mint volt olly tüzelő pora.

Lantomnak Hurjai mivel immár vének,
 A' nóták mellyeket pengetek, szegények,
 Már annak engedem Ditsőség pálmáját. —
 Ki olly szépen írta maga Funátzáját.

A' *Funyatzáról*, lásd Mkház 8-dik szakasz
 pag. 205.

Le-írák a' Tisztelendő Benedictinusok,
 és Bræmonstrátumiak az ő Magyar Orszá-
 gi előbbennyi Jussokba lett vizsza-állítta-
 tásokat a' Mkház 19-dik szakaszában; ke-
 zemhez érkeztek a' *Pásztói* 's más hely-
 ségbéli Tiszt. Ciscertziták vizsza-állítatá-
 sokról írt, gyönyörű oktatásokkal, 's tu-
 dósításokkal tellyes versek - is. Edit. A-
 griæ 1802. *Gratificatio solennis et Festiva*
Theophilo Abbati de Pilis ac Paszto in sui
benedictione. Agriae. — — —

„ Rex Pius (FRANCISCUS EDICTUM pu-
 blicat hocce suis):

Ordo Norberti, Cistertius, et Benedicti
 Floreat, et capiat jura, domosque suas. —
 Pannonidum monti praesit *Chrysostomus* Abbas,
 Gaudeat *Andrea* Jászszova Praeposito:
 Csornenses *Stephanus* moderetur; Pásztó, Pilisque
Theophilum norit Patris habere loco.
 Denique ne careant justissima dona labore,
 Una erit Ordinibus meta scopusque tribus.
 Gymnasiis praeerunt, informabuntque Juventam:
 Unde salus Regnis, unde salusque mihi.
 Haec ubi dispersos ad Fratres fama volavit,
 Fama ferens faustos, sydereosque dies;
 Ut Nautae, tumidi posita formidine Ponti,
 Transtra petunt laeti, remigiumque prius;

Liquit ut externas peregrina Ciconia sedes,
 Inque suas revolat per mare fessa, domos;
 Sic illi (quo mens, et vilis opinio vulgi
 Corrueret) celeres in sua claustra ruunt.
 Non Domuum quemquam tristissima pusta morantur,
 Non gravis, apposita Conditione, locus.
 Scilicet est aliquid (quod Mundus nescit adhuc-
 dum)

Jure sodalitiis vivere posse Sacri.

Est aliquid; Fratres, quos junxit Regula sacra,
 In simul ad superas tendere posse Domos.
 Crux, labor, aerumnae nostrae tibi Munde, vi-
 dentur;

Defugit ast oculos *Unctio Sacra* tuos. — —

Ergo ubi Lux orta est Domini Sollemnis in Albis *)

Flaminis et Sacri dona petita pie,

Plebs et Nobilitas nostras accurrit in aedes;

Per seriem ista sedens, stans ea laeta retro.

Praesedit Praesul. **) Tum facta Silentia Tectis,

Lecta que sunt Regis Jussa benigna pii.

Post haec ad ternos, qui tunc aderamus anhelii,

Restituens Praesul talia fatus erat:

En Patres! Dominus vobiscum magnificavit

Haec facere, et tandem cor relevare jacens.

A' viszsza - iktatás pompája le-trása-után.

Hoc similive modo res nostras crede peractas,
 THEOPHILE! mensuram Nominis hujus ha-
 bens.

*) JELŐLÉSEK. Anno 1802. 25. April. Domi-
 nica in Albi, quod felix fastumque sit, PASTO-
 VIAM repositi sumus; alibi successive et jam ef-
 fective.

**) D. FRANCISC. MIKLÓSI Consecratus Epi-
 scopus Titopolitanus, Electus Bidvanens. Praep.
 Major Agr. per Dioeces. Agr. Sede Vac. Suffragan.
 Vicar. Capitularis, Cansar. Auditor Generalis.

— — Te Pragam dimisit Wellehrad, unde
 Adferres studii Laurea sertae tui.
 Adtuleras; Votoque Patrum Praecepta Platonis
 Fratribus in clauastro tradere dignus eras.
 Finisti cursum; sunt praemia digna Secuta.
 Et data sunt Canonum jura docenda tibi. — —
 Agria langventes morbo rebaraverat artus. —
 Dictus Rhetorices inde Magister eras.
 Descensus multis potuit res ista videri;
 Ast humili vere celsus et iste gradus. — —
 Post Directoris sunt munia juncta; Palaestras
 Ut Simul excoleres, dirigeresque Simul.
 Sic direxisti, sic illas excoluisti,
 Altior ut audires praesidiumque Scholae.
 Hae fuerant Causae, quae vel vitare tumultus
 Conantem, *in sancta Te reperere Cruce* *)
 Partem aliquam de te Sabaria docta poposcit
 Nunc autem totum Paszto, Pilisque cupit.

Dat capiti Mitram etc. — A' Cister-
 tizita szerzetnek sok tulajdonságait is egye-
 lítti mind a' Verseibe az Író mind azok
 alá függesztett Jelöléseibe. p. o. *Bela II.*
 Hung. Rex primus erat, qui datus ad Cla-
 ram Vallem Literis ab ipso S. *Bernardo*
 Coloniam Cisterciensium obtinuit, eisque
 Toplicense in Croatia Monasterium assig-
 navit an. 1135. Abbatia Zirtzensis in Com.
 Veszprém. 1198. Borsmonostora in Sopro-

*) Rdissimi Patris THEOPHILI SCHUMAN
 Abbatis locus natalis est Gyöngyösinum in Comi-
 tatu Heves. Natus an. 1748 habitum Cisterciensem
 Wellehradii induit 1768. vota Solennia emisit 1769.
 Sacerdos ordinatus 1774. Ad Sancto Crucense or-
 dinis nostri Cisterc. in Austria Monasterium re-
 ceptus est. 1796. post duos circiter annos Sabariam,
 pro Directore Lycaeii (ab Excel. Episcopo *Szily*)
 noviter erecti, expetitus.

niensi, 1195. S. Gothardi in Com. Castrifer, 1183. fundata est. Prima ad Henricovienses in Silesiam, altera ad Campum Liliorum in Austriam, ultima ad S. Crucem aepue in Austriam spectat. Abbatiae Vellehrad. in Moravia, item de Pilis et Pafzto ultim. Abbas Philipp. Zuri Consiliarius Cæs. R. æt. 84. in Moravia ante biennium obiit. *Cistercio* in Gallia Archicoenobio suberant mille octingenta Virorum, totidemque Virginum per orbem Cathol. coenobia. 69-us isque ultimus Abbas Cistercii Franciscus *Trouve* mortuus est in Helvetia, quo se ex Gall. revolutione coniecerat, an. 1797. æt. 86. Visitator et vicarius Generalis per Hungariam, est Abbas *Sancto Crucensis* in Austria. R. Pontifices, e Cistercitis erant Eugen. III. Hadrian. IV. Alexander III. etc. Aepi 800. Episcopi 1400. Viri Apostolici, et Curatores Animarum quamplurimi. (Sanctorum Nomina. Vide in Martyrologu ordinis Cisterciensis a pag. 259.) Versekbe foglalt sok féle oktató tudósítások találatnak azon Levelekben, mellyekkel Gróf, Gen. *Cvadányi Molnár Borbálát*, 's ez viszszont a' Generalist levelezte, valamint a' Grófnak *Fábián Juliánához*, és emennek a' Grófhhoz írt verselő Levelekben-is. — Emezek nyomtattak Pofonyban. *Wébernél* 1798-ban.

Fábián Juliána afzszony G. G. *Gvadányi* ösztönözésére, a' Komáromi Földindulást e'képpen kezdé festeni: p. 61.

Midőn ezer hét száz hatvan harmadikban
 Írtak Rák havában huzon nyolczadikban,
 A' nagy Ur akarván e' várost sújtolni,
 Hogy taníttsa rozfszúl a' jóra hajolni,
 Keserü poharát ezen helyre mérte,
 Melyből innya kellett, mert sokakat érte. — —
 Jött pedig ez reggel hat 's hét óra-között,
 Véltek: a' természet bús gyázba öltözött,
 Mert fényességéből a' nap ki-vetkezett,
 Vastag borulással setétség érkezett.
 Menydörgés és zörgés más nem-is hallatott,
 Mi dolog ez? erről fenki sem tudhatott,
 E' volt mellyet az Ur postáúl erefszett,
 Sok mélyen alvókat álmokból ébrefszett.
 Kik rémulés miatt eszeken se lévén,
 Ijedtekben ruhát magokra se vévén,
 Nem tudván természet minémü tsudája
 E' Veszély, tüz vagy víz! tsak halál postája.
 — — Midőn ezen első veszély történt, 's dörgött,
 Mivel a' fok tserép-edény tört, és zörgött,
 Ettől megijedvén, minden szaladt, 's futott,
 De vég pertzenére még senki sem jutott.
 Meg-szünt ez az első, el-múlt a' nagy zörgés,
 Rozfszab' volt a' másik, és harmadik dörgés,
 Eztet-is le-írom te kívánságodra,
 Mert mindék készen van parantsolatodra.

Költek Komáromba 1796. Apr. 17.
 leg-kisseb' szolgálad Nemes Fábián Juliána (Nemes Béldi János élete párja) m. p.

Gróf G. Gvadányi a' többi közt ezekre így felelt:

Komáromnak a' mint kezded le-írását
 Föld-indulás által történt nagy romlását,

Ugy rengett és zörgött a' föld házam táján,
 Midőn e' láng ki-jött szöke Duna Száján
 Szülő Anyám sokszor nékem beszéltette 's a' t.
 A' nagy rettegés közt majd csak meg nem hala,
 — Ekkor lett a' földnek meg-hasadozása,
 'S azoknak kénköves vizek fel-buzgása
 E' szózat: *Istenem!* mindenütt hallatott,
 Az imádság helye egy téren tartatott. 's a' t.

Nemes *Molnár Borbála* Afzfzonzságról így ír G. G. *Gvadányi*: Jónak itéltem levelezésemet, a' melly-is *Molnár Borbála* afzfzonnyal vagyon, bővebben ki-adni, hogy hazánkba érdemes neve, a' verselésbe-való nagy készsége, sebes, 's találó esze, tüzzel, és jó izléssel tellyes munkáji, szóval, az ő Talentomának hire el-terjedjenek. Ki légyen ő, nem látom szükségnek ki-tenni, hogy ki-tegyem; mivel azon betses munkája, mellyet 1792-dikben *Sátor-ally* újhelybe munkált, a' melly magában foglallya az ő életének igaz, tükörét, kinek kinek az ő kivánságát befogja tölni. — — —

Molnár Borbála, Gróf Generális *Gvadányi* József Úrhoz Szakoltzára (1794-ben) —

— Mivel személyemet tisztelni kívántad,
 Mély tisztelettel már ég szívem arántad.
 És szived jóságát hálalni próbálom,
 De a' háladásnak módját se találom,
 Hanem ime Musám tavaszi zsengében
 Egynehány virágot szakaszt a' kezében.
 De koránt se szedte azt Pimpla környékén,
 Vagy böltseség buzgó Cástalis vidékén:
 Hanem szaggatá azt erdők árnyékában,
 Mulatozván csak tölgy, és hárs fák allyátban.

Holott a' bárányok tsoportal legelnek,
 'S Páfztorok egy ügyü hangon énekelnek.
 Jósef! kinek neved képe tisztaságnak,
 Feredgy-meg vizében az ártatlanságnak,
 Kerülvén törett ez álnok világnak,
 Mint akadályait a' fő boldogságnak.
 Az egek áldása te rajtad meg-állyon,
 Jósefi napokat életed számlállyon,
 A' békesség öröm, melletted strázsállyon,
 Soha bal szerentse reád ne talállyon. etc.

Gróf G. Gvadányi Felelete. *Nagy érdemi
 Aszszonyom!* — —

Remeke-is lettél te a' Verselésnek,
 Gazdag Tárháza vagy a' szép 's jó izlésnek. —
 Vajha nyomdokidat mások-is követnék,
 Hozzád hasonlónvá magok kik tehetnék.
 De sok, míg nyerhetné ditsőség pálmáját,
 Berzsenyezi addig két rántzos ortzáját.
 Sok, míg olvashatna, magát bóbítazza,
 Idegen ruhába hazáját gyalázza. — —

Költek *Szakoltzán* Kos hav. 20. nap. 1794.

G. G. G. *Molnár Borbálához* Bika havának
 15. napján 1794.

El-hagyott már egyfzer azon Cathárusom,
 A' mely egész télen vala tyránusom.
 Keserü salátát és Barabolyt ettem,
 Mellyekkel kehemet ki-hánytam vetettem.
 Most Abdolonymust követtem mindenbe,
 Mert majd egész napot töltöm a' kertembe. —
 Fáimról a' Hernyók fészkeiket le-hánytam,
 Szintügy darásoknak fonkollyával bántam.
 Mind le-fürezteltem meg-afzott gallyait,
 Meg-tisztítottam a' vad tsiráktól allyait. —
 Hiatzintusok-közt már mostan Sétálok,
 Nártzis, tulipányok, ibolyák -közt állok.

Természet munkáját ezekbe vizsgálom,
 Fő képp a' Nagy Isten hatalmát tsudálom.
 Hogy sok féle színnel ezeket festette,
 Ertünk emberekért mind ezeket tette.
 Nagy hálaadással ezekért tartozunk,
 Úgy tették, hogy sokat még sem imádkozunk,
 's a' t.

Felségesen jó oktatásokkal szolgálnak az Augsburgi *Monatschrift* nevű Irók, mind egyenesen: a' rozsz könyvirók ellen tulajdon intéseket elé-adván, mind mellyékesen; elé-számlálván a' jó tanítók munkáikat. Emezek közé tartozandók p. o. *Schneller Jósefnak* néhai Jesuitának, Bétsi Sz. István Templomi Concionatornak, ki 1802-dikban, 2-dik Aprilisban, Istenben bődölgött, 6. szakaszban ki-adott predikázióji. pag. 382. *Erster Jahrgang*, Junii. — *Wovon zwey starke Auflagen bereits fast ganz vergriffen sind* — *Predigten-Reden voll Schwung und Geistesalbung.* — 1802-dik esztendőnek 26-dik April havában halt meg az Augsburgi Cáhedralis Predikáló ama' néhai Társaság tsak fiatal korában volt tagja, *Bayrer Leonhard*. 1749-ban született Augsburgban, fel-vetetvén a' Társaságba, a' kisseb' iskolák tanítójává lett: Hallban, Eichstadban Dilligenben; a' Theológiáját Augsburgban; de a' Társaság oszlása után végzé; azután az ott lévő (Exjesuiták) Gymnásiumában tanított egy ideig, 24. esztendeig pedig az ifjuságnak; élete vége felé az Augustai öreg Templomban minden egyéb Hivek Con-

cionátora volt. Az volt különös benne, hogy egyetlen egy foga se volt; még-is az Auguszta városi temérdek Templomnak minden leg-távulab' lévő helyeiben-is érté minden ember a' szavait. A' Zsidók, Reformátusok, Protestánsoknak, a' kátholikus ágazatokra való taníttásában tellyes szeretettel fárodozott. Zsidó betűkkel, de Németül a' Proselytusok számára egy kis Catechismust adott - ki. — Augsburg ley Nicolaus Doll 1802. 2. 12. kr. Ajtatos oktatásokkal tellyes Predikátzióji, 1802-diktől-fogva sok szakaszokban nyomtattak ki, 's a' 384-dik Levélen elé számláltatnak az említett *Monatschrift* Íróktól. —

Ezen Írók hathatossan, egyenesen-is oktatnak fel-tett szándékjok szerént (Augsburger Monatschrift für katholische Religion und Litteratur. Bey Nicolaus Doll. 1802. forgattam ezen esztendőben Jánuaristól Mártziusig ki-adott köteteket = *Heft* Meg-letzkézve oktattyák azt könyvirót, ki a' Német Mercuriusban sok gyalázattal terhelte a' Jesuitákat, főkép az Augustaiakat (A' Német Mercurius ki-adója C. M. Wieland, ki az Illuminátusokat pártfogása alá vette) Ama' tisztelendő titulusu ugyan, de betstelen Író, főképpen az Augustai Exjesuitákat érdekli, kik, a' menyire a' Társaság el-múlása után, megengedtetik, még ott a' Collegiomban megtartyák az ő előbbeni életek rendi módját; ezekre azt fogja; hogy Libertinismusra,

hitetlenségre szabad lelküségre oktatták a' tanítványokat. Midőn ama' tisztelendő nevűnek ezen igéjit az ő Mercuriussába egyengette *Wieland*, nevette nyilván maga-is azon költeményt; 's ha az igaz volna, az ő könyvekben a' szabad-lelkűek az Augusztai Exjesuitákat a' tsillágokig emelték volna. — Az ő Iskolájokban az Augusztai Puspökségben hét helyen tanítottak az előtt a' Jesuiták, Augsburgban, Dillingenben, Elvangelenben, Landsbergben, Mindelheimon, Neuburgban, Kauferbeurenben, most az Augusztai Exjesuiták az ő Collegiumjokban P. *Canisius* Péter kis Catechismusá szerént oktatták a' keresztény tudományra az ő tanítványaikat; a' Theologiai Rendben P. *Widenhoffer* Xavier Ferentz könyve, a' mint a' sz. Írás és Atyák igéjivel újjonnan meg-bővített, olvastatik és fejtetik. Olvassa csak a' tisztelendő Anonymus és *Wieland* Ur ezen könyveket; 's vallya-meg, hogy benne semmit a' félik nem talál, a' mi a' szabadlelküséget, vagy hitetlenséget árulgatná. A' Morálisra nézve nem oktatták az Augsb. Exjesuiták tanítványaikat a' Theátromi mostani, vagy az előbbeni papány morálisra; se nem a' *Kant*, vagy más új Filozófusok erköltsi módiokra, hanem az Evangeliomnak, sz. Atyáknak, Afz. Egyháznak tanítási megtartására. Mondja, vallya-meg akár melyik Exjesuita tanítvány: hallott-e ezekkel ellenkező tanítást oktatójítól? Továbbá

az Exjesuiták Augsburghban az alsó iskolákban kötelességek szerént a' Deák és német nyelvre taníttják halgatójikat, azon kívül Poesisra, Rhetoricára, Arithmetikára, Geographiára, Világi 's Egyházi Historiára, a' Görög nyelv értésére. pag. 115. A' felső Classisokban ezek a' Tanításnak tárgyai: a' Filosofia, Mathematica, Dogmatica, Egyházi Törvény, 's a' Morális Theologia. Tiz esztendeig tartó Cursusra elegendő tudomány tzélyok. Holott a' tisztelendő *Anonymus utazó*, Augsburghban üldögel ('s onnét bővitti Wieland Német Merkuriussát) tudhattya, hogy az Augsburgi Jesuiták Filosófiájában P. *Zalinger* Jakab Filosófiája és Egyházi Törvényne adatik-elé: *Widmann* József Dogmatica Theológiája, és P. *Voit* Morális Theológiája (Ez a' betses Author régen ismértetik, 's tiszteltetik Magyar Országban-is) találé ezen könyvekben a' betsületes ember tsak egy morzsa libertinismustis? (Azután az alsó Iskolák szokott Autorjait számlallya-elé az *Anonymus utazó*nak meg-tzáfoló Oktatója: Cicerót, Phædrust, Liviust, Cæsart, Nepost, Virgil. Horátziust. 's a' t. — Oktatnak ezen Augustai *Monatschrift* és Magazin *Journal* Írók egynehány esztendőktől fogva a' sz. Atyákbólis, kiknek, úgymint: sz. Zenónak Hieronymusnak és egyebeknek könyveiket Németre fordították, és tellyes böltseségü Jelölésekkel ki-adták, Augsburgi nyomtatással:

tással: oktatnak, a' roszra tanított Böltse-
lök könyveiket meg-tzáfolván, a' jó köny-
veket elé-számlálván. Ezeknek Monat-
schrift nevű Nyomtatványokból adom-élé
ezen 20-dik szakaszomban *Mária Rósa*
tsudálatos történetit, titulo *Mária Rósa*:
ezeknek *Journal* nevű szakaszszokból, mel-
lyek 1798-ban nyomtattak, tettem szem
elejbe azokat az *Originális* Leveleket, mel-
lyeket a' Missionárius Papok Chinából,
Cochinchinából, Tunquinból küldöttek, a'
Hitnek azon országokban lett terjedéséről
azon időkben-is, mellyekben a' Frantzia
üldözés azt Európában pusztította. Olvas-
hatni ezen Leveleket a' *Magyar könyvház*
13-dik Szakaszában, titulo *Constantzi* a pag.
53. ad pag. 79. — Ugyan ezen 13-dik sza-
kaszban a pag. 79. ad 85. Ugyan azon
Augusztai Journál írókból következik a'
Tudósítás azon ismételten nevű Íróról,
ki magát tsak *Laudunumi* Canonoknak ne-
vezi, 's az Apocalypsist meg-fejté; 2. *Mal-*
donátus írásiról. 3. *Giorgi* Augusztiniánus-
nak a' Tibethi, Arábiai, Pálmirai, Sama-
rita, Coptita, 's a' t. Literáturát illető
könyveiről. 4. Gasnerről. — Szint azok-
nak Augusztai *Journályokból* említettnek
némelly Frantzia Revoluziónistáknak, Lo-
tringernek 's a' t. meg-téré-ek. 11-dik sza-
kasz, a pag. 1. ad p. 8. Az Augusztaiak
Critik és *Journál* név alatt ki-adott munká-
jokból az említett 11-dik szakaszomba fog-
laltam a' *Kant, Blau, Wolf* Peter ellen ki-

jött könyvet pag. 11. *Juliánus*, Basilius Püspökhöz írt levelét. *ibid.* *Antoinettének* a' szülőjötől lett keserves halálát, *Marothi* Romai orációját p. 14. *Barruelt* a' Fr. Revoluziókori jó Püspökökről. p. 17. — Emlegettetnek az Augusztai már sokszor megdítstért Írók *Journállyai* a' Mkház 14-dik szakaszában-is a' p. 115. és azokból a' Fr. Papok száma, kik a' Revoluziókor megölettek: A' ki-költözött Frantzia Papok lorsa Londonban p. 120: a' Schweitzer földi Templomok betstelenítése: *Trappista Don Agoston* beszélgetése I. Pállal Orosz Tsászárral. a p. 121. Ezen Augusztai sok szakaszokra terjedő *Critik — Journál — Monatschrift* nevű köteteket a' szomszéd Lötsei S. Plébánus Urnak, *Krenn* Farkasnak könyvházából, tulajdon küldetése által fordítottam a' Magyar könyvházom ékességére. Vagyon azon Augusztai kötetekből ki-vont szép tudósítás a' *Luciferek és Obscuránsokról*; a' Mkház 18-dik szakaszában-is titulo *Journál-Írók* a pag. 52.

Rhapsodia in Autorem Magyar könyvház. Írá PALLEs György Müllenbachi Plébánus, a' Püspöki Szepesi Káptalonnak Honorárius Tagja, Szepes Várm. Allessor.

Docta, mihi cupide Molnári Scripta leguntur.

Nam sunt Pieriis deliciosa favis.

Quid quid habent celebres Librique Virique per orbem,

Ornandum patrio colligit ille Stylo.

Densos Codicibus pluteos non quaerite Cives:
Unius his præstat Bibliotheca Viri. *)

P.

PANOPLITA THEBANUS apud Pnotium codicæ 170, a pag. 115. sub titulo: *Anonymi Testimoniorum de Christo e gentium scriptis Libri XV.* A' Keresztény Vallásnak igazságát, a' Sz. Háromságát, az Ige meg testesülését, halálát, fel-támadását, a' Szent Lélek tüzes nyelvekben a' Tanítványokra le-szállását, a' rettenetes utolsó iteletet, a' jók és gonoszok jutalmát, 's a' többi ágozatokat, öt szakaszba szorított tizen öt Könyvel, azon Görög, Persa, Egyiptusi, Babilóniai, Trátziai, idegen Irókból is bizongattya, kik az említett népeknél böltsebbeknek tartattak: elő-hoz olly bizonyságokat-is, mellyeknek erejére a' Zsidó-szók fejtésével él. El-beszéli melly helyeken melly Apostol prédikállott. A' Keresztény Vallásnak, melly maga egyedül tiszta és igaz, QUÆ SOLA PURA EST AC VERA, pag. 116. valóságos Szent-ségét és egyéb tulajdonságit a' Nemzetek igéjeikből, és azon-kévül a' Sz. Írásnak szavaiból hathatófsan vitattya. Melly dolog ezen Irónak Hittel járó ajtatófságát,

*) Magyar könyvház.

's fedhetetlen igyekezetét elegendő-képpen ki-mutattya. *Pánóplisi Thébai* ember volt; de nevét mái napig se tanulhattam-ki. Heráklíus Tsászár ideje-után, hogy Konstantinápolyban élt Feleségével, és gyermekeivel, azt az ő Könyveiben ezen nevetlen Író maga vallya magáról. Hogy némelly pogány álmokat, 's fabulákat-is a' vallás igazsága meg-mutatására alkalmaztat ez az Anonymus, azt feddi benne, mert arra haszontalanok. — Azomban kár, hogy ki-vezett ez a' Könyv a' Világból, vagy a' szemünk-elől; leg-aláb semmi nyomdoka sem említettik Fotziuson-kivül másutt. Azon Görög, Zsidó, Egyptusi, Káldéai, Persiai 's egyéb Igéknek, mellyeket egybe-hordott hoszszasan Panoplíta, meg-fon-tolásából sokat lehetne tanulnunk. *Photius codice 170. ANONYMI Testimoniorum de Christo e gentium, scriptis Libri XV. Legi opus multorum versuum, vel librorum potius (Libros enim quindecim, quinque voluminibus continebat) in quibus testimonia, locaque integrorum etiam librorum, non modo Graeca, verum etiam Persica, Thracica, Ægyptica, Babylonica, Chaldaica, quin et Italica, ex iis, qui apud singulas harum gentium doctrina clari haberentur; quæ quidem hic Scriptor Sanctae, caelesti, atque divinae Christianorum religioni non inutilia esse, conatur ostendere, cujusmodi affert de ipsa quoque sanctissima et consubstantiali Trinitate; quomodo*

nimirum *per eosdem illos* prædicetur, atque enunciatur. Item de verbi in carne adventu, signisque divinis, et de cruce, cruciatibus, ac sepultura, de resurrectione, atque ascensione, et de sanctissimi Spiritus ignitis lingvis in discipulos inexplicabili modo superveniente gratia, nec non de tremendo Christi Domini nostri secundo adventu, mortuorumque resurrectione ac iudicio, et remuneratione eorum, quæ in vita quisque gesserit. At hæc de universi fabrica, de providentia, de Paradiso, deque similibus. Quin et virtute Christianorum propria, et si quid huic finitimum est. De his omnibus Graecos, Ægyptios, Chaldæos, et quos nominavi cæteros philosophatos, eademque suis ipsorum scriptis divulgasse ostendere nititur. Neque vero horum tantummodo testimonia congesta laudat, atque advocat, sed et e frigidis *Zosimi* libris petita (de quo Photius codice 98. Impiam hic Paganorum secutus religionem, in pluribus, adversus pios sæpius latrat — scripsit ab Augusti temporibus ad Alaricum romam iterum obsidentem, Honorium, Stiliconem etc.) p. 115. Thebanus hic fuit Panoplita, qui neque argumentis eadem probare neglexit, in quibus et Hebraicarum vocum significationes exponit; et singuli ubi nam locorum Apostoli, salutarem doctrinam prædicaverint, quaque ratione humanis curis ac laboribus sint defuncti. Donec ad finem tandem horum librorum, suam quoque ad-

fert admonitionem, quam *gentium* senti-
tiis, ac *Scripturae* locis contextit, atque
confirmat, in qua potissimum hominis il-
lius cum *virtutis studium*, cum *nulli obno-*
xiam calumniae pietatem licet agnoscere —
— Etsi laborem viri, ac *scopum* cordatus
nemo merito reprehendat, ipsum tamen
opus non perinde se habet, — dissentanea
enim sæpe in multis dicta divinæ nostræ
fidei accomodare nititur; fabulas ac so-
mnia — risu digna — in veros, pios, pu-
rosque ac sinceros divini dogmatis sensus
traducit. pag. 126. Subiit vero ille *ingen-*
tem hunc laborem, quod ipse identidem
testatur, ut ostenso, Christianorum doctri-
nam in *omnibus gentibus praenunciatam* fuis-
se, et ab eloquentissimis quibusque in sin-
gulis nationibus prædicatam, inexcusabi-
les eos omnes inter gentes esse convince-
ret, qui divinæ non sunt assensi doctrinæ.
Qui quidem scopus laudandus sane est,
etsi non oportebat eum per dubia et incre-
dibilia confici, sed per ea tantum, quæ fi-
dem invenirent. (Quorum quam plurima
in Panoplitani hoc 5. Voluminum Libro re-
periri Photius non negat: utinam excerpta
quædam repræsentasset etiam! ;)

PORTUSI SZ. HYPOLITUS PÜSPÖK

— Porto, más nevén Portus Romanus,
Portus Augusti, Város a' Sz. Péter Patri-
móniumában, Tyberis vizének torkánál,
Püspök székü, mellybe a' Cárdinálisok
öreginek egygyike szokott helyheztenni.

— Az Anya sz. Egyház első Századjaiban jeleskedtek ezen városban Sz. Hypolitus Püspökön-kévül ezen Sz. Mártirok: R. Martyrol. 22. Augusti: In *Porto Romano* Sanctorum Martyrum Martialis, Saturnini, Epicteti, Mapralis et Felicis cum sociis eorum Portusi Sz. Hypolitust így hirdeti 22. Aug. In *Portu Romano*, Sancti HIPPOLYTI Episcopi, eruditione clarissimi, qui sub Alexandro Imperatore ob præclaram fidei confessionem manibus pedibusque ligatis, in altam foveam, aquis plenam præcipitatus, martyrii palmam accepit: cujus corpus a Christianis apud eundem locum sepultum fuit. „Két szent Hypolitust említtek az Afz. Egyház Történetiben. Az egyiket a' 4-dik k-ben §. 11. p. 179. Sándor Ts. idejében a' 229-dik esztendő alatt, illy igékkel: Origenes idejekor élt sz. *Hipolytus* Mártir, kit tsak sajdítva mondhatunk *Arábiai* Püspöknek lenni; azt tudjuk Origenes hallattára egykor prédikallott. Husvét napjának fel-találása módját ő adta előnkbe: könyvet írt Noëtus ellen a' Sz. Háromság védelmezésére. Sz. Hipolytus oszlop képe, melly őtet székben ülve ábrázollya, Roma mellett a' földalúl került-elő 1551-dik esztendőben, 's a' Vatikánumi könyvházba helyheztetett. Arra az oszlopra vagyon festve (vagy inkább metzve a' Husvéti napra mutató táblája, és a' könyveinek lajstroma. — A' másik *Hipolytus* Mártyr (Lásd Afz. Egyház Tört.

5. k. §. 14. 252-dik esztendő-alatt, *Gál Ts.* idejében) sz. Kornelius Pápa idejében szenvedett mártiromságát. Ez a' szent *Pap* egy darabig Novátus szakadását követte. Midőn pedig szenvedésének idején azt kérdezné tőle a' nép: mellyik részt vélné jobbnak lenni? imígyen felele: kerüllyétek azt a' boldogtalan Novátust, és térjetekek a' közönséges Anyasz. Egyházhoz: hoszszu pórázon két vad lónak lábaihoz szorított, 's a' tövisés bokrok, erdők, és meredek helyeken ragattatván, 's így öszveszagattatván fel-adá a' lelkét. A' Romai katakumbákba temették a' hivektől feltakarított sz. ereklyéi. Egygye ezzel a' Pap Mártirral az a' sz. *Hippolitus* kiről így ír a' Romai Mártirok laistroma. 13. Augusti Romæ beati Hippolyti martyris, qui pro confessionis gloria sub *Valeriano* Imperatore post alia tormento, ligatis pedibus ad colla indomitorum equorum per carduetum et tribulos crudeliter tractus, toto corpore lacerato emisit Spiritum. Passi sunt etiam eodem die beata Concordia, ejus nutrix, quæ ante ipsum plumbatis cæsa, migravit ad Dominum; et alii decem et novem de domo sua, qui extra portam Tiburtinam decollati sunt, et una cum eo in agro verano sepulti. — 19. Novemb. — Natalis beati *Pontiani* Papæ et Martyris, qui ab *Alexandro* Imperatore cum Hippolyto Presbytero in Sardiniam deportatus, ibique fustibus mactatus martyrium Con-

summavit: Corpus vero ejus a beato Fabiano Papa Romam delatum, atque in Coemeterio Callisti sepultum est. — A' *Portusi Hippolytus*ról szól Fótzius codice 121, pag. 92. edit. Budens. midőn az eretnekek ellen írt könyveit, és Origenes példája szerént fel-mondott predikázióit említi, más írásaival egyetemben. Commemorant autem et hunc *alia* præterea quam plurima scripsisse. — Schottuz András Fótziushoz függesztett Jelöléseiben, mind *Arabiai*, mind *Portusi* Püspökségét bizonyította. Hippolytus antea Arabiæ Metropolitanus, post, cum Romam venisset, a Gallisto Papa Portuensis Episcopus creatus est, unaque Martirio coronatus. Vide Baronium Tom. 2. Niceph. Callistum L. 4. — Gondolom, nem más az a' Mártir Püspök, hanem az említett *Portusi*, kit Codice 202. pag. 157. így emleget Fótzius: Legi *B. Hippolyti Episcopi ac Martyris interpretationem Danielis*: quem etsi ad verbum non explicat, nullum tamen sensum, ut verum dicam, prætermittit. Pleraque porro veteri more, non ut postea, fuere accuratius expressa, recenset. — Ceterum, quod Antichristi adventum (quando etiam mundi hujus aspectabilis interibus sequetur) quem ne discipulis quidem rogantibus manifestavit Christus, Hippolytus hic *quingentesimo* post Christum anno adscribere ausus sit, quasi a prima mundi constitutione sex millibus annorum sum decursis

ejus interitus instaret, hoc sane calidioris, quam par sit, animi est. Verum hæc ejus assertio humanam ignorantiam potius, quam colestem aliquam inspirationem arguit. — Genus ejus dicendi clarum imprimis ac perspicuum, interpretem satis decet, etsi Atticas revera leges valde repudiat. Legimus una ejusdem Homiliam de Christo et Antichristo; in qua eadem dicendi forma servata, et sensum simplicitas major est ac venustas. — *Schottus* hanc homiliam Græce et Latine typis evulgatam extare, ait hic in Schol. Codicis 202. De B. Hippolyti Interpretatione Danielis remittit lectorem ad B. Hieronymum in Catalogo cap. 61. — A' mi a' világ végét illeti Portusi sz. Hippolytus világ Teremtésétől fogva a' hat ezeredik esztendő végére határozta; azt a' hat ezeredik esztendő véget pedik Urunk után öt századikra. A' Laudunumi kánonok, Urunk születését világ Teremtésétől fogva a' négy ezeredikre helyeztetvén, 's világ végéig hat ezerre mutatván annak elejétől fogva, Urunk születésétől két ezeret számlál a' világ végéig. Lásd M. könyvház 14-dik szak. *Laudun.* pag. 145.

Q.

QUINTINUS János, Jerusálemi Vitéz és Pap, Párisi Professor, a'hol meg-is halálozott 1561-ben. Illy nevű könyveket írt: *Speculum Sacerdotii*, sive Apostoli describentis Episcoporum, Presbyterorum, et Diaconorum mores. 2. *Haeticorum Catalogus et Historia*. 3. *Versio Syntagmatis Canonum Græcorum*, compositi a Matthæo Blustare.

QUINTUS Fabius Pictor. Dítséri mint a' Törvényben, és Régiségekben forgott Tudóst Cicero in *Bruto*. Külömbözönek tétetik némellyektől, attól a' *Quintus* Fáb-
 ius Pictortól, kit a' Romaiak leg-régieb' Historicussának nevez Titus Livius Libr. 1. c. 2. A' melly könyv Fáb-
 ius Pictor neve alatt most árultatik, annak valósága mellett ki ki-áll, ki ellene tör.

R.

RABBINUSOK. Mindenik Rabbinus, kinek a' könyve meg-vagyon még most, Kristus Urunk halála, és fel-támadása után élt, a' mint Bellarminus Cárdinális oktatva mondja. Libr. de scriptoribus Ecclesiæ in calce tractationis de scriptoribus veteris Testamenti. Némellyek azt tartyák, hogy

ezen Rabbik: R. *Joram*, R. *Haccados*, R. *Simeon* Ben Asrain = Asrain fia, etc. Urunk születése előtt éltek. Ezek úgy írják-le a' Mesiás születését, életét, Izenvedését, fel-támadását, mintha mind ezeket tulajdon szemeikkel látták volna. *Tirinus* ezen Krisztushoz tért *Rabbik'* könyveit említi; ad fidem Christi conversi adversus obcoecatos Judæos styllum acuerunt: Rabbi *Joseph Samla*; Samaritanus, Rabbi *Juda* ben Sammia, Cæsariensis: Rabbi *Mardocheus* ben Jona, Jerosolymitanus. etc.

RAJMUND. A' Lulus nevüröl lásd az Asz. Egyház Tört. *Rajmund János*, Romai Pátritzius, nevezetes utazó, írt Arabs Grammaticát edit. Romæ 1610. A' Zsidó, Chald. Görög, Egyptusi, Persiai, Arabs, Ethbiops, Siriai, Örmény sz. Írást a' melléjék adandó Deák fordittással ki akará adni, de a' Jótévője, *Ferdinád* Hetruriai Cárdiális, ki *Ferentznek* Hetruria nagy *Hertzegének* holta után ezen méltósága hivattatott; idővel, költséggel nem gyözte illy temérdek munka' segítségét. — *Raymundus* Mártini Barcinónai Dominicánus, írt a' Zsidók ellen, íetségesen érívén a' Zsidó, Chald. Arabs nyelvet. A' könyve neve: *Pugio Fidei*. Azt *Voisin* Jósef Jelölésekkel adta-ki, *Galatinus* belöle sokat lopott. *Cártusiánus Prochet* de Salvaticis, hafznát vet illy könyvében: *Victoria adv. Judæos*: de tanítottját meg-nevezi. Élt *Martini* Aquinomi sz. Tamás idejekor.

ROMÁN nevü költemények első Íróji. Azok közt (ki-vévén az első Poétákat: Homerust, Hesiodust) elsőnek láttszik lenni *Diógenus Antal*; ki a' *Thule* nevü Szigetiek-ről írt. Melly szigetről, úgymond Schott András, Fótziust jelölgetvén, pag. 108. igazabbat írtak, a' kik *Thule* szigetén a' Britániai szigeteket, vagy *Islándiát* érték. A'hoz azt adhatni, hogy Thulén a' Romaiaknál a' leg-tulsób' 's végsőb' isméretes sziget értetett: a' Skláv népnél a' *Tyl* annyi mint vég-tzél *ultima Thule*. — Fótzius cod. 166. pag. 108. így ír: *Lecti sunt Antonii Diogenis incredibilium de Thule insula libri quatuor et viginti* — pag. 110. *Videtur Ant. Diog. tempore prior esse iis, qui talia studiose confinxerunt: ut, Luciano, Lucio, Jamblichio, Achille Tatio) obscæno) Heliodoro, atque Damascio, (kiket az ő Codexiben meg-billyegez Fótzius) Nam et verarum Luciani narrationum, et transformationum Lucui, fontem hunc et radicem dixeris. Quin et eorum, quæ de sinonide, ac Rodane, de Leucippo ac Clitofonte, de Chariclea ac Theagene, deque ficti eorum rebus, erroribus, amoribus etc. composita sunt, Dercyllis etc. (apud Antonium Diogenem nominati) exemplum præbuisse merito censeri queant. Qua vero tempestate fabularum hic auctor, Diogenez Ant. vixerit, non habeo certo affirmare. Illud tantum conjicere liceat, non ita diu post Alexandri magni tempora floruisse.*

S.

SUIDÁS Úgy tetszik két tudós Görög viselte a' *Suidás* nevet; az elsőt ki keresztény nem volt, Tiberius Ts. idejére helyheztetik; a' másodikat, ki keresztény vala, Urunk 1081-dik tájára, Alexius Comnenus idejére. Idővel mind a' kettőnek *Lexicon* név alatt egygyé válhatott a' könyve, mellybe sok tévelygések kevertettek. Egyéb' *Suidás* titulusu könyvek, *Thessalica*, *Genealogica*, *Philosophica*, *Poetica*. *Historica*. MICHAEL Trinit. voce *Suidás* p. 284. Quondam propter errores Suidæ insertos opera ejus explosa sunt a Paulo IV. in Indice Librorum prohibitorum: sed jam licet ea perlegere; modo agnoscantur et ablegentur errores. Ejus editio ab Hieronimo Wolphio, homine hæretico emissa, a Clemente VIII. fuit prohibita propter *Annotationes marginales*, et *Indices Editoris*. Amilius Portus, Francisci Proti Cretensis Filius, integrum Suidam latinitate donavit et Notis illustravit. Demetrio Chalondyles, Græco Grammatico Suidæ *Lexicon* debetur. — Lásd erről a' Chalcondylásról Mkház 14-dik szakasz titulo *Demeter*. pag. 49. — Ezen *Suidás* Lexiconnyáról így ír *Guérin du Rocher*. *Histoire Véritable* etc. Tom. 1. pag. 401. Notez, que le Dictionnaire de Suidas est une Compilation de

plusieurs lexiques composés avant lui; quelques uns par des Auteurs payens des premiers siècles de notre Ère. Suidás Dictionariumja, - a' régiesb' Lexikonokból öszvefűzött gyűlemény; azon régi Dictionáriumok némelly készítőji pogányok voltak a' keresztény századok' elején Suidásból *Gverin* illy Igéket ad-elő, pag. 397. Tom. I. *Suidas* verbo: Θελίς. Thulis egész Egyptuson uralkodott; 's az Ország az Oceanusig terjedett, 's annak egyik szigetét tulajdon nevéreől *Thulé*-nek nevezte, 'εκαλησε Θελήν. Fel-fuvalkodván pedig maga nagy tetteiért, bé-járult a' (bálvány) Serapis templomába; 's néki áldozatot bé-mutatván, így kérdezősködött tőle: mond-meg nekünk ó tűznek istene! πυρισθενης (tűzön hatalmaskodó) igazán boldog, ki a' tsillagok járását igazgatod; ki volt előttem olly hatalmas mint én, 's ki léssen olly hatalmas utánnam? Thulis kérdésére illy felelet adatott:

Πρῶτα Θεός, μετέπειτα λόγος, καὶ πνεῦμα σὺν αὐτοῖς. σύμφυτα δὲ πάντα, καὶ εἰς ἓν ἴοντα, ὅν κράτος αἰώνιον. etc.

Először az Isten, azután Ige, és a' Lélek velek. Mind egy természetűek, 's a' három csak egy kinek hatalma örök. Szaporán meny-ki (a' templomból) halandó, bizonytalan életű ember. Kimenvén (Thulis) tulajdon embereitől meg-öletett az *Aphrok* tartományában.

Egy, Abrahám Pátriárkával egy idejű, *Tlas*, vagy *Tulis* nevű Király emlegetetik az Egyiptusi Királyok-közt; kinek *Thull* neve abból adatott az Egyiptusi História folytozóitól, mert Sárát, Abrahám feleségét maga udvarába ragadta, a' *Thull* pedig, vagy a' Görögös szó véget hozzá adván, *Thulis*, Ragadozót, a'vagy ragadót jelent. (Lásd a' 20-dik Zsidó Folytatást) GENES. 12. v. 15. *Sublata est mulier in domum Pharaonis.* De az a' *Thulis*, kinek Egyiptusi Királynai nagy hatalmát *Suidás* emlegeti, nem egy avval a' *Thulis-sal*, ki Sárát el-ragadá Abrahamtól; Mert sem az, sem annak idejében mások Szent Haramság egy' Istentől olly világosan nem szólottak, mind a' *Suidástól* emlegett *Thulis* Királynak idejében. 'S ugyan arra nézve költeménynek tarták némelly új Filozophusok, 's nevezet szerént a' keresztényektől költetnek tarták azt *Vandal* és *Fontenelle*. Kiknek azt felelte Péter *Báltus*: hogy *Thulis* historiáját, melyet fabulának tart, csak az egyetlen egy *Suidás* emlegeti: *Suidást* nem lehet az első keresztények közé számlálni: *Thulis* történetit a' régi sz. Atyák nem emlegetik, se más Egyházi Írók; *Guerin de Rocher* pedig Tom. 1. *Histoire* a p. 398. Elképpen értekeztet. *Tla* vagy *Thala* = תלה annyit tesz, mint, *Suspendit*, *CHLUI* annyi, mint *Suspensus*, *crucifixus*. Tsufságból ezen névvel illettették a' mi üdvözítő Jesusunkat a' Zsidók, és

és utánnak velek a' Pogányok-is, kik a' Jésus üldözőitől Krisztusnak meg-vetésére ösztönöztettek. Hallották hírét *Thulis* nevű Egyiptusi Királynak 's a' meg-feszített Jesust azzal egybe keverték; a' miket az Ur Jesusról hallottak vagy olvastak az Egyiptusi úgy mondatott *Thulis* nevében adván elő. Olvashatták a' fel-feszített 's fel-támadott Jesusnak mindenható hatalmáról sz. Máthé utolsó részében ezen szókat: *Jesus locutus est eis, dicens: Data est mihi omnis potestas in coelo et in terra.* MATTH. 28. v. 18. Ez a' mindenhatóságot az Egyiptusi *Thulisra* ruházták. Olvasták vagy hallották: hogy az Ur Jesus tanításra küldvén minden nemzetekhez az Apostolit, az *Atya*, és *Fiú*, és *Sz. Lélek* nevében kereszteltette-meg a' hívőket: *IBID.* v. 19. *Euntes ergo docete omnes gentes; Baptizantes eos in nomine Patris, et Filii, et Spiritus Sancti;* melly szók a' szent Háromságát nyilvánosságosan hirdetik; azt a' mit Jesus hirdetett. a' bálvány *Serapisra* fogták, mintha a' sz. Háromság titkát a' bálvány *Serapis* jelentette volna ki az Egyiptusi *Thulisnak*; *Serapis* az Egyiptusiaknak bálványok volt, és annak Tettejít, a' mint többen itélék a' keresztény Írók közül, Józsefnek, Egyiptusnak az éhségtől való meg-szabadítónak Tettejiből himezték és faragták a' régi költők; az utóbbiak pedig kik *Serapisra* ruházták a' Szent Háromság ismertetét, a' Keresztényekre pedig rágal-

mozva azt fogták, hogy ők, Serapisnak imádóji (*Flavius Vopiscus in Saturnino: Illi qui Serapim colunt, Christiani sunt*) *Thulist* a' bálvány Serapishoz igazították a' kérdezősködésre, és felelet hallásra: a' kerestelő vizből *Oceanust*, a' *Thul* névből *Thule* szigetet faragtak mese-módra, az *Abrim*. ZSIDÓKAT jelentő szóból *Αφρο* szót. *Thulis* a' tulajdon *Aphrim*, *Abrim* az *Zsidó*₃ néptől öletett meg. *Guerin*. Tom. 1. p. 404.

SENECA, és *Faber Stapulensis*. Senecáról lásd *Chrestomathia* Budens. edit. primæ anno 1778. Isagoges fol. 10. és pag. 131. Lásd egyetemben Magyar könyvház 7-dik szakasz titulo *Seneca* p. 288 Amott a' Leveleiből, emitt egyéb' Irásiból igéji eladatnak. Itten csak azért hozatik-elé: hogy *Stapulai Faber* Jakab ismértefsék-meg, Senecának sz. Pálhoz, és sz. Páltól Senecához írt, 's *Fábertől* Commentáriummal felítsérezett Levelek eránt. Négy *Faber* nevű Tudós jut most eszembe (Töb'-is lehet a' Schmitt és Kováts nevűekkel együtt) *Tanaquill* nevű Fáberről Dacierné attyáról, 2. *Fáber Mátyasról* Plébánusból lett Jesuitáról, lásd az *Anya Sz. Egyház Történ* 4-dik Szakasz. §. 16. p. 102. 3. *Faber Jánosról* Austria Bétsi Püspökről lásd Mkh 7. dik szak. tit. *Fabri*. p. 117. 4. *Fáber Jakab* Párisi Tanító, ki el élt 1537-dikig. Megfejté a' Zsoltárokat, Evangéliomokat, sz. Pál leveleit; de némelly igéi hibássak. Írt

azon Levelekhez, mellyek sz. Pál és *Seneca* Leveleinek mondatnak, magyarázatot; a' rövideb magyarázat azomban *Faber* Jánosénak tulajdoníttatik. MICH. Trinitar. Lit. Ja. p. 526. *Jacobus Faber, Stapulensis, celeberrimus Parisiis Philosophus.* — *Assertiones quædam Jacobi, quæ culpæ videntur timorem Servilem, et causalitatem humani arbitrii extenuare, nisi benigne exponantur, fere ad literam sonant ipsa Novatorum dogmata, non semel ab Ecclesia proscripta. Epistolas S. Pauli e Græca lingua, cujus parum erat gnarus, parum feliciter vertit, et perperam a' vulgatæ textu recessit. Huic Jacobo Stapulensi Vindicanda est editio octo Epistolarum Senecæ ad Paulum, et quatuor Pauli ad Senecam, quas cum Commentariis suis Basileæ evulgavit anno 1527. Proindeque diversi putandi sunt breves illi in easdem epistolas Commentarii, alterius Jacobi, seu potius Joannis Fabri, Viennensis in Austria Episcopi. An vero Epistolæ prædictæ a Fabro Stapulensi publicatæ illæmet fuerint, quæ a S. Hieronymo in L. de Scriptor. et a S. Augustino ep. 54. commemorantur, nemo nisi divinando tuto decernere poterit. Mihi fere certum, Joannem Fabrum, qui ex Ordine fuit PP. Prædicatorum, Commentarios nullus in præfatas Epistolas conscripsisse. In Romano Indice, quæ expurgari debent (in Jacobo Stapulensi). *Commentaria in Evangelia* recensentur, item in*

Epistolas Pauli, in Epistolas Canonicas. De tribus Magdalenis, item in Psalmos. — Idem *Mich. Trinitar.* de mutuis Epistolis Senecæ et Pauli. Lit. Lu. pag. 233. ait: Baronius fatetur eas antiquitus Scriptas, et a S. Hieronymo cognitatas atque probatas: In hac Controversia ultro complectimur sobriam ac circumspectam R. P. Joannis *Sianda* judicium, his verbis a Religioso Scriptore expressum: „Licet non omnes, quæ circumferuntur Epistolæ Sancti Pauli ad Senecam, et Senecæ ad S. Paulum genuinae sint, negare tamen cum aliquibus, inter S. Paulum et Lucium Annæum Senecam omne epistolarum commercium, durum mihi videtur stante testimonio S. Hieronymi in Catalogo Scriptorum, et S. Augustini. Epist. 54. ad Macedonium, qui asserunt, hinc inde Scriptas fuisse epistolas. Nec valet objicere: quod, si Paulus scripsisset *ad Senecam*, hujusmodi Epistolæ essent Canonicae: nam Canonica Scriptura illa est, quam talem esse Ecclesia declarat, quod de præfatis S. Pauli *ad Senecam*, non fecit quia non agebat de dogmatibus fidei, ad Ecclesiam spectantibus, sed scripta erant urbanitatis gratia, tamquam ad virum singulari eruditione celebrem, et quamvis ethnicum, fortasse Ecclesiae utilem: ideo non censuit inter Scripturas Canonicas fore reponendas.

Sianda (nem Sicanda) János Cisterciusi Szerzetes írt illy nevű könyvet: *Bi-*

Bibliotheca Polemica erről Mihály Trinit. e' képpen Lit. *Bi.* pag. 527. Sianda — Romæ edidit an. 1734. *Lexicon Polemicum* (seu vitas et errores hæreticorum) huic *Lexico* adjecit post *Indicem Contraversiarum*, quæ numero 67. clauduntur, *Bibliothecam Polemicam*, non omnibus numeris, meo quidem iudicio absolutam. Sed nimis forsitan perfectoriam et imperfectam; utilem tamen lectuque dignam, cum revera exhibeat syllabum præcipuorum scriptorum, et Operum contra hæreses editorum, sæpiusque indicet loca et tempora editionis. Circumfertur eusdem Authoris *Compendium Historiæ Universalis Romæ* excusum anno 1735. quod hactenus non vidimus.

STEPHANUS S. PROTOMARTYR.

sz. István első Mátyr. Jánosnak Jerusalemi Püspöknek idejében élt *Luciánus* Papja azon *Eklesiának*. *Chrysippus* szint azon *Eklesiához* tartozandó Papi személly elbeszéli az ő könyvében, melly *Fótziusnál* emlittetik codice 171. pag. 116. col. 2. mikép' találtatott-fel, *Luciánusnak* tett *Jelenés* után első sz. István Mátyrnak teste *Nicodémuséval*, és *Gamalieléval* (ki *Lutzianusnak* meg-jelent) egyetemben *Abiboéval*, ki *Gamaliel* fia volt, 's egy azon koporsóba temettetett az atyával. Sok nyavalyások meg-gyógyultak azon testek fel-találásakor; az első szent Mátyr koporsója segítséggel főképpen. *Protomartyris* maxime theca medelam adferente. *Photius* Co-

dice 171. p. 116. — Reperi in eodem illo Codice Eufkratii, (de quo mox, relatum ex *Chrysippo*) Pauli in lege magistrum *Gamaliel*em, et credidisse et baptizatum fuisse. *Nicodemum* item Nocturnum (quodam) amicum, diurnum etiam reditum, martyrioque coronatum; quem et *Gamalielis* patruelem hæc testatur historia. Baptizatum vero utrumque a Joanne, et Petro, una cum *Gamalielis* filio, cui *Abibo* nomen. Beatum igitur *Nicodemum* a Judæis, cum baptizatum eum in audissent, plagis multis percussum; quas cum fortiter ipse tollerasset, e vita post non diu decessisse. Hanc codexille (*Eufkratii*) Continebat historiam, eamque *Chrysippo* adscribebat, Hierosolymorum Presbytero, qui in laudatione *Theodori* Martyris, quasi aliud agens, *Luciani* cujusdam meminit, ejusdem æque Ecclesiæ Presbyteri, quo tempore Joannes Præsul eam sedem tenuit (— SCHOTTUS in *Notis*: *Luciani* de hac ipsa re, seu de apparitione *Gamalielis*, epistola extat encyclica. Vide sur. tom. 4. Baron. tom. 5. ad an. Ch. 415. et *Notas* Martyrologii 3. Aug.) Hic *Lucianus* nocte quadam, hora fere tertia, REVERA, non in Somnis, dicitur ea, quæ diximus, didicisse. Haec enim astantem ipsi *Gamaliel*em omnia revelasse: verum nimirum esse se *Gamaliel*em, a supradictis Apostolis, una cum *Abibo* filio baptizatum, et in eadem capsu collocatum. Esse et *Stephanum Protomartyrem* in theca Orientem

versus conditum, atque ad ejus pedes in altero scriniolo *Nicodemum* jacere, quæ item, per quos, et sub quibus passus esset, indicavit: thecâque post hæc proximam suum ac filii corpus continere. His dictis *Gamaliel* præcepisse *Luciano*, ne post hæc *reliquias* illas in sole et pluvia corumpi per negligentiam sineret. Terræ motum insuper ad hoc visum exortum, *multaque plurimorum* genera morborum hic curata esse, *Protomartyris maxime theca medelam adferente*. — Martyrol. R. 5. Augustii: Jerosolymis Inventio corporis beatissimi Stephani protomartyris, et Sanctorum Gamalielis, Nicodemi, et Abibonis sicut Luciano Presbytero divinitus revelatum est, Honorii Principis tempore. Lucianus Kafarnai Papnak-is modatott (talán, mert ott születtett). Lásd sz. István fel-találásáról Anyfsz. Egyh. Történ. 9 dik könyv. §. 23. p. 478. sz. Istvánnak Africai tsudatételit sz. Agoston bizonysága szerént, lásd Alz. Egyh. Tört. 9. könyv §. 26. 419-dik esztendő pag. 484. — A' mi *Eustratiust* illeti, kinek szakaszában foglaltatott Chrysippus-is, arról így ír Photius cod. 171. p. 116. Legimus librum *Eustratii* magnæ Ecclesiæ Presb. de vita functorum animis. — Triâ potissimum illi proposita. Primum quidem, beatorum animas, mox ut corpore solutæ sint, *operari* nec peatorum dumtaxat, sed et omnino, prout quisque meritis sit, omnium hominum. Animas illas, quæ multis sæpenu-

mero sese, variisque modis conspiciendas offerunt, in sua quamque natura apparere, nequaquam vero divinam virtutem in formas sanctarum animarum traductam operationes illas exhibere. — Tertium denique caput hoc studiose persequitur, oblata pro iis, qui in fide obierant, a Sacerdotibus sacrificia atque donaria, vel preces alioquin, supplicationesque, atque eleemosynas pro iisdem factas ad fidelium salutem, ac delictorum remissionem iis valere omnino, pro quibus hæc offeruntur. In his autem tertia offerre sacra refert, qui dominicæ ac triduanæ resurrectionis mysterium in precationis subsidium atque auxilium adsumant. Novendialia similiter, quod post Octavum a resurrectione diem visus iterum a discipulis est Christus. Præterea quadraginta etc. — *Schotus* hic in Scholio: „Antiquum hic mihi morem nota, vita functos, sacrificiis, precibus, atque eleemosynis juvandi. De quo et S. Joannis Damasceni extat Oratio, in qua etiam tria hæc sacrificandi intervalla observari olim solita videbis.

STOBBEUS Cyörgy Lavanti Püspök, 86. esztendős korában, 1618-ban halt meg. Lásd az Anyasz. Egyház Történet. 28. dik könyvében Leveleinek emlegetését. §. 13. p. 20. Nyomt. Kólosvárott. 1788.

STOBÆUS János, Diokletziánus Ts. idejekor egy nagy könyvet írt, 's a' Görög Írók oktató mondásit abba helyhez tette. Fotzius méltán ditséri, Canter Gulielm

Görögből deákra fordította, 1543-ban a' mi még ki nem veszett, mert az a' nagy munka négy könyvből állott; 's már alig vagy on meg három egészszén belőle, úgy mond Schott. Fotzius Jelölője, ki-is a' kivett részeknek fel-keresésére ösztönözi a' Tudósokat, az Augusztai könyvház segítségével is, mellyből már sok veszni indult könyvek kerültek-elé p. 114 in Scholio Photius cod. 167. p. 110. *Joannes Stobaei Eclogarum, Apophtegmatum, et vitæ præceptionum Libri IV. Legimus Joannis Stobaei Eclogarum, Apophtegmatum, et præceptionum vitæ Libros quatuor voluminibus duobus. Dedicat eos sestimio (al. Epitimio) filio. Collegit autem e Philosophis, poetis, Oratoribus, etc. ut dubium nonnihil filii ingenium, componeret, meliusque redderet. Primus autem Liber totus est Physicus; alter deinde aliqua sui parte ad Sermonem abinitio pertinet: cætera vero et longe maxima, ethicus est. Tertius denique, et quartus, pauca si demas, ethica rursum, et politica continent. (quin et oeconomica quædam ait Schottus in margine) Primus itaque Liber capita complectitur LX. (SCHOT. hic: Habes ea omnia, aut pene omnia Græce et Latine a Gul. Cantero edita pridem sed aliter alicubi distincta, multis in locis corrupta et mutila) — Postquam de Deo differuit (Stobæus) cunctorum eum opificem esse, et providentia sua gubernare universum, secundum caput de iis agit, qui*

providentiam tollunt, divinasque facultates eas, quæ illam ipsam ad universum administrandum consequuntur. 3. deinde de constituta a Deo justitia ad hominum facta inspicienda, et peccata punienda. — 10. De Principiis et elementis atque universo. — 19. De motu. 23. 24. etc. De mundo, coelo, sole, luna, via lactea, cometis, mari, ejus æstu etc. 60. De respiratione, ejusque affectibus. — *Alter* deinde Liber sexet quadraginta absolvitur capitibus. (*Schott.*) e quibus vix tria integra in edit. *Canteri* etc.) c. 11. Pietatem erga Deum colendam esse. 12. Piis ac justis numen (*τὸ κριττον*) auxilio esse. 16. Non e verbis sed moribus de homine esse judicandum etc. 3tius capita continet 42. De virtute, vitio, etc. 4ti Libri capita 1. De Republica. etc. 55. De sepultura. 57. In vita functos non esse exercendam contumeliam etc. — Philosophi autem ex quibus ista collegit, hi fere sunt: ægineus. Æschines socraticus. - - Archimedes, Architas — Berosus Boethus, Bortinus. Callicratides — Ecphantus, Heraclitus, Hermes, Moderatus, Timæus, Thales, Theophrastus, Æschylus. Euripides, Plato, Platinus, Socrates, Solon, Zoroaster, Æschines, Agathon, Hypparchus. etc. etc.

Négy száz isméretés, és (nálom) is méretlen könyvíró Filozófusok, Poeták, Orátorok, Historikusok, Királyok, Vezérek Bizonyságaival él *Stobeus* ezen nagy

Oktató könyvében. Photzius pag. 114. Ceterum utile hoc opus. etc.

T.

TÖRÖKÖK 1802-dikban. Erdélyi Szebenbe, 3-dik Augusztusban, a' Bukereliből érkezett Kurir azt a' hirt hozta, hogy a' tsendesség és bátorság Bukerestben ismét helyre állott: *Pazmán Oglu* serege a' Dunán keresztül veretett; a' fényes Porta részéről *Oglu* ellen rendelt Vezér bátorságos kvártélyba szállott seregével együtt. A' Bojárok közül sokan a' kik hazájokból el-utaztak, 's Szebenbe, Brassóba, 's a' körül belől lévő helységekbe futamodtak, már hazafelé fel-kélzültek. Azomban a' Portát az othon való káborgás igen hányta vetette. Julius havában az Anglusok, kiknek haszna forog a' *Levántei* kereskedésbe, egy Deputátziót küldöttek Londonban Havkesbury Státus Titoknokhoz, hogy azt megtudják bizonyosan, ha vallyon a' fényes Porta Birodalmaiban lévő zürzavarok, mellyek a' nagy Urat végső veszedelemmel láttatnak fenyegetni, nem lesznek-é a' Levántai kereskedésnek kárára? egyfzermind kérték, Havkesburyt az-eránt, hogy adódjanak nekik két hadakozó hajók, hogy azok segítségével tulajdonaikat bátorságba helyheztehessék azon esetben, ha azokat

a' Török Birodalomból kéntelenítettnek el-
szállítani. A' hajok meg ígértettek; de a'
felelet e' volt: Az Angliai Miniftereknek
nints okok annak el hívésére, hogy vala-
melly Hatalmasság tzélba vette volna a'
Török Birodalom el-osztását, vagy meg-
tsonkíttását. Mások az-alatt azt repesket-
ték, hogy a' Frantziák a' Muszka Udvar
meg-egyezésével *Morea* fél szigetét el-fog-
lallyák; és hogy ezen tzél el-érésére ti-
zenegy ezer Frantziák ültek volna Olasz
Ország ki-kötő helyeiben hajókra. De ezek
a' hírek meg-tzáfoltattak azal: hogy a'
Frantziák és a' fényes porta közt a' bé-
ke-ség meg-erősítettett; olly szerentsés volt
Párisban *Galeb effendinek* a' Sultán tellyes
hatalmu Ministerének igyekezete: azért
Kpolyban három napi innep fordíttatott a'
közönséges örömrre. Meg-békült a' Sultán-
nal Pásmán Oglu-is, a' mi a' Belgrádi
Jantsárok fejére egész menykő-ütés volt.
Vévén tudniillik a' parantsolatot a' Nagy
Urtól Pásmán Oglu, hogy a' Belgrádiakat
alázza-meg, ellenek indúlt. 12. ezerrel.
Morava vizénél ki-állottak a' Jantsárok,
's minden Belgrádiakat fegyverfogásra in-
dítottak. Sokan azokközül a' Semlini Contu-
mácia házhoz által hordták egyeket másso-
kat örízetre; mindenütt nevek-dett a' zürza-
var. Ezek 16. 7-berben irattak Semlinből;
21-dik 7-berben ugyan onnan: hogy nem
Ogluval; hanem *Jussum Atyával* ütköztek-
meg a' Belgrádi Jántsárok; a' két részről

700 embernél többen hullottak; azután öszve-békültek. Ismét Zemlinből October 7-dikén: Egészszen le-tsendesedett Belgrád, miolta meg-essett a' *Jussum* Agával való békélés. Az Aga gyakran meg-látogattya a' városiakat azolta. Sok idegenek mennek Belgrád' nézésére, kiváltképpen azok-közül, kik ennek-előtte a' Pásmán Oglu seregenél szolgáltak; de azután töle el-botsáttattak. — A' Török meg-egyezett az Orosz Tsászárral az eránt, hogy a' hét szigetek Respublikájában visszafszeressék a' tsendesség. Sőt Török *Corveten* jutott Otrántóból *Corfuba* az Orosz Tsászárnak tellyes hatalmu *Ministere Gróf Mocenigo*. Minekutánna a' Nápoly országi partokról vele jött orosz hajók *Corfuban* elrendeltettek volna, 21. Augustusban a' többi között a' Corfui Szenátusban így szólott: Az Orosz Tsászár ő Felsége akarattya szerént. Mind a' szárazon, mind a' tengeren lévő erönk egyesíti magát veletek arra a' kívánt tzełyra, hogy a' köztsendességet bátorságba helyhesztesse, és hogy a' Törvények, 's a' Kormány szék Tisztei eránt való betsületet meg szerezze és mind a' magános, mind a' közönséges birtokokat bátorságossá tegye. Részemről reám van bizva egészen az a' hatalom, melly erre meg-kivántatik. Adjátok alá magatokat ő Tsászári Felsége oltalmának. 's a' t.

TOUSSAINT Domingói Generális, kinek Történetit meg-írtam a' Mkház 19-dik szakaszában, mire jutott 1802-dikban a' Frantzia földön? így írja-le a' Mhmondó Octob. 5-dikén. Páris 20. Septemberb. *Toussaint* Felesége és gyermekei Bayonnéban maradnak, készittődik a' kastély számokra. A' mi magát *Toussaintot* illeti, azt mondják rólla, hogy a' Besánkóni várban fogja végzeni még hátra lévő napjait. A' kik még ennek, tsak a' minapában-is hires Fekete Generálisnak baráti voltak sz. Domingo szigetében, azok *Tortue* szigetébe vették magokat. (*Tortue* sz. Domingó avagy Hispániola szigetéhez közel fekszik).

V.

VELESIUS Marchio, másképp *Fagiar-*
*du*s Péter ismét más irással *Faxárdus* Péter.
 A' Magyar talán így írná 's mondaná-ki:
Faszard Péter. Tudniillik, a' mint a' Zsi-
 dó folytatásim néhányszor meg-mutattyák
 a' J = G - betü némelly Nemzeteknél i.
 másoknál zs módra mondatik-ki. Azért *Gi-*
mel = Zsimel. *Praga* = Prája. *Geysa* = Jesa,
 's a' t. — Ez a' nagy tudományú Spanyol
 Ur tizenhat féle könyvekből öszve-szedte
 azokat a' Görögül írt új Testamentomi Igé-
 ket, mellyek a' Vulgáta Deák igaz való-
 ságos egyezését a' Göröggel, bizonyíttyák.
 Azokat a' közönséges Görög olvasástól kü-
 lömböző igéket tulajdon kezével *miniom*
 szinnel és fejtékkel gyönyörűen le-írá a'
 Izéleire annak a' Görög új Testamentomi
 Görög könyvnek, mellyel bírt. Tsipdezék
Faxárdnak ezen külömb - külömb olvasású
 igéjét a' nem kátholikusok, *Variantes Le-*
ctiones; de azokat *Faxárd* azon régi köny-
 vekből szedte-öszve, mellyeket ök-is meg-
 betsülnek, és Szenteknek tartanak, 's ha
 nem betsülnének, nagy és orvosolhatatlan
 vágást ejtenének a' sz. Régiségben. *Mil-*
lius, A catholicus harmintz esztendeji fá-
 radsága után, mellyet az új Testamentomi
 sz. Írás ki-adásában töltött, nem tudott
 két három gántsnál, és a' mint ő nevezi

költeménynél, töbre mutatni *Valesi Faxard Variáns Lectiójiban*. *Millius Prolegomen in nov. Testament. Græcum apud Hermann. Goldhagen in Præfat. Novi Testam. Græci edit. Mogunt. anno 1753. pag. XIV.*

„Hujusmodi fictam et formatam unam, alteram, tertiam videas in hac *Velesiana sylloge*, non item multas, quod primo intuitu suspicaberis. — Apud eundem Goldhagen Præf. pag. XIII. Joannes MARIANA S. J. Tract. pro edit. Vulg. c. 17. *Ad novi Testamenti Graeci exteriorem marginem, MINIO *) varias lectiones, sua manu, suoque labore, sexcedim Codicum facta collatione, plerasque VETUSTATE insignes adjecerat Petrus Fagiardus, VELESIUS Marchio. Eisdem vulgavit de la Cerda S. J. in Adversariis sacris, cap. 91. ubi ita ait: Dono Reverendissimi Joannis Marianae e Societate nostra habeo Exemplar novi Testamenti (Græce) in quo variae Lectiones sunt manu transcriptae, excerptae ex Exemplari, quas item manu propria adnotarat illustrissimus Marchio VELESIUS Petrus Faxardus, facta collatione sedecim exemplarium, in quibus erant octo ex Bibliotheca Regia beati Laurentii. - - Testamentum id Graecum est, et excusum; Notae omnes Graece item et manu scriptae. Goldhagennek Görögül ki-adott*

*) A' MINIUM ismértéröl, lásd hofszasan a^o Mkháznak ezen 20-dik szakaszában a' Zsidó szók egyeztetésének XX-dik folytatását.

új Testamentomáról lásd Mkház 10° dik szakasz. tit. *Babilon* a' pag. 9 10. 11. *Máriának* meg-ismertetem az Afz. Egyh. 4 dik Részében, vagy szakaszában 23 dik könyv. §. 13. 15. *Kolosv.* 1788 ban. *La Cerdát* pedig szint azon szakaszban 31 dik könyv. pag. 243. 244. §. 11. — MATTH. 23 v. 38. *Ecce relinquetur* Vulg. Græca ἀφίεται. *Velesii* var. Lect. ἀφίεται) *vobis domus vestra deserta.* — *I. Timoth.* 5. v. 5. *Quae autem vere vidua est, et desolata, speret* (Vulg. Gr. ἠλπικεν. *Veles.* var. Lect. ἐλπίζετω) *in Deum* IBID v. 7. *Et hoc* (Vulg. Gr. ταῦτα. *Velesii* Var. Lect. τῆτο) *praecipe, ut irreprehensibiles sint.* — ACT. 23. 7. *et soluta est multitudo.* (Vulg. Græ α καὶ ἐχίωθη τὸ πλῆθος. *Veles.* Var. Lect. ἐλίωθη τὸ πλῆθος. ACT. 20. v. 24. *Sed nihil horum vereor:* (Vul. Græc. ἀλλ' ἔθενός λόγον ποιῆμαι. *Velesii* Var. Lectio: ἔθεν τέτων φοβῆμαι.) Akár hol fel-üttetik *Goldhagennel* az új Testamentomi Görög sz. Írás, jobbára elé-fordúlnak *Velesiusból* e'féle Váriánsok. Hasonló Váriánsokat ad-élé *Goldhágen* a' *Coptus*, avagy Egyiptomi Göröggre tett fordításból. Lásd Mkház 13 dik szakasz. tit. *Koptusok.* a' pag. 138. A' Deák Vulgáta *egyenességére* Ízolgálnak mind ezek, mind egyéb nevü *Váriánsok*, mellyeket Præf. 9. levelétől fogva meg-nevez. Illy kutfejek: p. o. *Aetiopica versio.* — *Mstum Alexandrinum.* — *Arabica versio.* — *Codex Ms. Baroccianus.* — *Msta Bibliothecæ Bodlejanæ.* — *Msta Cantabri-*

gensia. — *Claromontanus Codex.* — *Msta Bibliothecæ Colbertinae.* — *Gothica versio.* — *Petavii Senatoris Parisiensis Codices tres, antiqui et præstantes.* — *Covelli Joannis Msta quinque diversæ antiquitatis.* — *Collegii Liacoln. oxon. Msta duo.* — *Magdalensis oxon. Collegii Msta duo. Codex Ms. collegii S. J. Molshemii.* — *Collegii novi Oxon Msta duo.* — *Vatican. Ms. N. T. Msta Roe, quæ nempe e Turcia Thomas Roe attulit.* (*Roe Tamásról lásd. Mkház 10-dik szakalz. Jerusalemi sz. Cyrillushoz adatott Jelöléseimet pag. 309.*) — *A' Mindenféle nyelvű sz. Írásról lásd Mkház 18-dik szakalz titulo Le Long a pag. 71.*

A' ZSIDÓ SZÓKNAK

A' Magyar és egyéb Nemzetü Szókban található hasonlításának

XX-DIK FOLYTATÁSA

זָהָב = ZAHAB, olvashatni *zsov*,
 Arany, aurum, elhagyván a' *v* be-
 tüt, marad *zso*. A' *scho* vagy *zso* a'
 Birmánoknál = arany. *Zso mahadu* zso
 = arany-mahadu. Ez a' Gaudma Gau-
 bálvány temploma' neve. דַּי = Dai, dma
 vagy, *Di*, omnipotens, mindenha-
 tó, öligíthető. מַהְלָהּ = *mehhalah*,
 excellentia, felségesség. A' *mahadu* Maha-
 az előtt, vagy, más szájban, *meha-
ladu lehetet, 's azt a' felségesen öli-
gíttőnek nevét ruházták a' Pegui du.
 Birmánok az ő *Gaudma* bálványok
 templomára. Arról hozzászól a' tu-
 dósítás a' Magyar könyv-ház' 17-
 dik szakaszában, titulo *Rangu. Pegu.*
pag. 150. 159. valamint a' *Gau-*
dma, Pra, Ti, Bud, 's más *Birmán-*
szók fejtéséről is a' Zsidó 17-dik
 Folytatásban a p. 215. ad p. 127.*

קוּם = *kum*, vagy is *qum*, sur-
 gere, stare. *qim*, substantia, *Qvium*,
 a' Chaldéusoknál, statutum, rend-
 tartó — törvény; a' Birmánoknál

kium. *kium*, annyi, mint klaszrom; mint-
ha mondanád: rendtartó (lakhely)

claudo. A' kalasfom a' כלא = *cala*, clausit,
coercuit - szóból eredett, a' claudó-
val-együtt. A' *kium-is* az előtt *klium*,
vagy *klaum* lehetett.

kalap. חלה = CHALAPH, mutavit.
שמלה = *szimlah vestis*. GENEZ. 35.

2. *ac mutatae vestimenta vestra*. Ve
hachaliphu szimloiteikem. A' *bege-*
is ruhát jelent; 's a' hoz hasonló

bekes a' *bekes*. ruhát tesz a' *lebusch* szó-is;
de sem e'hez, sem a' *szimlához* ha-
sonló ruhát jelentő szó nem jut
eszembe; a' külföldi szókban jár-
tossak, tudhatnak hasonlót: a' *ka-*
lap talán a' változást jelentő *chalaph-*
ból származott; mivel hogy a' *tsut-*
tsa, köre, teteje annyiszor változik.

GENES. 35. v. 3. *surgite, et*

kum. *ascendamus in Bethel*. ve naquma,

allér. ve nahhaleh Beit-El, *ut faciamus*

bethaus. *ibi altare Deo*; ve æheszeh scham

zabi. mizbeach (mactatorium) la El hag-

szoros. honeh aothi (olzi) be jom szoriti;

qui exaudivit me in die tribulationis

gyónni. *meae*. גונה = *ghone*, exaudiens, *et*

socius fuit itineris mei. va jehi hi-

maddi ba derek ascher halaketti.

טמן = *taman*, infodit, abscon-

temető dit. hasonló temető, az-előtt, talán,

temető. GENEZ. 35. v. Vaitenu el

νεκρος. Jacob eth col Eelohei ha-necar as-

cher be jadam, *Dederunt ergo ei omnes deos alienos, quos habebant, re eth ha-nezamim, ascher be azneihem: et inaures quae erant in auribus eorum: va ittemon otham Jacob tachat ha-alah ascher him Schecem at ille infodit ea subter terebinthum, quae est post Urbem Sichem.* A' Mk-házban a' felé utazók a' fok népek-nél lévő keletét a' fülfüggőknek, mutogatják.

násfa.
és

é e +

הגה = HAGA, meditatus est. *hegeh*, loquela, sermo. Abból eredhetett az *Ige*, verbum PS. 2. *Quare fremuerunt Gentes, Lamma ragschu goim, et populi MEDITATI sunt inania?* u le aummim IHEGU rik.

Ige.

uomo.

זבח = ZABÁCH, mactavit. olv. *Zsavach*. Abból eredhetett a' *Scha-Schafot fot*. ölö hely.

זוהר = ZAHAR, splenduit, monuit, fényesedést, intést jelentő szó. *zohir*, fény. olvashatni *zohar*, *zsohar*. Ebből eredhetett a' *Sugár*.

Sugár.

זה = ZEH. hic. viszsa olvastatván = ez.

פתח = *Phatach*, aperuit. *phatach*, ostium, janua. olv. *pate* ebből *pateo*, *patens* — *maphteach*, clavis. *Ephpheta* adaperire. *Ehez* hasonló *ephetmea*, ἐφημερα, præcepta. (quasi aper-ephetmata voluntas per verba) *odyssæ*. 4. v.

353. *Menelaus ad Telemachum.*

Semper enim volunt dii nos
meminisse praeceptorum.

οἱ δ' αἰεὶ βέλοντο θεοὶ μεμνήσθαι ἐφετμέων.

οπη = RACHAM, intime dilexit, misertus est. *Rachum* misericors. hasonló ὄρχαμος, Rex. princeps, ex ἀρχή, principium, vagy talán ex *ræcham*, elejbe vetvén az *a*, vagy *o* betüt; a' mi szokott toldalék. *odys.* 4. v. 316.

Ατρείδῃ Μενέλαε διοτρεφές, ὄρχαμε λαῶν.

Atride Menelae Jovis alumne rex populorum, (vel potius, intime dilecte populis) *Δέπ szerelme*. Illett-is Telémakus szájába illy értelemben az *orcham* szó, hogy, tudakozván Menelaustól az attyáról, kegyességét emlegesse, melly szerelmessé tette őtet népe-előtt. *Imádság* *Menelae, néped szerelmes, irgalmas Királ'ya, kegyes Fejedelme: orchame láon*. Meneláus maga-is emlegeti tulajdon imádságit: vitéz katona, imádkozó Fejedelem volt. Midön arra a' nagy dologra, hogy *Proteust* meg-fogja, három válogatott társával ballagott. A' tenger partyához mentem, úgymond, három társal, plurima diis supplicans, πολλά θεῶς γυνόμενος. sok imádsággal esedezvén a' mennyeiekhez; kiket pogányúl isteneknek nevez. mind maga, mind *Próteus*, kivel osztán beszédbe eredt.

חָתָר = ATÁR. Chald. Hely. hasonló *Határ*.

határ.

כַּנְנָה = BABA, pupilla. külömb *pupilla* ki-mondás szeréat, emez amabból eredhetett.

מִינָה = MIN. Species. hasonló a' Fr. *Mine* = species, forma, ábrázati tünemény. A' *Min*ből, eredt a' *temuna*, imago, gloria, gloriosa species, az Isteni ábrázatnak a' Mennyei Szentek elejbe terjedt ditsőséges tüneménnye. PSAL. 17. Hebr. Vulg. 16. v. 15. *Ego autem in justitia apparebo conspectui tuo: satiabor cum apparuerit GLORIA TUA*. ani be tzedek æchezeh phanejka: æszebbehheh bé hakitz *TEMUNATHEKA*. *Hakitz*, *evigilare*.

Mine

ész

חֲנֵנֶפֶת = HHENEPH rámus, ág, *hhenepha*, vagy, *ghenepha* femin. ramosa, frondosa. hasonló je-genefa. *jegenyefa*. *populus nigra Nyárfa*, *nyeta*. *populus alba*.

Jege-

nyeta.

חֲנֵנֶפֶת = *ghanat*, alligavit, annexit, *al. circumdedit*. Ebből talán gond. a' *gond* eredett.

חֲקָדָה = HHAKAD, ligavit. Abból akadék akad akadék.

פָּתַח = PHATACH. aperuit, re-fexit, explicuit. hasonló פָּתָר = PHATÁR, interpretatus est. A' ph, patere olvastathatott *p. módra*, 's így abból forrhatott: *patere fecit*.

שָׁמָא = SCHAMMA, a' Zsidók-
nál átmétkodásra méltó valamit; az
Arabsoknál *magasságot* jelent, *Scha-*
ma a' Mórókúál annyi, mint ég.
A' sz. Írásban is *ha-Schammaim*, an-
nyi, mint ég, egek. A' Magyar
ég a' Brebereknél *Igná*, az eléje
hasonló ehez, *Ig*, ég. a' vége *na*
talán tsak annyi mint *a*, az. Mind
a' kettő a' *gaah*, magasságot, felsé-
ges ditsőt jelentő szóból szármoz-

Schme- hatott. — שָׁמָא = Szamách, lætatus
cken est. abból *Schmecken* forrhatott.

Alma שְׁמַתָּה = HA ALMA Virgo. Non
qualiscunque puella, vel Virgo, sed
Virgo abscondita, quae parentum
diligentia sit custodita S. Hieronym.
ISAIAE 7. 14. *Propter hoc dabit Do-*
minus ipse vobis signum. Ecce Virgo
conciptet, et pariet filium, et vocabitur
nomen eius Emmanuel. Lacen iitten
Adoni hua lacem aoth, hinneh
ha almah HARA, ve JOLEDEHT
ben, ve karath Schemo: *hhimmanu*
El. — Így a' mostani pontok sze-
rént. A' közönséges szüz leány ne-

vetula ve, nem *Alma*, hanem *bethula* =
בְּתוּלָה. A' Filia pedig = bath. pl.
בְּנוֹת = benoth, filiaë, 's holott b =

Venus v: ה = s. olvasni lehet, *venus* הָרָה
harah = concepit. in utero habuit.
holott pedig a' præteritum, sokszor
futurum — erejü, 's Aquila előtt a'

HARAH szót Isaiásnál minden Fordítottó futurumra fordította, a' HARAH anyyi, mint concipiet. vagy, *in utero habebit*, a' mint sz. Máté fordította. MATH. 1. 23. *Ecce virgo in utero HABEBIT, et pariet filium, et nomen ejus Emmanuel, quod est interpretatum, Nobiscum Deus.* Sára afszozynak terhese lettsége így adatik elő Zsidóul: va-tahar, szint azon *harah* szóból. GENES. 21. CONCEPITQUE, et PEPERIT *filium in Senectute sua*, va TAHAR toled. A' tahar szóból eredett a' *teher*. és *terhes* (afszozony) — Duhamel in Isaiaë 7. v. 14. *Propter hoc dabit Dominus ipse vobis signum. Ecce Virgo concipiet.* etc. ex S. HIERON. etc. Quando dicitur: *Dabit Dominus ipse vobis signum, novum debet esse atque mirabile.* Sin autem juvencula, vel puella, ut Judæi volunt, pariat, quale *signum* poterit appellari? — Hoc tamquam omnium miraculorum maximum promittit Deus iratus huic principi (Achazo) ut insinuet, se missurum Filium, eumque salvaturum homines licet indignos, ex pura sua misericordia. *Aquila.* primus hunc locum male vertit per *adolescentulam*, et loco futuri temporis, ut habent LXX. et *Matth.* vertit, *concipit et parit*, ut

terhes

faveat Judaeis, qui hoc vaticinium
 de *matre* Ezechiae perperam inter-
 pretantur. Alii de filio Isaiae inter-
 pretantur, quem genuit ex Prophe-
 tissa, cujus nomen reditum Judaeo-
 rum futurum prophetice designat,
 et secum eum ducit Isaias ut pro-
 tectionis divinae argumentum. Sed
 is ad summum figura est Christi;
 qui ex peata Virgine nasciturus erat.
 Incredulo Regi non datur signum
 praesens, sed futurum, ut *Mosi* Exo-
 di 3. v. 12. Haec dicit Isaias anno 4.
Achaz, cum *Ezechias* jam natus es-
 set 9. annos. Itaque parvulus ille
 non est *Ezechias*, nedum *Jasub*,
 qui jam natus erat. — A' szüz Má-
 ria Istén Annja *malasztal tellyes*, gra-
 tia plena. A' plena Zsidóul *mloa*
 מלוא. olvashatni *mlea*. 's az *m* helyi-
 be *p* betüt tévén; *plea*, *plena*. ISAIÆ
 6. 3. MLOA col ha aretz cebodo.
 PLENA est omnis terra gloria ejus.
 πλήος. ε. plenus. — *Tellyes* a' szüz
 Mária *malasztal* mind maga számá-
 ra, mind a' mi segítségünkre. Lásd
 J. B. M. *Concionum pro Dominicis*
 annus unus. Tyrnav. 1767. S. Ber-
 nard. *serm. 2. de Assumpt. B. M.*
 Quis enim vacuum dixerit, quam
 salutat Angelus gratia plenam? Ne-
 que hoc solum, sed adhuc quoque
 in eam superventurum asserit Spiri-

πλήος.
 plenus.

tum Sanctum. Ad quid putas, nisi ut etiam superimpleat eam? Ad quid nisi *adveniente jam Spiritu plena sibi, eodem superveniente, nobis quoque superplena, et supereffluens fiat?*

גיר = GIR. olv. *Zsir*. Calx, mész Hasonló *Zsir*. A' Birmánoknál a' *Gi* (talán *Zsi*) olvasztott vaj. Lásd Mkház 17. szak. tit. *Rangun* p. 148.

גוז = GÜZS, frigmentum, ramentum, pulvis. *morzsalék*. A' Magyaránál a' *guzs* = öszve-fonyatott, 's üreges kerekre erőssen öszve-szorított néhány veszfő vagy kötél, melly a' hajónak ki-lyukaltott farába alkalmaztatik; így a' *guzsba* evezőnyel eresztetik; a' *guzs*-nál fogva erőssen huzattasék. A' Zsidó *guzs*, a' mennyire *morzsolt* garmadát jelent, eredete lehet ezen Magyar szónak *zuz*, *zuzás*, melly szó eleintén így mondathatott-ki: *zsuz*, *zsuzás*. A' Tséplők *öszve-zuzzák* a' kéve fejét, 's a' *zuzás*-után eredett garmada, pelyvával, 's gabonával elegyes morzsolékos garmada; míg fel nem szóratik.

מנה. MANAH numeravit, perfecit. Mina, libra, pondus. pars, portio; a' mint tudniillik olvastatik, *Maneh és Maneh* módra. Ebből eredhetett a' *Minium*, mellynek Magyar *Minium* nevét is *Miniomnak* mondja *Paris-*

zsir.

zsi.

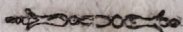
guzs.

zuz.

pápai, némellyek *tzinobriom* nevet
 adnak néki. A' *Minium* az ezüst bá-
 nyákban találendő veres porból tsi-
 nált folyadék, mellyel írni, festeni
 lehet: mikor készíttetik, mérges
 párázatu. *Miniummal* a' szép írások
tzifrázta-fel; már igen régi idők-
 től fogva. *Plinius* Hist. Natural. Li-
 bro 23. cap. 7. pagina 591 Edit:
 Basileæ. An. 1549. *Minium* in volu-
 minibus *Scriptura* quoque usurpa-
 tur, *clarioresque* literas, vel in
 auro, vel in marmore etiam in Se-
 pulchris facit. *Denis* a' Bétsi Tsá-
 szári könyvház írott könyveit elő-
 számlálván *miniummal* tzifrázott bé-
 tükre, és képekre - is mutat. Lásd
 Mkház 9-dik szakasz a p. 139. Egy
 arannyal írt, és *miniummal* tzifrá-
 zott Zsoltáros könyvet emleget a'
 többek közt pag. 144 Mkház 9. sz.
 psalterii Codex latin. Seculi 8 vi,
 in 4-to, *totus auro*, vel hodie niti-
 dissimo scriptus, titulis vero MI-
 NIATIS, et literis initiorum vario
 colore speciosis. Talán a' rubricán-
 is a' *miniumot* érti *Denis* Mkh. 9.
 szak. p. 169. Codex DCXXXI.
 currente calamo scriptus, et *rubri-
 cis* enotatus; mert a' *Minium* piros.
Plinius citato cap. 7. szólván a' *Mi-
 niumról*, azt *rubricának* - is nevezi.
 Autoritatem colori fuisse non miror:

jam enim Trojanis temporibus *rubrica* in honore erat, Homero teste, qui naveis ea commendat. *Miton*, vocant Græci *minium*, quidam *Cinnabari*. — Neque alius est color, qui in picturis proprie *Sanguinem* reddat. — *Cinnabaris* adulteratur sanguine caprino, aut sorbis tritis. — (Syncero minio) cocci nitor esse debet. — Qui minium in officinis poliunt, faciem laxis vesicis illigant, ne in respirando perniciosam pulverem trahant, et tamen ut per illas spectent. *Idem* supra: Invenitur in argentariis metallis *minium* quoque, et nunc inter pigmenta magnæ autoritatis, et quondam apud Romanos non solum maximæ sed etiam *Sacræ*. Enumerat Autores Verrius, quibus credere sit necesse, Jovis ipsius Simulacri faciem diebus festis *minio* illini solitam; triumphantumque corpora etc.

מנו = Mi Noách. vagy, *Minoe*, az az: Noéből (szakadt maradék.) Ebből pedig *Minyæ* = Noéből eredt (Thesáliai) nép *Phagasch*. futást jelent, occurit, incurit. *Sus* = Lószárnyos ló volt a' mese szerént a' *Pegasus* nevű ló, hogy gyors futá- *Pegasus* sa jelentessék 's a' t. Lásd 5-dik Zsidó Folytatás. Mkház 12-dik szak. p. 80. A' hol így-is fejtetik: p = a',

gah = gloriosus, magnificus, *Sus* = Ló. p — *gah-sus* = a' ditső l. *pegasea puppis* = gyors hajó. *Argos*-nak hivattatott, 's leg-első hajónak költetett lenni az a' hajó, mellyen példa-nélkül a' tenger há-
Argos. tára mervén szállani az Argonáu-
 ták = az *Argos*-hajóba szállott Mi-
 niások, Jásonnal, Colchisba utaz-
 tak az arany gyapjuért. *Argaz* =
 ארז = Arca, Cista. capsella. bárka.
 Ezekből meg-lehet fejteni *Ovidius*
 ezen verseit: METAM ORPH. L. 6.
 fine. et L. 7. initio.

Ergo ubi concessit tempus puerile
 juventæ,

Vellera cum *Minis* prima petiere
 carina.

Jamque fretum *Minyæ Pegasæa* pup-
 pe secabant.

Aron. 1. Reg. 6. 15. *Levitæ autem de-*
posuerunt arcam Dei eth — Aron Je-
 hova) ET CAPSELLAM, *quæ erat*
juxta eam (ve eth ha-ARGAZ,
 ascher aitto.) *in qua erant vasa au-*
rea ascher bo celi zahab. Az Argáz-
 hoz hasonló mind az *Argos*, mind
Arca az *Arca*. — Arka a' Tsókaiaknál
süveg. Lásd Mkh. 17. szak. Perouf-
 se pag. 140.

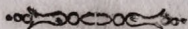
הרומ = A' DOM, sámoly ha-
domb. sonló a' *domb*. Dombokat szoktak

hänni a' Török gyözök, a' merre
 utaztak. Láttam a' félieket Fehér
 Vármegyében. A' *Dum, dam, ha*
dom-ról lásd Mkh. 13-dik szakasz.
 A' *Zsidó szók* hasonlításának 8-dik
 folytatását. pag. 165. Lásd az a'
 féle dombokról Mkh. 12-dik szakasz
 tit. *Oetting* pag. 191. *Dallavai My-*
siáról. pag. 166. Wir sahen einen
 hohen Erdhaufen. — — Dergleichen
 Hügel sieht man hier und da als
 Denkmäler der Fortschritte der sieg-
 reichen osmanischen Waffen.

Török
 domb.

אדר = *Adr. Adur.* Februar ha-
 vat, palástot, nagyságost, jelent.
 Abból eredhetett az *Adria* tenger
 neve, melly *Velentzénél* végződik,
 's mind *Olasz Országot*, mind an-
 nak *Napkeleti ellenít* nyalván, az
Jóniai tengerbe nyúlik. Mind ez,
 mind az *Adriai*, része a' *Mediterrá-*
numinak. DUHAMEL in *Actor.* c.
 27.v. 27. *Sed posteaquam quarta deci-*
manox supervenit. navigantibus nobis
in Adria circa mediam noctem, su-
spicabantur nautæ apparere sibi ali-
quam regionem. Mare Adriaticum
 non modo sinum Venetum, sed et
 Jonium quoque mare complectitur.
 ex Strabone. Itt Duhamelnek egy *
 = tsillagos Jelölöje tsatázva mond-
 ja, hogy Strabót rosszul érté Du-
 há mel; mert Strábo a' Venet öböl-

Adria.

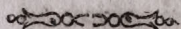

nél külleb soha sem teszi Adriát azon öbölön kívül esik az *Jóniai tenger*, és így, holott az *Adriai tengeren* volt *Melita*, a' hol sz. PÁL meg-szállott a' hajó-törés után, nem az Afrika tájü *Melita* az a' szállás; **Melita**, hanem *Meleda* sziget, vagy *Melade* **Meleda** Nona és Zára ellenében közel a' Dalmátziai parthoz. *Jonium mare* (ait Plin. *Hist. nat.* L. 4. c. 11. p. 55.) *Græci et Jonium dividunt in Siculum et Creticum ab insulis. Ibid.* L. 3. c. 8. *Insulae sunt in Africam versæ, Gaulos, MELITA. Ibid.* L. 3. c. 25. fin. p. 49. *Inter quam (Coryram) et Illyricum, MELITA, unde Catulos Melitæos appellari, Calimachus autor est. — ACTOR. 28. v. 1. Ut cum evasissemus, tunc cognovimus quia Melita insula vocabatur.* A' Duhamel Jelelôje morog azokra, kik ezen a' *Melitán* nem ama' *Melade* szigetet, melly az *Adriai tengerben* fekszik, értik, hanem az Afrika tájít. A' kik neki azt mondják: az Afrikai *Melita*-is az *Adriai tengerhez* tartozandó sziget *Strábo* szerént, azokat ki-hurogattya, hogy roszszúl értik *Strabót*, hogy azt roszszúl tette deákra *Xylander*, roszszúl járt utánna *Duhamel*, az *Adriai tengert* egész az *Joniumi tengerig* vezetvén, mellyben az Afrika

Afrika táji *Melita* vagyon. — Ha azt untattyuk: *Ptolomæus*-is Afrika tájáig nyújtja az *Adriai* tengert, *Ptolomæus protrahit mare Adriaticum ad orientalem plagam Siciliae*, azt feleli: Izáz elztendovel utóbbi sz. Lukátsnál *Ptolomæus*. Vilziza-felhetünk: nem hogy *Ptolomæus*-ból tanúlt volna sz. Lukáts, hanem hogy az *Adriai* tenger el-hatott Afrika tájáig illy nevezet alatt, a' sz. *Lukáts* idejébéliektől annak nevezetvén. — *Duham. in ACT. 27. v. 41. Et cum incidissemus in locum dithalassum, etc.* Isthmus est, qui mare utrinque dividit: locum illum prope *Melitam* vocant *La Galadi S. Pauló*, portum, seu appulsum *Sancti Pauli*. — *Menoch. in eund. vers. Dithalassum*, id est *bimarem*, sive *isthmum*, in terræ dorsum, quod utrinque mari cingebatur. Locus hic etiam nunc appellatur, *la Casa di S. Paolo*. Vide, ait porro *Menoch. Philippum Cluverium L. 2. de antiqua Sicilia. c. 16.*

מִרְיָם = MIRJAM (a' mostanyi Maria. pontok szerént) EXOD. 15. 20. Vatikán MIRJAM ha nebiah achoth Ahron eth ha-toph. *Sumpsit ergo Maria prophetissa, soror Aaron, tympanum.* — NUMER. 12. 1. va te-daber MIRJAM ve Aharon bi-Mo-

dob.

seheh. *Locutaque est Maria et Aaron contra Moysen.* NUMER. 20. 1. - - MORTUAQUE EST *ibi* MARIA. Va tameth Scham MIRJAM. A' *Mária* név sz. Lukáts első részében Μαριάμ. v. 27. Et nomen virginis, Μαριάμ. v. 23. Dixit autem Μαριάμ. v. 39. Exurgens autem Μαριάμ Mind a' *Mirjam* mind a' *Mariam* helyibe a' *Vulgata Maria* nevet olvas, mind az ó mind az új Testamentomban. Tudta azt sz. Damascenus, és *Uraszszonyra* magyarázta. S. Joannes DAMASCENUS Libr. 4. de Fide Orthodoxa cap. 15. *Itaque gratia (nam hoc sonat Annæ vocabulum) DOMINAM parit (id enim Mariæ significatur) Vere et nomine enim rerum omnium conditarum Domina facta est, cum Creatoris mater exstitit* — Miért magyaráztatik a' *Mária* szó tenger tsillagára lásd a' Zsidó szók egyeztetésének 8-dik Folytatását, A' Mkház 13-dik szakaszában pag. 125. 126. 127. A' mint szokásba ment a' ki-írása, 's mondása a' szonak, úgy tetetett. ki a' *Vulgátától*: a' *No* a' *Noach* helyébe a' *Mária*, a' *Mirjám*, vagy *Mariam* helyébe 's a' t. Ismérnek magok a' Zsidók. is magok magoknál nyugovó betüket. Lásd cap. 6. Sectio. 2. p. 4. Gramm. Hebr. Chald. Reineccii.

+ Anna.

כִּי יִמ = KI IM. Sed, imo, Imo.
 PSAL. 1. 2. Sed in lege Domini vo- törvény
 luntas ejus. Ki im be- thorath Jeho- kapni-
 va chaptzo. valamin

הַלֵּל = HALAL, splenduit, lau-
 davit. halonió *hálakodni*. הַיֵּל =
 HEILLEL, lucifer, stella matutina,
 hasonló *hajnal*. olvashatni: *heillel*, hajnal.
 heill. Abból a' Német *hall* clarus, hall.
fényes világos. A' *hol*, cavus, *höle*, hol.
 antrum, caverna a' הַזֵּל = perfora- höle.
 tus Izóból vette inkább' eredetét.

VISCHNU, talán annyit tett Visch-
 az Indusoknál eleinten, mént *ue- nu.*
Jesu-nu = és. Jesus - unk. Lásd
 Mkh. 17. szak. 17-dik Zsidó Foly-
 tatás. pag. 121. Három Istenre vál-
 toztatták tudniillik a' nálak prédi-
 káltatott Atya, Fiú, és Szent Lélek
 egy Istent. A' Három Istenség ne-
 ve nálak *Brama*, *Schivven*, *Vische-*
nu (vagy *Vischnu*) Mind a' hár-
 mat egy szóval némelly Indusok *Pa- Tres.*
rabramának nevezik, némellyek *Bráma.*
Trimurtinak, vagy *Tritwánnak*; a'
 Samscretám nyelven pedig *Tetra- Trit-*
treiámnak, 's mind a' hármat egy- ván.
 nek mondják lenni; de a' *Trimorti*,
 vagy *Tritwan* szózatón három hata-
 lomnak egyeztetését értik: a' vég-
 re az ő pagodjaikban, vagy bál-
 vány Templomjaikban azokat egy
 emberi testben három fejjel farag-

ják, festik-ki. Ama' három szóza-
 tok azoknál így fejtetnek: Bruma.
 (*Brama*, Harabrama, vagy-is in-
 kab. Parabrama) Teremtő hatalom:
Schivven, az az, meg-tartó: *Vische-
 nu* = elrontó hatalom; vagy, 1.
 Mindenható, 2. Gondviselő. 3. Igaz
 büntető. Meg-lehet, hogy a' há-
 romságot jelentő *tri* szó részt a' Gö-
 rög, vagy Deák *Prédikállóktól*
 vették, kik a' *Trinitást* a' tellyes
 Szent Háromságot az igaz Hit re-
 gulája szerént *predikállák*, melly
 tanítást osztán el-bálványosították.
 Azomban a' Cháldeusoknál-is hár-
 mot jelent a' תלת = *tlat* (olvashat-
 ni *tlet*.) Melly szó a' Zsidóból for-
 rott; az s betűnek t betűre lett vál-
 toztatásával. *ששש* = *Schles* = tres.
 az r betűnek l betűre való változá-
 sa *Chinai* szokásu. A' *Bra-ma* szóban
 meg-vagyon a' teremtést jelentő
 Abrám. gyökér כרא = *bara* creavit. Forr-
 hatott az *Abram* szóból-is, melly
 annyi, mint *Pater excelsus* Felsé-
 ges Atya. 's a' Keresztény Hit' Pre-
 dikállóji így nevezhették az Atya
 Istent. De a' mint jelentém, az elő-
 szőr jól vett hitet bálvány konkol-
 lal meg-keverték: teli fertelmesen
 tsunya képekkel a' Págodjok. —
*Non est enim luxuriae tam abomi-
 nanda species, tam turpis modus,*

quem non hominibus spectandum, imo et adorandum exhibeat aliquod idolum.
 Lásd Mkház 9-dik szakasz. titulo *Gvadágni* es INNOCENTIUS pag.92.
 Lásd ezen 20-dik Folyt. elejét-is.

חַיָּו = SCHAHHAH. respexit.

GENES. 4. v. 5. *Ad Cain vero, et ad munera illius non respexit.* Lo Schau-
 Schahha. Ebből eredett mind a' en.
 Német szó: *Schau* = Lásd, nézd; Schuno
 mind a' Tzigány szó *Sun*. G. G.
Gvadányi Nemes *Fábián* Juliánához
 ki szép versekbe foglalta a' komá-
 romi 1763-dik esztendő-béli földin-
 dulást, a' Tzigányoknak akkori ré-
 mülésekről így ír: p. 109.

SUN tsak, kiáltották: More! More.
 a' Duna ég! Erre már a' szivek olly
 hideg volt mint jég. *Arak!* min-
 gyárt meg-halsz, e' volt jajgatások:
Arak! arak! lódully! vala kiáltások.
 G. *Gvadányi* Jelölése. Ezen szó
Sun, Tzigány nyelven aztat tészi:
Nézzed, tekéntsé (de mint egy al-
 mélkodva) Az *Arak*-is Tzigány szó,
 = menny, lódully, talán ezen Zsi-
 dó szóból: אַרַח = *arach iter fecit*,
 utazott. *arek* via. iter, consuetudo.
 Ebből eredhetett ez a' szó-is: *Arra* Arra!
 (az utra) A' *More* szót már másutt
 meg-fejtém.

הַלָּל = HALAL. Inique egit. Halál.
 laudavit. Külömb' féle változasi-

ban, hol rosszaságot, hol ditsérést jelent PS. 74. Hebr. 75. v. 5. *Dixi iniquis: Nolite inique agere.* Amarti le-hollelim al tahollu. Az *olth.* ölly szóhoz hasonló az *ölly*: a' halál, hasonló a' *halálhoz*.

עורב = SZUB. canum fieri. Öszülmi. עבא = Szabava, vagy, Szabia. Chald. Seniores. Ebből eredhetett

Sapiens a' Sapiens. עיב Siv. Ebből eredett a' *Szivah* = עיבה, Canities. Innét

talán *Siva* falva, török szilvát (szilvát) termő hely, a' Besztertzei

✓ Szíva. Szilva színe is ősz; míg nem faggat-
tatik. Lásd Mkh. 17. szak. p. 27. tit. *Browne*.

Peiso Boii. Ez a' szó *Pei-re* változott.

Bói-tó. Lásd Mkház 8. szak. pag. 46. tit.

תין פ Fertő. Ez a' szó. *karszé* = folium ex Chald (thrónus, mellyhez hasonló a' karszék *karszék*, a' mint másutt meg-muta-
tám) a' Dárfuriaknál *kurse* szóra

szóra változott; valamint az *Alla*

Alla. színt ezeknél *Ulla* szóra. Lásd Mkh. 17. szak. tit. *Browne* pag. 37.

Melilotus. מלילוט = MELILOT. spicæ ex-
cissæ. ita Lexicon. H. Ezt a' Deák-
kok magokévé tették; 's már az-
előtt a' Görögök. *Melilotus*. ti. f.

Græc. Sárkelep, Somkóró-fü. ita

Paris p. Ex malal tecuit, loquutus est. מל'ח = *melah*, vagy *meloh*. Ser-

✓ Melos mo, dictio. Ebből *melos*. gyönyö-

rüséges ének. Poëtæ melici. Szép-
énekü költök. PSAL. 18. Heb. 19. v.
5. *In omnem terram exivit sonus die weld
eorum: et in fines orbis terræ VER-
BA eorum.* U-bi ketzeth tevel MIL-
LEIHEM. מליהם. olvashatni: ME-
LOI-hem.

חפחו = CHUPHATO. thalamus cubicu-
ejus. hafonló *Cubo.* as. cubiculum: lum,
fekvésre való ágy; vagy szoba. szoba.
Emez a' סבב = SZABAB, circumvit
amaz a' חפה = CHAPHAPH textit
szókból eredhetett. PS. 118. b. 119.
*Et ipse tamquam Sponsus procedens
de THALAMO suo.* Ve hua ce cha-
tan jotze me-CHUPHATO. חתן = jött.
CHATAN = Sponsus. Mivel a' ת
= t betüt s betü módra lehet olvasni,
Chaton = hason = házón. Abból
eredhetett a' házásodni. Mert az em- háza-
lított szó néha jegyest, néha vöt, sodni.
Vejet, máskor sógort-is jelent. Hogy
pedig a' t, s módra olvastathatik,
péllda a' bereschit = bereschis.

כתב = scripsit. מכתב = MIKKE-
TAB. scriptura, Scriptum; *Mekteb* Mecteb
Dárfurban annyí, mint írásra tanít-
tó. Lásd Mkh. 17. szak. p. 38. Az
utób' *Mester* szóra változhatott. Mester.

CELTA. Lásd Mkh. 8. szak. p.
47. Ha L, R betüire változik, vá- Tserta
lik belöle *Certa.*

שרש = SZÁR capillus, pilus,
Sehhirim. Imbres tanues, hasonló,
 ször. Minden a'
 mi vékonyka, mint a' Sugár, melly
 szó az előtt Szár lehetett. Lásd
 az ilyen Lappói és Magyar szó ki-
 írásokat Mkh. 8. szak. Sajnovicsnál
 pag. 159. 160.

שנת = TALÁL accumulavit,
 TEL, tumulus, agger. TALTAL-
 LIM = crispī, cincinnati pili; szép
 fodrottat, förtöffet jelent; és így,
 tsomóba tetézett virágokat-is. Ab-
 ból vehették a' Görögök az ἐλάτη
 szót = *vaginula florentium palmæ*
 fructuum ex, qua se pandente pro-
 rumpunt flosculorum filamenta. v.
 MENOCH. in Cantic. 5. v. 11. Azon
 Thal. szóból eredett a' θάλλω, Vi-
 Eláte.

Thalia. reo, floreo. θάλλω. ε. ó. proles, fi-
 lius germen. *Thalia*, ramus virens,
 germen, item nomen mulieris. —

Láthatni ezekből, a' TALITHA =
 Leány eredetét. MARCI 5. 41. *Ta-*
 Talitha *litha Cumi* puella surge. MENOCH.
 hic. תליתא. Hebraica, seu Syriaca vox,
 Hasonlók a' *Talitha*, és *Thalia* az
 értelmekben-is.

תלוי = TALA, suspendit. תלוי
 TLUI suspensus, Crucifixus. Ezzel
 a' névvel illették tsufólódva a' Je-
 sus Kristust a' régi Zsidók és Pogá-
 nyok: Pliniusnál, Hist. nat. L. 25,

c. 2. A' fel-támadott *Thylon* nem más, hanem a' fel-támadott *Thlui*, vagy *Thulis* fel-felzítettett Krisztus: Lásd GVERIN DU ROCHER *Histoire Veritable*. A Paris. 1776. a p. 397. ad 407. Tomo 1.

Az *s*, és a' *p*. betük olyan forma-elő szók az Egyiptusiaknál, mint a' Görögnél, az *ó*, a' Magyar-nál *a'*, vagy az *sesos* = a pásztor. *Sesos-Sesos-Gosen*, vagy *Gessen*, Egyiptusban *Gosen-földi Pásztorok*, = Israel fiai. GENES. 45. 10. *Et habitabis in terra Gessen* Lásd. *Gverin*. Tom. 2. a p. 22. és Tom. 1. p. 154. ex P. *Girardeau*. Praxis linvæ Sacræ. פֶּרַעַה = *Pharao*, ex פָּרַעַה *Pastor*, et פָּ, qui Ægyptiace est articulus.

תֶּג = THG. Apex, Culmen, fastigium. Ha olvassuk *tág*, abból eredett a' *tágos*, és *tagos*. Ha olvassuk *theg*, a' *tectum* eredete tectum lehetett.

תּוֹלִים = TOLLIM Raptores. תָּלַל = *Talál* aggerare, Cumulare (cumulatim, acervatim rapere, abducere.) Abból eredhetett a' *tollo*, pro aufero; és *Attalus* = prædo. *Attalus* *Plin. Hist. Lib. 6. c. 26.* Infestant *Attali* latrones Arabum gens. PS. 130. Hebr. 137. v. 3. *Et qui abduxerunt nos, ve thollanu.*

s.
p.

tag.
tág.

tollo.

Attalus

שדפ = *Schdaph*, arefecit, ure-
 dine adussit. *SChdepha* herba vi-
 rens arefacta ante maturitatem. *Ab-*
 σεφανος. ból a' Görög *Stephanos* korona, ko-
 szoru; melly füvekből-is készítettni
 's hervadtában-is néha el tartatni
 szokott. 4. REG. 19. 26. *facti sunt*
velut foenum agri, et VIRENS herba
tectorum, quæ AREFACTA est an-
tequam veniret ad maturitatem. u
SCHDEPHAH liphnei quamah.

A' *Stephanus* a' Magyaroknál
István, Pista, de ez az Egyiptusi
 p articulust eleibe vetvén, Tzigány
 nevezet lehet: Az Arabsoknál *Aste-*
fán, Asthifán. Egy illy nevüröl,
 így ír *Trinitár. Mihály* Lit. St. p.
 274 *Stephanus apud Arabes Asthe-*
phan, et Asthifan, gente Arabs,
græce peritus, Aristotelis Logicam
in linguam Arabicam vertit, ejus-
que versio sæpius citata invenitur;
sed eam jam non extare, testatur
D. Herbelot in Biblioth. Orient.

שחג = *SCHAGA*. crevit. mul-
 tiplicatus est. nagyra, sokra neve-
 kedést jelent. Ebből *sok*: ebből
 Schythia *saga* (a' mint már fellyeb'
 jelentém) ebből *Secta* = sokra ne-
 vekedett pártos rész; akár JÓ akár
 rossz, pártos rész legyen. *Sectának*
 hívták a' régi sz. Atyák a' Keresz-
 ténységet valló sokaságot-is. Veró-

fok.

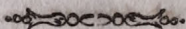
Secta

nai sz. ZENO Püspök de triplici Sa-
 crificio. Edit. Augustan. 1758. L. 1.
 tract. 15. *Divina Secta*. S. CYPRIAN
 L. de bono Patientiæ: *Secta nostræ*
Fidei. TERTULL. Apolog. c. 39.
 Christianitas - - *Secta Dei*. c. 40.
Secta Christiana. PRUDENTIUS,
 Secta Christi. Az, hogy *Sectának*
 hívjuk most csak az eretnekek val-
 lását, utób' támadott. Lásd Augs-
 burg. Monatschrift. Febr. p. 75.

פתח = *patach* = aperuit. אור
 = aor, vagy, or. lux, fulgur. Eb- Pytha-
 ből adhatta magának Pytha-gor-as gorás.
 a' nevet; vagy mások azt néki.
 Mintha ő nyitotta volna fel a' vi-
 lágosság' ajtaját a' Görögöknek.
 Hogy a' Zsidóktól vette világosító
 tudományt (melly osztán meg-se-
 tétítettett) lásd Mkház 9 dik szak.
 pag. 112. in Scholio. * titulo *Her-
 mippus*.

ארשת = ARESCHET, vagy,
 ARSCHT, pronunciatum. dicta-
 men. A' gyökere = *arsch*. ebből
Ars, pro politica. *Supplementa Cur-*
tii §. 6. p. 7. Edit. Lips. Philippus *ar-*
tibus consecutus est, ut Græcia
 servitutis jugum acciperet. Ars.

חקר = CHAQVAR. scrutando, quæro.
 probando, investigare. hasonló quæ- ki-ke-
 ro, ki-keres-va *tadah* és *iadattah*, resni.
 cognovisti. hasonló *tudod*. — tudod

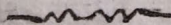
reor **רע** = REHAHH. Sodalis, amicus, *cogitatio*, hasonló *reor.* — *zorita* = **זרית**. olv. *zorita.* ventilando
 szórni. investigasti. ex **זר** = zara ventilavit, sparsit, mensuravit, investigavit. Ebből eredhetett a' szór, gabonát szórni, szóró lapát. PSAL. 138. Hebr. 139. v. 1. *Domine probasti me, et cognovisti me:* Jehova chqvartani, vat tedahh. v. 2. *Tu COGNOVISTI sessionem meam, et resurrectionem meam.* Atta JADAHH-
 Atqatu TA schibetti, ve qumi. v. 3. *Intellexisti COGITATIONES meas de longe:* banetta LEREHI me-rachog:
 bú *Semitam meam, et funiculum meum*
 reor. INVESTIGASTI. ZERITA. Ha ennek végéhez, *l*, vettetik, Magyar ejtésű lejtend: *zeritál.*

szokni **סז** = SZAKAN, cinxit, asvevit, profuit, prævidit. abból eredhetett *szokni:* asvefieri. v. 4. *Et omnes vias meas PRÆVIDISTI:* ve kol dera-cai HISKANTAH: *quia non est SERMO in lingua mea.* (elipsis. quem priusquam proferatur, non noris) *ci acin MILLAH bi lesconi.* v. 5.
 nein. *Ecce Domine tu cognovisti omnia, notudtál vissima et antiqua:* Hen Jehova iaholos. dahhttah cullah achor va cedem: Cadmus *tu formasti me, et posuisti super me acheron manum tuam.* tzarettani vatascheth
 capom. hhalai caphecab. **צר** = TZUR formare. obsidere.

שׁוּב = SZUB. canescere. *szab*
 = canus. ősz. Job' ponttal, *schub*,
 vizsgálmenetet, vizsgálfelelést je- Hospes
 lent. סַפַּח = *szaphach*, vagy *szaphe*, Suplex
saphe, hozzáállást, társasított 's
 töb a' felit jelent. Ezekből eredhe- Suppli-
 tett mind a' *ho-spit*, mind a' *Sup-* cium.
plex szó. *Curtius* L. 3. c. 2. — *Da-*
rius Charidemum — *hospitem ac*
supplicem — *abstrahi iussit ad ca-*
pitale supplicium.

סַגְגִּים = SZEGANIM, Antifites,
 Principes. hasonló, *Abbas Saganen-* Sagan.
sis. שָׁנָה = *multiplicatus est* = sza-
 ga. hasonló, *Schythia Sag* שָׁנָה =
 SCHAGAG, *erravit.* שָׁנָה SCHA-
 GAH. הִשְׁגִּיחַ = HISGIACH. *prospe-*
xit, attente consideravit. Ebből
 eredhetett a' *præsagium* CURTIUS præ-sa-
 L. 3. c. 3. *Darium anxium de in-* gium.
stantibus curis, agitant etiam per
somnium species imminentium re-
rum: sive illas ægritudo, sive di-
vinatio præsagientis animi arcessit.

רָדָה = RADAH. *Dominatus est.* Radó.
 A' *Rahánok* fő Urok *Sereda.* Melly Sereda
 szó elején az s, vagy *se* talán E-
 gyiptusi *articulus.* Lásd ezen Foly-
 tatásban *Sesos.* és a' Mkház 17-dik
 szakaszában 202 és 203. Levél, ti-
 tulo *Umerapur.*

A' MKHÁZ XIX-DIK SZAKASZA HIBÁI-
NAK EGYENGETÉSE.

<i>Levél Rend.</i>	<i>Hiba.</i>	<i>Olvasd.</i>
4	12 Vattarsiussal	Vallarsiussal.
—	22 Kokeussal	Kokleussal
7	23 Se	Sex
—	24 Consilia	Consilio.
8	16 nom	non
10	10 expecto	expectabo.
—	14 fignae	figura.
—	26 Servitutem	in Servitutem.]
12	7 ipso	ipse.
19	6 Savariai	Bavariai.
—	18 Servilli	Serailli.
22	4 Qvitem	Qvintum.
—	14 Isausiae	Isauriae.
23	16 et	at.
—	22 solem apparentes	solum apparenter
—	in siniors	insigniores.
53	9 infla	inflat.
64	11	Eunuchussának.
66	3 fényes eredete	fénye eredt.
84	1 Corvegen	Corvejen.
91	17 Brunk	Urunk.
99	25 Cagan	Cagan.
109	16 Reschid	Scherif.
—	20 1740-ben	1740-ben.
145	16 Elegias	Elegiis.
147	6 oculos	occulat.
154	24 valláshoz	vallásához.
156	23 fas	fas est.
157	12 quos	quot.
158	29 ea	en.
—	37 Természetiakról	Természetiokről
160	6 expensa	expansa.
—	10 quidnam	quidquam.
172	22 expiendum	excipiendum.
—	27 Seculis	Seclusis.
178	18 Tuachin	Tunchin.

<i>Levél Rend.</i>	<i>Hiba.</i>	<i>Olvasd.</i>
130	21 Horentziai - - -	Florentziai.
182	1 aranyal - - -	arannyal.
207	23 Monerali - - -	Monetali.
208	vég. Leopoldo - - -	Leopolde.
223	11 különfel - - -	különtzel.
231	5 artya - - -	tartya
242	34	bátorságossá tétetett
256	16 éjjel, - - -	éjjél.
260	29 hónapig - - -	napig.
282	30 köret - - -	körét.
290	3 decfeta - - -	decreta.
—	5	concitaverunt.
—	10	λοιπων.

A' MKHÁZ XX-DIK SZAKASZA HIBÁI- NAK EGYENGETÉSE.

<i>Levél Rend.</i>	<i>Hiba.</i>	<i>Olvasd.</i>
16	8 uta vetett - - -	uta - vétett.
19	3 et - - -	est in
—	4 Epistolis - - -	Episcopis.
28	27 75 - - -	75
29	24 tubus in omnes -	tubos in omnes,
30	fin. Valarianae - - -	Vallarsianae.
35	14 Sector - - -	Lector.
—	32	Archiepiscop.
36	30 Szombadon - - -	Szombaton.
37	4 liberis - - -	literis.
38	21 Néneteké - - -	Németeké.
41	16 appellent - - -	appellant.
44	30 Bondin - - -	Dondin.
47	10 béllal - - -	béllalt.
49	30 Zaburlon - - -	Zábulon.
54	25 aequé - - -	eaque.
55	12 mint - - -	mind.

Levél Rend. Hiba. Olvasd.

60	9	házokból - - -	házokból.
66	6	serviat - - -	serviant.
—	14	Vezelényi - - -	Veselényi.
—	22	Csatornae - - -	Csáktornyae
—	23	maturae - - -	mature.
—	—	kerices - - -	Kérius.
—	27	consequatur - - -	consequutus.
70	27	Scriptore - - -	Scriptove.
73	21	veszen - - -	vessen.
78	11	mellyet - - -	mellyeket.
—	15	válik - - -	válnak.
93	fin.	Toldaléka - - -	Toldaléka.